

5. የሰቃ-ሊሙ ሚሲዮን ጣቢያ ምሥረታ (1854)

በአሮሞ ሀገረሰብነት የተጀመረው ሁለተኛው የሚሲዮናውያን ጣቢያ በኤኔርያ መናገሻ ከተማ በሰቃ-ሊሙ ነበረ። በግዛቱ ውስጥ የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያ እንዲመሠረት ሐሳብ የሰጠው የኤኔርያው ንጉሥ አባ ባጊቦ ነበረ። እንዲያውም ንጉሡ በመልእክተኞቹ ለንጉሥ ጋማ ሞራስና ለአቡነ ማስያስ ብዙ ሰጦታዎችና ደብዳቤ ልኮ ነበር። አቡነ ማስያስ እንደ ገለጹትም ንጉሥ አባ ባጊቦ ከላይ በተጠቀሰው ደብዳቤ ውስጥ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን በግዛቱ ውስጥ እንዲገቡ አስፈላጊውን ርምጃ ለመውሰድ ፍላጎት እንደ ነበረው ጠቁሞ ነበር። የንጉሥ አባ ባጊቦ መልእክተኞች ግዳጃቸውን ፈጽመው ከጉድሩ ሲመለሱ የተጓገኙት ቡድን ተዘጋጅቶ የጉዞው ዕለት ተወሰነ። ከንጉሥ አባ ባጊቦ መልእክተኞች ጋር ወደ ኤኔሪያ በሚደረገው ጉዞ የሚሳተፉት ሁለት ሰዎችም ተመረጡ። ከተመረጡት ሰዎች መካከል አንደኛው በአቡነ ማስያስ ስም ደብዳቤዎችንና ሰጦታዎችን የሚያቀርብ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ የንጉሥ ጋማ ሞራስ ተወካይ ነበረ። አቡነ ማስያስ ከመረጡአቸው የሀገር ተወላጅ ካህናት አንዱ የነበሩት አባ ኃይሉ ሚካኤል እስከ ላጋማራ ድረስ ከተጓዥኖ ቡድኑ ጋራ አብረው ተጉዘው ነበር።

አባ ኃይሉ ላጋማራ ሲደርሱ መላው የአባ ጋሌት ቤተሰብ ተደብቶ ነበር። አባ ጋሌት ይፈልገው እንደ ነበረ ሁሉ አባ ኃይሉ ለአባ ጋሌትና ለቤተሰቡ አባላት መንፈሳዊ ትምህርት እየሰጡአቸው ስምንት ቀናት አብረዋቸው ቆዩ። የአባ ጋሌት ዕድሜ የገፋ ከመሆኑም በላይ ጤንነቱም በቋፍ ስለ ነበረ አባ ኃይሉ ካናዘዙት በኋላ ቅዱሴ ቀደሱለት። አባ ኃይሉ ሊጠመቁ ለሚፈልጉት ሌሎች ቀን ቀጠሮ ሰጥተዋቸው እንዲቆዩ አደረጉና ሽማግሌው በመናዘዛቸውና በመቁረባቸው በጣም ተጽናንተው ወደ ጉድሩ ተመለሱ። ከአባ ጋሌት ቤተሰብ ሁለት ልጆችን ለማስተማር ይዘዋቸው ሄዱ።

የካስቴልፍራንኮው አባ ቄሳር፣ የኮርቴሚሊያው አባ ፌሊፔሲሞ የተባሉ ሁለት ሚሲዮናውያንን፣ አባ ኃይሉ ሚካኤልን እና ከጥቂት ወራት በፊት አባ ኃይሉ የጥምቀት ትምህርት ለማስተማር ወደ ጉድሩ ያመጡአቸውን ሁለት የአባ ጋሌት ወንድ ልጆች ያካታተ የጉዞ ቡድን በመጋቢት 27 ቀን 1854 ዓ.ም. ከጉድሩ

ተነሥቶ ወደ ኤኔርያ ሄደ። በዚያ መሠረት ቡድኑ በመጀመሪያ ወደ ላጋማራ ደርሶ በአካባቢው የሃይማኖት ትምህርት ለማስራጨትና ምሥጢራት ለመስጠት ጥናት እያደረገ ለሦስት ቀናት ያህል ቆየ። በተጨማሪ ቡድኑ ከላጋማራ ወደ ኤኔርያ ጉዞ ሲጀምር ከንጉሥ ጋማ ሞራስና ከንጉሥ አባ ባጊቦ ሰዎች ሌላ ስምንት የካቶሊክ ሚሲዮን አባላት ነበሩበት። የካስቴልፍራንኮው አባ ቄሳር በምክትል አስተዳዳሪነት ማዕረግ የቡድኑ መሪ ነበሩ። ወደ ኤኔርያ የተጓዘው የሚሲዮናውያን ቡድን የግዛቱ ዋና ከተማ ወደ ነበረችው ወደ ሰቃ-ሊሙ በሚያዝያ 21 ቀን 1854 ዓ.ም. ደረሰ።

ንጉሥ አባ ባጊቦ ሚሲዮናውያኑን በታላቅ ደስታ ተቀበላቸው። ከልጆቹ ያንዱን ቤት ጊዜያዊ ማረፊያ እንዲሆንላቸው ሰጣቸው። ከዚያም ከሁለት ወር ባነሰ ጊዜ ውስጥ አዲስ መኖሪያና ቤተጸሎት ተሠራላቸው። ከዚያ ሌላ ሚሲዮናውያኑ ወደ ግዛቱ የመጡት እጅግ ዘግይተው መሆኑን ጠቁሞ በጥቂት ዓመታት አስቀድሞ መጥተው ቢሆን ኖሮ ራሱም ሆነ መላው የግዛቱ ሕዝብ የእሱን አርአያ በመከተል ክርስቲያን በሆነ ነበር ብሎ ገለጸላቸው። አቡነ ማስያስ እንደ ገለጹት ከዚያ ቀጥሎ ንጉሥ አባ ባጊቦ ራሱና መላው የቤተሰቡ አባላት እስላም እንደ ነበሩ በግልጽ አስታወቀ። እያይዞም በግዛቱ ውስጥ የነበሩት ልዑላን ሁሉ እስላሞች እንደ ነበሩ ለአቡነ ማስያስ ገልጾ ነበር። ከዚያ የተነሣ ለካቶሊክ ሚሲዮናዊ አገልግሎት ሁኔታዎች በጣም አስቸጋሪ እንደ ነበሩ አቡነ ማስያስ በቀላሉ ተረዱ። ግን ከአካባቢው ነዋሪዎች አንዳንዶቹ አዘውትረው የክርስትና ትምህርት ይከታተሉ ነበር። አንዳንዶቹ እንዲያውም ምሥጢራትን ለመቀበል ጥያቄ ያቀርቡ ነበር።

6. የከፋ ሚሲዮን ጣቢያ ምሥረታ (1855)

የከፋ የመጀመሪያው የሚሲዮናውያን ቡድን አባላት የካስቴልፍራንኮው አባ ቄሳርና አባ ያዕቆብ ነበሩ። ቡድኑ የግዛቱ ዋና ከተማ ወደ ነበረችው ወደ ቦንጋ የደረሰው በግንቦት 1 ቀን 1855 ዓ.ም. ነበረ። ሁኔታው በዚህ ላይ እንዳለ አፄ ቴዎድሮስ ጉድሩን ይይዙ ይሆናል በማለት አቡነ ማስያስ ፈርተው ነበር።

ስለሆነም አቡነ ማስያስ በመስከረም ወር መጀመሪያ በ1855 ዓ.ም. አሰንዳግን ለቀው በላጋማራ ሰፈሩ።

በመካከሉ በጣም ሰፊ ለነበረው ሚሲዮናዊ ተግባር የሰው ኃይል በአስቸኳይ በማስፈለጉ አቡነ ማስያስ በጎንደር አካባቢ የነበሩትን የኦርቢኖውን አባ ጃስቶን ለማስመጣት ሞክረው ነበር። እንዲያውም አባ ጃስቶ በቤተልሔም ስለ ነበሩ ጥንት የኢትዮጵያ ቤተክህነት ቋንቋ የነበረውን ግዕዝ በደንብ ተምረው ነበር። ዳሩ ግን በሚያዝያ 26 ቀን በ1855 ዓ.ም. በአፄ ቴዎድሮስ ተይዘው ለአሥራ አምስት ቀን በእስር ቤት ከቆዩ በኋላ ከኢትዮጵያ ተባረሩ። በሰነድ በኩል ወደ ሱዳን በመጓዝ በነሐሴ ወር አጋማሽ 1855 ዓ.ም. ወደ ካይሮ ደረሱ። ከካይሮ በኦሮሞ ሀገረሰብነት ውስጥ ከነበሩት ሚሲዮናውያን ጓደኞቻቸው ጋር ለመቀላቀል ሞከሩ። ይሁን እንጂ ወደዚያ በመጓዝ ላይ ሳሉ በትኩሳት በሽታ በመስከረም 21 ቀን 1856 ዓ.ም. በካርቱም ዐረፉ።

የኦርቢኖው አባ ጃስቶ ከሞቱ በኋላ አቡነ ማስያስ በሀገረሰብነታቸው ውስጥ ከካስቴልፍራንኮው አባ ቂሳርና ከኮርቴሚሊያውን አባ ፌሊጅስም ጋር ብቻ ቀሩ። በሌላ በኩል ደግሞ በወቅቱ የኤደን ሚሲዮን ከኦሮሞ ሀገረሰብነት ጋር ባንድነት ስለ ነበረ ወደ ኦሮሞ ሀገረሰብነት በመጀመሪያ ከመጡት ሚሲዮናውያን አንዱ፣ የአቫንሽሩ አባ ሌዮ የአቡነ ማስያስ ተወካይ ሆነው በኤደን መቀመጥ ነበረባቸው። የዱኖው ወንድም ፓስካል በበኩሉ በኤደን ቤተክርስቲያን በማሠራት ላይ ነበር። በዚህም በኦሮሞ ሀገረሰብነት የሚሲዮናውያን አገልግሎት በአስቸጋሪ ሁኔታ ላይ እንደ ነበረ በቀላሉ እንገነዘባለን።

በኅዳር 8 ቀን 1855 ዓ.ም. ከላጋማራ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አቡነ ማስያስ በጻፉት ደብዳቤ ወደ ኦሮሞ ሀገር የገቡበትን ሦስተኛ ዓመት ለማክበር በዝግጅት ላይ መሆናቸውን ገልጸው ነበር። በተጨማሪም የኦሮሞ ሚሲዮን እንዳይገና ወደፊትም የተሻለ እንደሚሆን እምነታቸው መሆኑንም ጠቁመው ነበር። አስቀድሞ ለድርጅቱ በጻፉአቸው ደብዳቤዎች ለሀገረሰብነታቸው ሁለት ረዳት ጳጳሳት እንዲሾሙላቸው መጠየቃቸውንም ጠቅሰዋል። የኦርቢኖውን አባ ጃስቶ እንደ አንድ እጩ ተሻሚ አድርገውም አቅርበው ነበር። ይሁንና የተባሉት እጩ አቡነ ማስያስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ስለ ጉዳዩ ከመጻፋቸው አስቀድሞ ሞቱ።

በዚህ ምክንያት የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አንድ ቅብዐተ ጽጵስና የተሰጠው ጳጳስ ቢቻል የካፑቴን ማኅበር አባል የሆነ እንዲልካላቸው አጥብቀው ጠየቁ።

የጽጵስና ማዕረግ ኖሮት ወደ ሀገረሰብነታቸው የሚላክ ጳጳስ የጽጵስናን ክብር እንዳይጠብቅም አቡነ ማስያስ በደብዳቤአቸው ጠቁመው ነበር። በዚያ ፈንታ ያለ ምንም ምቹት ሕዝቡን ለማገለገል ዝግጁ መሆን ይኖርበታል ብለው ነበር። በአቡነ ማስያስ እምነት በኦሮሞ ሀገረሰብነት ውስጥ የጳጳስ ክብር የእግዚአብሔር አገልጋዮች አገልጋይ መሆን ብቻ ነበረ። በዚያ ዐይነት ለአካባቢው ሁኔታ የሚስማማ ጳጳስ ለመላክ ካልተቻለ፣ ከሚሲዮናውያን አንዱ የነበሩትን የኮርቴሚሊያውን አባ ፌሊጅስም ኮፔኖን ጳጳስ አድርገው ለመቀባት ይችሉ ዘንድ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ሥልጣን እዲሰጣቸው አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር።

7. አንዳንድ የማይረሱ ክሥተቶች (1856-1859)

በዚህ ክፍል ባጭሩ የምንመለከታቸው ፍሬ ሐሳቦች፣ በ1856 ዓ.ም. ሁለተኛ አጋማሽ ላይ የካስቴልፍራንኮው አባ ቂሳር የክህነት አገልግሎቱን ትቶ መሄድ፣ በ1856 እና በ1857 ዓ.ም. መካከል በላጋማራ የተነሣው ቀሳፊ ረሀብና ወረርሽኝ፣ እንዲሁም በ1859 ዓ.ም. አባ ፌልጅስም ኮፔኖ የአቡነ ማስያስ ረዳት ጳጳስ ሆነው ቅብዐተ ጽጵስና መቀበል ይሆናሉ።

7.1. የአባ ቂሳር የክህነት አገልግሎቱን ትቶ መሄድ (1856)

የከፋ ሚሲዮን ረዳት አስተዳዳሪ ሆነው በ1855 ዓ.ም. ወደዚያ የተላኩት አባ ቂሳር በ1856 ዓ.ም. ሁለተኛ አጋማሽ ላይ የክህነት አገልግሎታቸውን ትተው ነበር። ያም ከሚስዮናውያን የሥራ ባልደረቦቻቸው በኩል ለአቡነ ማስያስ ከደረሱባቸው ችግሮች የመጀመሪያው ነበረ። አቡነ ማስያስ ወሬውን በሰሙ ጊዜ በጣም ደነገጡ። ስለ አባ ቂሳር ሆነ በጠቅላላ ስለ ከፋ ሁኔታ ከላጋማራ ለአቡነ ማስያስ የጻፉላቸው አባ ፌሊጅስም ነበሩ። ከአባ ቂሳር ጋር

ወደ ከፋ ሄደው የነበሩት አባ ያዕቆብ የጻፉት ደብዳቤም ከአባ ፌሊቺሲም ደብዳቤ ጋር ባንድነት ተልኮ ነበር። አባ ያዕቆብ ለአቡነ ማስያስ በጻፉት ደብዳቤ ዕለት በዕለት ከሕዝቡ የሰሙትን ሁሉ ዘርዝረው ነበር። የሚሲዮን ሥራ ገና በመንገዳገድ ላይ በነበረበትና የድንግልና ኑሮ ከቶ በማይታወቅበት በእስላም ግዛት ውስጥ የዚያ ዐይነት ሁኔታ መፈጠሩን አቡነ ማስያስ ለመላው የሚሲዮን ሥራ እንደ ከፍተኛ እንቅፋት አድርገው ገመቱት።

በታህሣሥ 8 ቀን 1856 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማስያስ ስለ አባ ቂሳር ሁኔታ አስታውቀው ነበር። በሚያዝያ 9 ቀን 1857 ዓ.ም. ከላጋማራ በጻፉት ሐዋርያዊ ደብዳቤአቸው ደግሞ አባ ቂሳርን ከማገኛውም የክህነት አገልግሎት አግደውት ነበር።

7.2. በላጋማራ የተነሣው ቀሳፊ ረሀብና ወረርሽኝ (1856-1857)

በ1856 እና በ1857 ዓመታት መካከል በላጋማራ አደገኛ ረሀብ ተነሥቶ ነበር። በዚያ ምክንያት አቡነ ማስያስ ከሀገር ተወላጅ ካህናት አንዱና መንፈሳዊ አማካሪያቸው የነበሩትን አባ ዮሐንስ ሞርቃን በጥር 3 ቀን 1857 ዓ.ም. ወደ ምዕዋ ለመላክ ተገደዱ። ካህኑ የተላኩት የአቡነ ማስያስ የግምጃ ቤት ኃላፊ ከነበረው ከዱኖው ወንድም ፓስካል፣ እንዲሁም ከብፁዕ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ዘንድ የምግብ ቀለብ እንዲያመጣላቸው ነበር። በዚያ አጋጣሚ አቡነ ማስያስ ለብፁዕ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ደብዳቤ ጽፈው ነበር። ከዚያም ደብዳቤ ለመረዳት እንደሚቻለው በክልሉ ውስጥ በነበሩት የሚሲዮን ጣቢያዎች ሁሉ ከፍተኛ የምግብ እጥረት ነበረ። በዚያ ደብዳቤአቸው ረሀቡ ብዙዎችን ለጎልፈተ ሕይወት በሚዳርግ ደረጃ ላይ ስለ ነበረ አባ ዮሐንስ ፈጥኖ ከምዕዋ እንዲመለስ እንዲያደርጉ ለአቡነ ማስያስ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ አደራ ብለው ነበር።

አቡነ ማስያስ ከረሀቡ ችግር ሌላ የብዙ ሰዎችን ሕይወት ለጎልፈት ስለ ዳረገውና መከላከልም ግዴታቸው ስለ ነበረው አሰቃቂ የተቃማጥ ወረርሽኝ በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር። አቡነ ማስያስ

በጽሑፋቸው እንደ ገለጹት ተቃማጥ የተነሣው የላጋማራን አካባቢ አስቀድሞ ሲያሰቃይ በነበረው ረዥም የረሀብ ዘመን ምክንያት ነበር። እንደ አቡነ ማስያስ ከሆነ ተቃማጥ በኦሮሞ አካባቢ አዘውትሮ የሚከሰትና ከብሔራዊ ወባ የበለጠ ሰዎችን ለጎልፈተ ሕይወት ይዳርግ የነበረ በሽታ ነው። በማያያዝም አቡነ ማስያስ ለበሽታው በሀገር ውስጥ መድኃኒት ማግኘት አስቸጋሪ እንደ ነበረ ጠቁመው በተቻላቸው መጠን አንዳንድ የሀገር ውስጥ መድኃኒቶችን ለመቀመጥና ሌሎችንም ከአውሮጳ ለማስመጣት ጥረት ማድረጋቸውን ዘግበው ነበር። በመሆኑም ከዚያ አሰቃቂ የተቃማጥ ወረርሽኝ በርካታ ሕመምተኞችን ከሞት አድነዋል።

7.3. የአባ ፌሊቺሲም ኮቺኖ ቅብዐተ ጽጽስና (1859)

የአባ ፌሊቺሲም ኮቺኖ ቅብዐተ ጽጽስና ከመፈጸሙ በፊት ወደ ከፋ ለማድረግ ያቀዱትን ጉዞ ማሰናዳት ስለሚቻልበት ሁኔታ አቡነ ማስያስ ከንጉሥ አባ ባጊቦ ጋር ለመወያየት ሞከሩ። ይሁን እንጂ ንጉሡ በቶሎ ሊቀበላቸውና ሊያነጋግራቸው አልፈለገም። አቡነ ማስያስ በጽሑፋቸው እንደ ገለጹት ንጉሡን ለማነጋገር ዕድል ከማግኘታቸው አስቀድሞ ከአባ ፌሊቺሲም ጋር ወደ ንጉሥ አባ ባጊቦ ዘንድ ብዙ ጊዜ ተመላልሰው ነበር። በመጨረሻ ንጉሥ አባ ባጊቦ በሚያዝያ 4 ቀን በ1859 ዓ.ም. በግል ተቀብሎ አነጋገራቸው።

ንጉሥ አባ ባጊቦ በተለይ በከፋ ውስጥ በሰፊው ተስፋፍተው ስለ ነበሩት አጉል እምነቶችና ራሱ ጨርሶ የማያምንባቸውን አስማተኞች አስመልክቶ ለአቡነ ማስያስ ብዙ ጥያቄዎችን አቅርቦላቸው ነበር። ንጉሥ ታቱ ካሞ ይባል የነበረው የከፋን ንጉሥ የአስማተኞቹ መሪ እንደ ነበረ ንጉሥ አባ ባጊቦ ለአቡነ ማስያስ ካስረዳ በኋላ ከእንደዚያ ዐይነት ንጉሥ ጋር አቡነ ማስያስ እንዴት ሊስማሙ እንደሚችሉ አጥብቆ ጠይቆአቸው ነበር። እንዲሁም ራሱ እስላም በመሆኑ ይንቁት እንደ ሆነ ለመረዳት የተለያዩ ዘወርዋራ ጥያቄዎችን ለአቡነ ማስያስ አቅርቦላቸው ነበር። አቡነ ማስያስ ግን ንጉሡ እስላም ስለ ነበረ ጨርሶ እንደማይንቁት ገለጹለት። ንጉሥ አባ ባጊቦ ሰዎች አንዳይጋቡ አቡነ ማስያስ ይከለክሉ እንደ ነበረም ጠይቆአቸው ነበር። አቡነ ማስያስ እምነክ ራሱ ጋብቻን አልከለከለም

ካሉ በኋላ አምላክ አንድ ወንድ አንዲት ሴት ብቻ እንዲያገዛ ደንግጎአል በማለት መለሱለት።

ይህ በአንዲህ እንዳለ አቡነ ማስያስ አብረዋቸው ከነበሩት ሚሲዮናውያን አንዱን ረዳት ጳጳስ አድርገው ለመሾም አመቺ ወቅት እንደ ነበረ ተገነዘቡ። ከሮም በታህሣሥ 18 ቀን 1855 ዓ.ም. በተጻፈው ኤክስፓንዲዎም ኩራስቲ ኖቢስ (ለእኛ ለማስረዳት ጥረት እንዳደረጉ) በተባለው ሐዋርያዊ ደብዳቤ አማካይነት አብረዋቸው ከነበሩት ሚሲዮናውያን አንዱን ረዳት ጳጳስ አድርጎ ለመምረጥና የአሳቸው ወራሽ የመሆን መብት በመስጠት የሞሮኮ ጳጳስ ብለው እንዲቀቡ ለአቡነ ማስያስ ፈቃድ ተሰጥቶታቸው ነበር። ለአቡነ ማስያስ ያ ደብዳቤ የደረሳቸው ግን በሰኔ 1857 ዓ.ም. ነበር።

በሚያዝያ 29 ቀን 1859 ዓ.ም. በሊዮን ይገኝ ለነበረው ለወንጌል ስብከትና ሰርጭት ድርጅት ፕሬዝዳንት ከኤኔርያ በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማስያስ ወደ ሊሙ የሚያደርጉትን ሐዋርያዊ ጉብኝት ካጠናቀቁ በኋላ ወደ ጌራ ሄደው አንድ አነስተኛ ቤተክርስቲያን ለመሥራት እቅድ እንደ ነበራቸው ገልጸው ከአንድ ዓመት ተኩል በፊት ለታቀደው የከፋ ጉዞ እየተዘጋጁ መሆናቸውንም አብራርተው ነበር።

በግንቦት 3 ቀን 1859 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ እሳቸውን ለመተካት ሥልጣን ለነበራቸው ረዳት ጳጳሳቸው የክርቲሚሊያው ለአባ ፌሊፔሲሞ ኮቺኖ (1859-1878) ቅብአተ ጽጵስና ሰጥተዋቸው ነበር። የቅብአተ ጽጵስናው ሥነ ሥርዓት የተፈጸመው የኤኔርያ ግዛት ዋና ከተማ በነበረችው በሰቃ ሊሙ ነበር። በማግሥቱ ወደ ከፋ የሚያደርጉትን ጉዞ ከመጀመራቸው አስቀድሞ አቡነ ማስያስ ከስድስት ዓመት በፊት ንጉሥ አባ ባጊቦ እንደ ስጦታ ወደ ጉድሩ ልኮላቸው ከነበሩት ወጣቶች አንዱ ለነበረው ለአባ ማቴዎስ የክህነት ማዕረግ ሰጥተው ነበር። አባ ማቴዎስ የሊሙ ኤኔርያ ተወላጅ ሲሆኑ ከንጉሥ አባ ባጊቦ ጋር የሩቅ ዝምድና ነበራቸው።

8. አቡነ ማስያስ ወደ ከፋ ያደረጉት ሐዋርያዊ ጉዞ (1859)

የብፁዕ አቡነ ፌሊፔሲሞ ኮቺኖ ቅብአተ ጽጵስና ከተፈጸመ ከጥቂት ቀናት በኋላ አቡነ ማስያስ ወደ ከፋ ለመጓዝ መዘጋጀት

ጀመሩ። ይሁን እንጂ ንጉሥ አባ ባጊቦ በዚያ ጉዳይ ደስተኛ አልነበረም። ሆኖም አቡነ ማስያስን ከጉዞአቸው ለማስተጓጎል እንደማይቻል ተረድቶ ስለ ነበር እንዲሄዱ ፈቀደላቸው። በግንቦት 13 ቀን 1859 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ንጉሥ አባ ባጊቦ አብርክቶው እንዲጓዙ ካዘጋጁቸው ሰዎች ጋር የኤኔሪያን ከፍተኛ ተራሮች አቋርጠው ወደ ከፋ ለመሄድ ከሰቃ ሊሙ ተነሡ። የአቡነ ማስያስ የጉዞ ቡድን በግንቦት 14 ቀን 1859 ዓ.ም. በንጉሥ አባ ባጊቦ ግዛት ውስጥ ወደሚገኘው ሻፓ ወደ ተባለ ስፍራ ደረሰ።

አቡነ ማስያስ ከጎማ ጀምሮ በአባ ቆሮ ታጅበው ወደ ጌራ ግዛት አመሩ። በግንቦት 18 ቀን 1850 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ወደ ጌራ ዋና ከተማ ወደ ጫላ ሲደርሱ የጎማው አባ ቆሮ አቡነ ማስያስን የመሸኘት ኃላፊነት ለጌራው አባ ቆሮ አስተላለፈ። የጌራው አባ ቆሮ አቡነ ማስያስን በቤቱ ከተቀበላቸው በኋላ የጌራ ንጉሥ ወደ ነበረው ወደ ንጉሥ አባ ማጋል መልእክተኛ ላከ። ከዚያም አቡነ ማስያስ ጉዞአቸውን ወደ ከፋ ለመቀጠል እንዲችሉ አባ ማጋል ፈቃድ እስኪሰጣቸው ድረስ በአባ ቆሮ ቤት ቆዩ።

ንጉሥ አባ ማጋል አቡነ ማስያስን በጫላ የተቀበላቸው በታላቅ ትሕትናና ለአንድ ንጉሥ በሚደረገው ዐይነት ክብር ነበር። የተወሰነ ጊዜ በጫላ ከቆዩ በኋላ አባ ታባኮ ይባል የነበረ የአፋሎ ቀበሌ አለቃ አቡነ ማስያስን ወደ መንደሩ ጋበዛቸው። አቡነ ማስያስ ወደ አፋሎ ሲደርሱ አባ ታባኮ በሰጣቸው መሬት ላይ አንድ ጊዜያዊ ቤተጳሎት ለመሥራት ወሰኑ። በመሆኑም በ1859 ዓ.ም. ወደ ከፋ በመጓዝ ላይ ሳሉ አቡነ ማስያስ በጌራ ግዛት ውስጥ በአፋሎ አንድ የሚሊዮን ጣቢያ መሠረቱ። እዚያም ትምህርተክርስቲያን እንዲያስተምሩ አባ ኃይሉ ሚካኤልን ከካቴክስት ገብርኤል ገብሬና ከተወሰኑ ወጣቶች ጋር ላኩ።

በኋላ ግን አቡነ ማስያስ ከእሳቸው አስቀድሞ ካቴክስት ገብረኤልን ወደ ከፋ ላኩት። መላው የአፋሎ ገብረተስብ የገብርኤልን ወደ ከፋ መላክ ተቃውሞ ነበር። ለሌላ በኩል ደግሞ አቡነ ማስያስ ከአባ ማጋል ጋር እንደገና ለመገናኘት ወደ ጫላ ሄዱ። ንጉሡም ወደ ጫላ እንደ ደረሱ ወዲያው ወደ ቤተመንግሥቱ አስጠራቸው። በንጉሡ በኩል አቡነ ማስያስ ወደ ከፋ ለመጓዝ ያቀዱት ዕቅድ

መሉ ተቀባይነት ነበረው። ይሁንና የአባ ቄሳር ደጋፊዎች በነበሩት ሰዎች በኩል ተቃውሞ ገጥሞአቸው ነበር።

በመጨረሻ ንጉሥ አባ ማጋል ሁለት ቅድመ ሁኔታዎችን በማስቀመጥ አቡነ ማስያስ ወደ ከፋ እንዲሄዱ ፈቅዶላቸው ነበር። ከእነዚያም አንደኛው አቡነ ማስያስ አንድ ካህን ከንጉሡ ዘንድ እንዲተው፣ ሁለተኛው በአፋሎ ተጀምረው ገና ሰላላውቁት ጉዳዮች የበላሲ ጎሳ አባላት ከነበሩት ከመንደሩ ነዋሪዎች ጋር በሰላማዊ መንገድ እንዲደራደሩ የሚሉ ነበሩ። በዚያን ጊዜ በአቡነ ማስያስ ዘንድ የነበሩት ሁለት ካህናት ብቻ ሲሆኑ አባ ኃይሉ ሚካኤልና የአቡነ ሰላማ ሳልሣዊ ደቀመዝሙር የነበሩት አባ ፍሥሐ ነበሩ። አባ ቄሳር ለማስተማር ቃል ገብቶለት በኃላፊነቱ ሥር የነበረው አባ ያዕቆብ ማዕረገ ከህነት የተቀበለ ቢሆንም መሥዋዕተ ቅዱስ ለመቀደስ የማይችል ነበር። አቡነ ማስያስ አባ ማጋል በጠየቀው መሠረት ለተወሰነ ጊዜ አባ ፍስሐን ብቻቸውን በጌራ ትተው ለመሄድ ወሰኑ።

በመስከረም 21 ቀን 1859 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ለአፋሎ ሚሲዮን ንጉሥ አባ ማጋል የሰጡአቸውን መሬት በሕጋዊነት ተረከቡት። ለአፋሎ መሬትና ንብረት እንዲሁም በመጠናቀቅ ላይ ስለ ነበሩት አዳዲስ ግንባታዎች አቡነ ማስያስ አባ ቶባኮን በይፋ ወክሉአቸው። ከዚያም ስለ ከፋ ጉዞአቸው የቀሩትን ጉዳዮች ከንጉሥ አባ ማጋል ጋር ለመጨረስ አቡነ ማስያስ በመስከረም 29 ቀን 1859 ዓ.ም. ወደ ጫላ ሄዱ። ንጉሡ ወዲያውኑ ዕቃቸውን እንዲሸከሙ ብዙ ባሮችና አህዮች ሰጣቸው። ከሰዎቻቸው ጋር የጌራንና የከፋን ግዛቶች እስከሚያዋስነው እስከ ጎጆብ ወንዝ ድረስ እንዲሸኑአቸውም አደረጉ። ከዚያ በኋላ በንጉሡ የተላከ ሌላ ሰው ወደ ከፋ ግዛት እንዲያስገባቸው ኃላፊነቱን እንዲወስድ ተደረገ።

8.1. አቡነ ማስያስ በከፋ (1859-1861)

አቡነ ማስያስ በመስከረም 29 ቀን 1859 ዓ.ም. የጌራ ዋና ከተማ ከነበረው ከጫላ ወደ ከፋ የሚያደርጉትን ጉዞ ጀመሩ። በጥቅምት 2 ቀን 1859 ዓ.ም. የጌራን ግዛት ተሻግረው ወደ ከፋ ግዛት ውስጥ ገብተው የንጉሡ ከተማ በነበረችው በአንደራቻ ሰፈሩ።

በአንደራቻ የሁለት ቀናት ቆይታ ካደረጉ በኋላ ንጉሥ ታቱ ካሞ በግዛቱ ዋና ከተማ በቦንጋ ቤተመንግሥት በታላቅ ሥነ ሥርዓት ተቀበላቸው። አቡነ ማስያስ በ1859 ዓ.ም. ከሀገር ተወላጅ ሦስት ካህናት ማለትም ከአባ ዮሐንስ፣ ከአባ ያዕቆብና ከአባ ኃይሉ ሚካኤል ጋር አብረው በታላቅ ክብር ወደ ከፋ እንደ ገቡ የቴርሶርዮው አባ ቀሌሜንጦስና የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መዛግብት ጠቅሰዋል። በርግጥ አቡነ ማስያስ ከፋ ሲገቡ በታላቅ አክብሮት ተቀብሎአቸው ነበር። ራሳቸውም የከፋ ሕዝብ በፍቅርና በአክብሮት እንደ ተቀበላቸው ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ገልጸዋል።

አቡነ ማስያስ ከንጉሥ ታቱ ካሞ ጋር ሲገናኙ፣ ንጉሡ ያነሣው የመጀመሪያው ጥያቄ አባ ቄሳርን የሚመለከት ነበር። አቡነ ማስያስ የአባ ቄሳር ጉዳይ የሃይማኖት ጉዳይ መሆኑን በመግለጽ ካህኑ ያሳዘነው አምላክን ብቻ ሳይሆን መላውን የከፋን ሕዝብም ጭምር መሆኑን አብራርተው ነበር። ከዚያ ጋር በማያያዝ ከዕለታት አንድ ቀን አባ ቄሳር ከኃጢአቱ ንስሐ ገብቶ መላ ግዛቱን ይቅርታ ይጠይቃል የሚል ተስፋ እንደ ነበራቸው አስረድተው ነበር። አቡነ ማስያስ አባ ቄሳር እንደ ገና እንዲመለስ በጽናት የተከራከሩት ሲሆን፣ ካህኑ ኃጢአቱን ለመናዘዝ ዝግጁ ከሆነ ይቅርታ እንደሚያደርጉለትና በጣም ውድ ልጃቸው አድርገው አቅፈው እንደሚቀበሉትም ቃል ገብተውለት ነበር።

አባ ቄሳር የክህነት አገልግሎቱን ከተወ በኋላ በቤተመንግሥት ተሸሽጎ ነበር። ያም ሁኔታ የካቶሊክ ሚሲዮን ተቃዋሚ ለነበረው ለእስላም ፓርቲ ከፍተኛ ደስታ ሰጠው። ይሁን እንጂ አቡነ ማስያስ ወደ ቦንጋ ከገቡበት ዕለት ጀምሮ አባ ቄሳር አቡነ ማስያስና አባሎቻቸው እሱ እንደ ገና ወደ አገልግሎቱ እንዲመለስ ወደ አምላክ የሚያቀርቡትን ጸሎት በምሥጢር ይከታተል ነበር። በመጨረሻ በጥቅምት 10 ቀን 1859 ዓ.ም. አባ ቄሳር በድንገት መጥቶ ስለ ኃጢአቱ በመጸጸት በአቡነ ማስያስ ፊት ተገረከከ። ኃጢአቱን ከተናዘዘ በኋላ በማግስቱ ወደ ንጉሥ ታቱ ካሞ ቀርቦ ያደረገው ሁሉ በቅንነትና በፈቃደኝነት የተወሰደ ርምጃ መሆኑንም ገለጸ። በዚያ መሠረት አቡነ ማስያስ በአባ ቄሳር ላይ በቤተክርስቲያን ሕግ መሠረት የጣሉበትን እገዳዎች በጥቅምት 25 ቀን 1859 ዓ.ም. በጻፉት ሐዋርያዊ ደብዳቤ ሰረዙለት። በተጨማሪም በኅዳር 1 ቀን

1859 ዓ.ም. እንዳዎቹን ማንሳታቸውን ለሕዝብ ይፋ አደረጉ። እንደ ለማንሳት የጻፉትን ሰነዶች ግልባጭ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅትና ለካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በመላክ በአጋጣሚውም አባ ቄሳር ወደ መደበኛ አገልግሎታቸው በመመለሳቸው የተሰማቸውን ታላቅ ደስታ ገልጸው ነበር።

አቡነ ማስያስን ይቅርታ ጠይቀው ወደ መደበኛ አገልግሎታቸው ከተመለሱ በኋላ አባ ቄሳር በከፋ የሚሊዮናዊ አገልግሎት ሥራቸውን ቀጠሉ። አቡነ ማስያስ የአባ ቄሳር መመለስ ተለምዶ መሆኑንና እንደገና የሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን በመለልባቸውና በታላቅ ንቃት ማካሄድ መጀመራቸውንም አስታውቀው ነበር። ይሁን እንጂ አባ ቄሳር ከሐዋርያዊ ጉዞ ሲመለሱ በድንገት ታመሙና በየካቲት 21 ቀን 1860 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ በነበሩበት ዐረፉ። የቀብራቸውን ሥነ ሥርዓት የመሩት ራሳቸው አቡነ ማስያስ ነበሩ። በዚያው ዓመት በየካቲት ወር መጨረሻ በወቅቱ በከፋ ክልል በጥሩ ሁኔታ እየተካሄዱ የነበሩት ሐዋርያዊ ሥራዎች እንዲቀጥሉ ለማድረግ አቡነ ማስያስ ለአባ ጳውሎስ የክህነት ማዕረግ ሰጡአቸው።

ብዙ ሰዎች አቡነ ማስያስ ይኖሩ ወደ ነበረበት ወደ ሻፓ ማርያም ሄደው ስለ ካቶሊክ ሃይማኖት አስፈላጊውን መረጃ ያገኙ ነበር። በዚያ ዐይነት በተከታታይ ወደ ካቶሊክ ሚሲዮን ይደረግ የነበረው እንቅስቃሴ በንጉሡ ላይ ፍርሃት ከማሳደሩም በላይ ሕዝቡ የንጉሡን ንጉሥ ስለ ሆነው እውነተኛ አምላክ ግንዛቤ ካገኘ ለንጉሥ ሥልጣን ደንታ አይኖረውም የሚል ስጋት አደረበት። ቀደም ሲል እንደ ተመለከትነው ንጉሥ ታቱ ካሞ እስላምና በግዛቱ ውስጥ ይገኙ ለነበሩት አስማተኞች መሪ ነበረ። በዚያ መሠረት ሚሲዮናውያን በሀገሪቱ ውስጥ ይካሄዱ በነበሩት አጉል እምነቶች ተሳታፊ እንዲሆኑ ጋበዛቸው። ያም አቡነ ማስያስን ከከፋ ለማባረር ከተወሰዱት እርምጃዎች የመጀመሪያው ነበር።

8.2. የአቡነ ማስያስ ከከፋ መባረር (1861)

በነሐሴ 25 ቀን 1861 ዓ.ም. ምሽት ንጉሥ ታቱ ካሞ በቤተመንግሥቱ ውስጥ የታመሙትን ሁለት ሰዎች እንዲባረኩ አባ

ዮሐንስንና አባ ያዕቆብን እንዲልኩላቸው የሚጠይቅ መልእክተኛ ወደ አቡነ ማስያስ ላከባቸው። አቡነ ማስያስ እንደ ገለጹት ከሆነ ሁለቱ ካህናት በዚያች ሌሊት ወደ መኖሪያቸው አልተመለሱም። አቡነ ማስያስ ከአባ ኃይሉ ሚካኤል ጋር ብቻ በሻፓ ማርያም ቀሩ። ከዚያ በኋላ ሁለቱ ካህናት ምን እንደ ደረሰባቸው በማሰላሰል ሳሉ፤ በማግሥቱ ማለትም በነሐሴ 26 ቀን 1861 ዓ.ም. ጧት ጠቅላላ የሚሊዮን ጣቢያው በወታደሮች የተከበበ መሆኑ ተነገራቸው። ሁለት ወታደሮች ወደ አቡነ ማስያስ ቀርበው ንጉሡ እሳቸውን ይዘዋቸው ወደ ቤተመንግሥት እንዲወስዱላቸው ትእዛዝ እንደ ሰጣቸው ነገሩአቸው።

ለአቡነ ማስያስ የሚቀመጡበትን በቅሎ አቀረቡላቸው። ነገር ግን አቡነ ማስያስ የሚሊዮን ጣቢያቸውን ወዲያውኑ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ባለመሆናቸው ባቀረቡላቸው በቅሎ ላይ እንዲወጡ ወታደሮቹ አስገደዱአቸው። እሳቸው ግን ሰዎቹ ወታደሮች ይሁኑ ወይስ ነፍስ ገዳዮች ለይተው ለማወቅ አልቻሉም ነበር። ይሁንና ያቀረቡት ተቃውሞ ሁሉ ከንቱ ሆነ። እነሱ ያሉትን ብቻ ለመፈጸም ተገደዱ። መንፈሳዊ እረኞቹው ከሚሊዮን ጣቢያቸው በግድ ሲወሰዱ ያዩት ካቶሊኮች በባለሥልጣናች ፊት ቀርበው ስለ አቡነ ማስያስ ሊማጠኑ ሞክሩ። ከሀገር ተወላጅ ካህናት አንዱ የነበሩት አባ ኃይሉ ሚካኤል ለተወሰነ ርቀት ይከተሉአቸው ነበርና አቡነ ማስያስ ካህኑን በማበረታታትና በመባረክ የመላው የከፋ ሚሲዮን ኃላፊነት አደራ ሰጡአቸው። ለሕይወታቸው አስፈላጊ የሚሆኑትን ነገሮች ሁሉ ከአሻንሽሩ አባ ሌዮ ዘንድ ጠይቀው እንዲያገኙ አሳስቡአቸው። ወታደሮቹ ጉዞአቸውን እንዲቀጥሉ እያጣደፉአቸው ሳለ አባ ኃይሉ ሚካኤል እንዲባርኩአቸው አቡነ ማስያስ ጠየቁአቸው።

አቡነ ማስያስ እስከ ከፋ ግዛት ወሰን መጨረሻ ድረስ ያደረጉት ጉዞ ረጅምና አድካሚ ነበር። በጣም ካስጨነቁቸው ችግሮች አንዱ ከኋላቸው ይጎተት የነበረው በጣም የግማ የውሻ ድንብ ነበር። ያም እሳቸው አለአግባብ በከፋ ግዛት ውስጥ ከመጡ በኋላ መጣ ስለ ተባለው ሰይጣናዊ ሥራ ምልክት ነበረ። ይሁን እንጂ መከራና ችግሮቹ ወደ ከፋ ሲገቡ ለተደረገላቸው ከንቱ ውዳሴ ምላሽ እንደ ሆኑ አቡነ ማስያስ ገምተው ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ የአቡነ ማስያስ ከከፋ የመባረር ዜና በሁሉም ዘንድ በተለይም በአሮሞ መኳንንት ዘንድ ከፍተኛ ሐዘን ፈጥሮ ነበር። መኳንንቱም በከፋ ንጉሥ ላይ ጠንካራ ዛቻ ያቀርቡ ጀመር።

በኅዳር 30 ቀን 1861 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ በፒዮሞንቴ ለነበረው ላንድ ካፑቺን ወንድማቸው በጻፉት ደብዳቤ በከፋ መንግሥት ወታደሮች ተይዘው ሕገ ወጥ በሆነ መልክ ከሚሲዮናቸው ተለይተው ስለ መባረራቸው ገልጸው ነበር። ለአሥራ አምስት ቀን ያህል የት እንደሚወሰዱ እንኳን ሳያውቁ ተገልለው እንደ ቆዩም ጠቁመው ነበር። ከፍተኛ ትዕግሥት በሚጠይቅ መከራ ውስጥ ሳሉ «አባታችን ሆይ» በተባለ ጸሎት ጀምሮ «ፈቃድህ ይሁን» በሚለው ሐረግ አሥር ጊዜ የሚደገመበትና «ጸጋ የመላሽ ማርያም ሆይ» በሚል ጸሎት የሚደመደም የመቁጠሪያ ጸሎት ያደርሱ ነበር። ከላይ ከተጠቀሰው ደብዳቤአቸው ለመረዳት እንደሚቻለው በእነዚያ አሥራ አምስት ቀናት ውስጥ አቡነ ማሰያስ መዝሙረ ዳዊት መድገም አልቻሉም ነበር። ስለሆነም አዲሱን የመቁጠሪያ ጸሎታቸውን ቀንና ሌሊት ያደርጉ ነበር።

በከፋ መንግሥት ግዛት ውስጥ የነበሩት የኦሮሞ መኪንንት ወደ ንጉሣቸው ዘንድ ቀርበው አቡነ ማሰያስ ወደ ከፋ እንዲመለሱ ካልሆነም ወደ ኤኔርያ ንጉሥ ወደ አባ ባጊቦ እንዲልካቸው ተማጠኑ። ንጉሡ ቅን የነበረውን የኦሮሞ ልዑላን ጥያቄ ተቀብሎ አቡነ ማሰያስ የካቶሊክ ሚሲዮን ጠባቂ ወደ ነበረው ወደ ንጉሥ አባ ባጊቦ እንዲላኩ አደረገ። በመስከረም 14 ቀን 1861 ዓ.ም. ንጉሥ አባ ባጊቦ አቡነ ማሰያስን እጅግ ልባዊ በሆነ ደስታ ተቀብላቸው። በተጨማሪም በአስር ቤት የነበሩት ሦስቱ የሀገር ተወላጅ ካህናት እምነታቸውን እንዲክዱ ይደረግባቸው የነበረውን ተጽእኖ ሁሉ በመቋቋማቸው ማሰያስ ተደስተው ነበር። ከጥቂት ጊዜ በኋላ አባ ዮሐንስና አባ ያዕቆብ ከአስር ተለቀቁና ወደ አቡነ ማሰያስ ተላኩ። በሻፓ ማርያም አባ ኃይሉ ሚካኤል ብቻ ቀርተው የካቶሊክ እምነት ተከታዮችን በምስጢር ይረዱአቸው ነበር።

8.3. የአቡነ ማሰያስ ወደ ኤኔርያ መመለስ (1861)

በመስከረም 9 ቀን 1861 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ወደ ስቃ ሊሙ ደረሱ። ሆኖም ንጉሥ አባ ባጊቦ በጣም አርጅተውና ደክመው ስለ ነበር ጥቂት ጊዜ ከታመሙ በኋላ በመስከረም 24 ቀን 1861 ዓ.ም. ዐረፉ። የካቶሊክ ሚሲዮናውያንን ጨምሮ በመላ ሀገሪቱ

ብሔራዊ ሐዘን ሆነ። የንጉሥ አባ ባጊቦ ተተኪ የነበረው ንጉሥ አባ ጎሞል በጠባዩ ከአባቱ የተለየ ነበር። ወጣት ነበርና በካቶሊክ ሚሲዮናውያን ላይ ከፍተኛ ተቃውሞ እንዲነሣ ይቀሰቅሱ በነበሩት አስላሞች ይመራ ነበር።

ንጉሥ አባ ጎሞል የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎች የጦር መሣሪያዎች ማከማቻና ሚሲዮናውያኑም መንግሥቱን ለመገልበጥ ምቹ ጊዜ የሚጠብቁ አድርጎ ይጠረጥራቸው ነበር። ስለሆነም የአስላም ወታደሮች በኤኔርያ የነበሩትን የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎችን በጥንቃቄ ፈተሹአቸው። ከዚያም በተጨማሪ አባ ማቴዎስን ለአንድ ሰዓት እያሠቃዩ በጥያቄ አዋክቡአቸው። በድንገት በአንድ ቀን በሽታ በሞተችው የንጉሥ አባ ጎሞል ሚስት ላይ አቡነ ማሰያስ ፈጽመዋል ተብለው ፍትሕ በጎደለው መልኩ ስለ ተከሰሱበት ጉዳይም አቡነ ማሰያስ ምን ዓይነት አስማት እንደ ተጠቀሙ እንዲገልጹ አባ ማቴዎስን አስጨንቀዋቸው ነበር። ከዚያም በአቡነ ማሰያስና በሚሲዮናውያን ላይ በይፋ ስደት ተጀመረ። በታህሣሥ 1 ቀን 1861 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ከኤኔርያ እንዲባረሩ ታወጀ።

8.4. የአቡነ ማሰያስ ከኤኔርያ መባረር (1861)

በታህሣሥ 11 ቀን 1861 ዓ.ም. ከላይ በተጠቀሰው የንጉሥ ጎሞል አዋጅ መሠረት አቡነ ማሰያስ የኤኔርያን ግዛት ጨርሰው እንዲለቁ ተገደዱ። ይሁንና በታህሣሥ 13 ቀን 1861 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ኖኖቢሉ ወደ ተባለው ስፍራ ሄዱ። በታህሣሥ 24 ቀን 1861 ዓ.ም. ደግሞ ወደ ላጋማራ ደረሱ። በታህሣሥ 30 ቀን 1861 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ በጠና ታመሙ። በጥር 25 ቀን 1862 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲሞ ኮቺኖ ቅብዕ ቅዱስ ሰጡአቸው። ይሁን እንጂ ቀደም ሲል በአውሮጳ ውስጥ መሞታቸው የተወራ ቢሆንም አቡነ ማሰያስ በየካቲት አጋማሽ ላይ እንደገና አገገሙ። የላጋማራ ሚሲዮን ጣቢያ ስለ ተቃጠለ አቡነ ማሰያስ በመጋቢት 1862 ዓ.ም. ወደ ጉድሩ ሄዱ። አስንዳቦ ሲደርሱ ንጉሥ ጋማ ሞራስና ሕዝቡ ልባዊ አቀባበል አድርገዋቸው ነበር።

9. አቡነ ማስያስ ወደ አውሮጳ ያደረጉት ሁለተኛው ጉዞ (1862)

አቡነ ማስያስ የአውሮጳ ጉዞአቸውን ከመጀመራቸው አስቀድሞ ከሀገር ተወላጅ ካህናት አንዱ የነበሩት አባ ዮሐንስን ወደ አውሮጳ የሚያደርጉትን ጉዞ በምስራቅ እንዲያዘጋጁላቸው የጎጃም ገዢ ወደ ነበረው ወደ ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ዘንድ ልከዋቸው ነበር። ደጃዝማች ተድላም ለአቡነ ማስያስ ደብዳቤ በታላቅ ትሕትና መልስ ሰጣቸው። አቡነ ማስያስ ጉዞአቸውን በጎጃም በኩል እንደሚያደርጉ ለደጃዝማች ተድላ ጓሉ ለማሳወቅ ያስገደዱላቸው ሁለት ዋና ምክንያቶች ነበሩ። አንደኛው ምክንያት የአቢሲኒያ መኳንንት እንደሚያከብሩላቸውና ከአቢሲኒያ ሊባረሩ የበቁት በአቡነ ሰላማ ሣልሳዊ ቀስቃሽነት በተጠነሰሰ የሃይማኖት ጉዳይ ብቻ እንደ ነበረ ጠንቅቆ ያውቅ ነበር። ሌላኛው ምክንያት ከሀገር ተወላጅ ካህናት አንዱና የላዛሪስት ሚሲዮን አባል የነበረው አባ ፍስሐ ወደ ትውልድ ሀገሩ እንዲመለስ ከእሳቸው ጋር ወደ ጎጃም ለመውሰድ በመፈለጋቸው ነበር። ምክንያቱም አባ ፍስሐ ወደ አሮሞ ሀገረሰብነት እንዲዛወር የተደረገው በማያስደስት ሁኔታ ነበር። በውነት አባ ፍስሐ አሳፋሪ ኑሮ ይኖር ስለ ነበር አቡነ ማስያስ ምስራቅ እንዳይሰጥ አግደውና ጥብቅ ቁጥጥር እያደረጉ ያኖሩት ነበር።

በርግጥ አቡነ ማስያስ ስለ ጉዳዩ ከአባ ፍስሐ ጋር በግልጽ ከተወያዩ በኋላ ወደ ትውልድ ሀገሩ ሊወስዱት ቃል ገብተውለት ነበር። በተጨማሪም ወደ ኢየሩሳሌም ለመሄድ ከፈለገም እዚያም ሊወስዱት ቃል ገብተውለት ነበር። አቡነ ማስያስ አባ ፍስሐን በግልጽ የጉዞአቸው ጓደኛ አድርገው ወሰዱት። ይሁንና ትክክለኛውን ሁኔታ በምስራቅ ለንጉሥ ጋማ ሞራስ ነገረውት ስለ ነበረ አባ ፍስሐ በድንገት ቢያመልጥና ወደ ጉድሩ ቢመለስ እሳቸው ከአውሮጳ እስኪመለሱ ድረስ በእስር ቤት ለማቆየት ንጉሡ ለአቡነ ማስያስ ቃል ገብቶላቸው ነበር።

በ1862 ዓ.ም. በግንቦት ወር አጋማሽ አቡነ ማስያስ ከደጃዝማች ተድላ ጓሉ ጋር የሥራ ጉዳይ እንደ ነበራቸው በማስመለስ ከአስንዳቦ ወደ ጎጃም ለመሄድ ተነሡ። ስለ ጉዞአቸው ምስራቅን ያውቁ የነበሩት ሀገረሰብነቱን እንዲያስተዳድሩ

የወከሉላቸው ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲሞ ኮቺኖ ብቻ ነበሩ። አባ ፍስሐና አንድ በደጃዝማች ተድላ ጓሉ ዘንድ በጣም የተከበረ አባ ጓሉ የተባለ ሽማግሌ ከአቡነ ማስያስ ጋር ወደ ጎጃም ተጓዙ።

በ1862 ዓ.ም. በግንቦት ወር መጨረሻ አቡነ ማስያስ የደጃዝማች ተድላ ጓሉ መኖሪያ ወደ ነበረችው ወደ ሞንቆሬር ደረሱ። አባ ጓሉ የአቡነ ማስያስን መምጣት ለመንገር ቀደም ብሎ ወደ ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ቤት ሄደ። ደጃዝማች ተድላ አባ ጓሉን በትሕትና ተቀበለው። ይሁንና አቡነ ማስያስን ወዲያውኑ ለማነጋገር አልፈለገም። በመጨረሻ በሰኔ 2 ቀን 1862 ዓ.ም. ደጃዝማቹ አቡነ ማስያስን በጣም ቀዝቀዝ ባለ ሁኔታ ተቀበላቸውና ጥቂት የሰላምታ ቃላት ከተለዋወጡ በኋላ ሌላ ጊዜ እንደሚያነጋግራቸው ቃል ገብቶላቸው ሄደ። ታዋቂው መነኩሴ አባ ተክለሃይማኖትም ከደብረኢዮብ መጥቶ ነበርና ከደጃዝማች ተድላና ከአባ ጓሉ ጋር ረዥም ውይይት አድርገው ነበር። በተጨማሪም አባ ተክለሃይማኖት በአቡነ ማስያስ ላይ መረጃ ለመሰብሰብ ከአባ ፍስሐ ጋር ተወያይቶ ነበር።

9.1. የአባ ፍስሐ አሻጥር (1862)

አቡነ ማስያስ ጉዞአቸውን በጎጃም በኩል ወደ ምዕዋ እንዳይቀጥሉ በሞንቆሬር ከተማ በደጃዝማች ተድላ ጓሉ ታግደው ሳሉ አባ ፍስሐ ወደ አቡነ ማስያስ በሌሊት መጥቶ ደጃዝማች ተድላ ጉዞአቸውን እንዲቀጥሉ ባጭር ጊዜ ውስጥ እንደ ማይፈቅድላቸው ነገራቸው። ከዚያ በፊት ወደ ሞንቆሬር ሲሄዱ ደብረኢዮብ በደረሱበት ሌሊት አባ ፍስሐ ወደ ዝነኛው መነኩሴ ወደ አባ ተክለሃይማኖት ሄደ የአቡነ ሰላማ ሣልሳዊ ሰላይ እንደ ነበረ ነገራቸው። የሚገርመው ግን ሰው ሁሉ አባ ፍስሐን የአቡነ ማስያስ ካህን አድርጎ ይመለከተው ነበር። ጎጃምንና የአሮሞን ሀገር እንዴት ለመያዝ እንደሚቻል ለማሳየት ማስያስ ከአፄ ቴዎድሮስ ጋር ተስማምተዋል በማለት በውሸት የከሰሳቸው ሲሆን ያንን ምስራቂ ፕሮጀክት ለመተግበር ስለሚቻልበት ሁኔታ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መወያየት ዋነኛው የአቡነ ማስያስ ጉዞ ዓላማ እንደ ነበረ አድርጎ አቅርቦ ነበር።

የንጉሥ ጋማ ሞራስ ጠላቶች በሰላዮቻቸው አማካይነት በጎጃም ውስጥ በአቡነ ማህደሰ ላይ የደረሰውን ሁኔታ ከሰሙ በኋላ አቡነ ማህደሰ እንደ ታሰሩና እንደገና ጨርሶ እንደማይመለሱ አድርገው ወሬውን በመላ ሀገሩ አሰራጩት። አባ ፍስሐ ከሞንቆሬር እንደ ጠፋ ወዲያውኑ በድብቅ ወደ ጉድሩ ተመለሰ። የአቡነ ማህደሰ መመለስ ዜና ወደ ጉድሩ ሲደርስ አባ ፍስሐ በጣም ደነገጠ። ንጉሥ ጋማ ሞራስ በበኩሉ የአባ ፍስሐ ሐሳብ ምን እንደ ነበረ ገና አልተረዳም ነበር። አቡነ ማህደሰ ጥቁር አባይን እንደ ተሻገሩ በጎጃም ውስጥ አባ ፍስሐ የፈጸመባቸውን ደባ ሊቀበሉአቸው ለመጡት ለባሻ ወልደጊዮርጊስና ለአባ ዮሐንስ ነግረዋቸው ነበር።

አባ ፍስሐ በጉድሩ በንጉሥ ጋማ ሞራስ ቤት ተደብቆ ነበር። ባሻ ወልደጊዮርጊስ እሱን ለመያዝ ወታደሮች ላከበት። አባ ዮሐንስ ከወታደሮች ጋር አብሮ ሄዶ ነበርና አባ ፍስሐን ለመያዝ እየፈለገው ወደ ዱንጊ ቤት ገቡ። ይሁን እንጂ አባ ፍስሐ አምልጦ ወደ ላጋማራ ሄዶ ስለ ነበረ ቀኑን ሙሉ በየቤቱ ቢፈትሹም በጉድሩ ሊያገኙት አልቻሉም ነበር። ንጉሥ ጋማ ሞራስ ስለዚያ ጉዳይ የገባቸውን ቃል ባለመጠበቁ አቡነ ማህደሰ በጣም አዘነበት።

ንጉሥ ጋማ ሞራስ በተቃዋሚዎቹ ተነቀፈና ተዋረደ። ስለሆነም ንጉሡ የካቶሊክ ወታደሮች ማኅበርና የጉድሩ ከተማ ወታደሮች መሪ በነበረው በባሻ ወልደጊዮርጊስ አማካይነት ከአቡነ ማህደሰ ጋር ሰላም ለመፍጠር ቆርጦ ተነሣ። አቡነ ማህደሰም ወዳጃቸው ከነበረው ንጉሥ ጋር ለመታረቅ ዝግጁ ነበሩ። በሌላ በኩል ደግሞ አባ ፍስሐ በላጋማራ ውስጥ ወደ አንድ የኦሮሞ ቤተሰብ ተጠጋና የቤቱ ባለቤት የጡት ልጅ ሆነ። ኦሮሞ መሆኑንም አሳወቀና በሀገሩ ደንብ መሠረት አንዲት ሴት አጣ።

9.2. የኦሮሞ ሀገረሰብከትና የፈረንሳይ ካፑቺኖች (1863)

በሁለተኛው የአቡነ ማህደሰ ሐዋርያዊ አገልግሎት ዘመን ውስጥ ከተከናወኑት አበይት ድርጊቶች መካከል አንዱ የኦሮሞ ሀገረሰብከት ኃላፊነት ለፈረንሳይ ካፑቺኖች መሰጠቱ ነበር። በሰኔ 25 ቀን 1862 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳት ፒዮስ ዘጠነኛ ጉዳዩን

አጸደቁ። በዚያ መሠረት የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በጥር 8 ቀን 1863 ዓ.ም. ባወጣው ድንጋጌ ጉዳዩን አጸደቀው። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ እስከ 19ኛ ክፍለ ዘመን የመጨረሻው አጋማሽ ድረስ አብዛኞቹ የኦሮሞ ሀገረሰብከት ሚሲዮናውያን የፈረንሳይ ካፑቺኖች ነበሩ።

በ1869 ዓ.ም. የቪናዩ አባ ቡሩኖ የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በጻፈው ደብዳቤ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በጥር 8 ቀን 1863 ዓ.ም. ባወጣው ድንጋጌ የኦሮሞን ሀገረሰብከት ኃላፊነት ለፈረንሳይ ካፑቺኖች እንደ ሰጠ ገልጿል።

የፈረንሳይ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ የኦሮሞ ሀገረሰብከት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ እንደሚሆን ይኸው አዋጅ ጨምሮ ገልጿል። በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የተሾመ ምክትል ሐዋርያዊ አስተዳዳሪም እንደሚኖር ተጠቅሶ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ አቡነ ማህደሰ በሀገር ተወላጅ ምእመናንና ካህናት ላይ የሐዋርያዊ አስተዳዳሪነታቸውን አገልግሎት እንደሚቀጥሉ ተገልጾ ነበር።

ከላይ ከተጠቀሰው ከአባ ቡሩኖ ደብዳቤ እንደምንረዳው የኦሮሞ ሀገረሰብከት ኃላፊነት ለፈረንሳይ ካፑቺኖች በተሰጠበት ወቅት የፈረንሳይ ካፑቺኖች የአውራጃ አለቃ የአክስቱ አባ ሱረንሶ ነበሩ። ስለሆነም የባለአደራነት ድንጋጌ እንደ ተቀበሉ አባ ሱረንሶ በጉዳዩ ላይ አስፈላጊውን መመሪያ እንዲሰጡአቸው የካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃን ጠየቁ። አባ ሱረንሶ ሦስት ወንድሞችን መረጡ፤ እነሱም በረዳት አስተዳዳሪነት የካስቲልናውዴሪው አባ ዶሜኒክ፣ የፊያንሴው አባ ፌልክስና የፕራዴሞሉው አባ ኤክሱፔር ነበሩ። እነዚያ ሦስት ሚሲዮናውያን በጥቅምት ወር 1863 ዓ.ም. በእስክንድርያ በኩል ወደ ኢትዮጵያ ለመምጣት ተነሡ። በሰላም ወደ ኤደን ደርሰው ወደ ዘይላና አቦክ ሄዱ። እዚያም ወደ ሚሲዮናቸው ማዕከላዊ ክፍል ለመግባት ያመቻቸው ዘንድ አንድ ማዕከል ለመመሥረት ሞከሩ።

የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የኦሮሞን ሀገረሰብከት ኃላፊነት ለፈረንሳይ ካፑቺኖች እንዲሰጥ ሐሳብ ያቀረቡት አቡነ ማህደሰ ራሳቸው ነበሩ። ለዚያም የራሳቸው ምክንያቶች ነበሩአቸው። ከሁሉ አስቀድሞ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ስለ ኦሮሞ

ሕዝብና ሀገር መረጃ ያገኘው በፈረንሳይ ሊቅ በአባዲው አንጦንዮስ ግላዊ ፍላጎትና ልዩ ትጋት ነበር። እንደ አቡነ ማስያስ አገላለጽ ከሆነ የአባዲው አንጦንዮስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የጻፈው ደብዳቤ ለአርሞ ሀገረስብከት ምሠረታ የማዕዘን ድንጋይ ነበር። ወደ አውሮጳ ባደረጉት ልዩ ልዩ ጉብኝቶች አቡነ ማስያስ ብዙ ጊዜ ፈረንሳይን የጎበኙ ሲሆን ከፈረንሳይ ካፑቺኖችም ጋር ግንኙነት ለመፍጠር መልካም አጋጣሚ ነበራቸው። ቀደም ብሎ የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ አንዳንድ ሚሲዮናውያንን እንዲፈቅድላቸው ሲጠይቁ የፈረንሳይ ካፑቺኖች የአርሞን ሚሲዮን ጋላፊነት ለመረከብ ብቃት እንደ ነበራቸው በመተማመን ነበር።

10. አቡነ ማስያስ የተቋረጠውን ሁለተኛውን የአውሮጳ ጉዞአቸውን እንደ ቀጠሉ (1863)

አቡነ ማስያስ ወደ አውሮጳ ለማድረግ ያቀዱት ሁለተኛው ጉዞ በአባ ፍስሐ ሴራ ምክንያት ተስተጓጉሎ ነበር። በመጨረሻ ከንጉሥ ጋማ ሞራስ ጋር የነበራቸውን ጉዳይ ካስተካከሉና ረዳታቸው ለነበሩት አቡነ ፌሊጅሲሞ ኮቺኖ አንዳንድ መመሪያዎች ከሰጡ በኋላ ተቋርጦ የነበረውን ሁለተኛውን የአውሮጳ ጉዞአቸውን እንደገና ቀጠሉ። በዚህ መሠረት በግንቦት ወር መጨረሻ በ1863 አቡነ ማስያስ ከአለንዳቦ ተነሡና አንዳንድ ወዳጆቻቸው በምሥጢር ረድተዋቸው ጥቁር አባይን ተሻገሩ። ነገር ግን ናጋላ በተባለ ስፍራ ተይዘው ወደ አዲስ ቴዎድሮስ ካምፕ ተወሰዱ። በኋላ ግን ንጉሠ ነገሥቱ ለቀቁለቸው።

10.1. የአቡነ ማስያስ በናጋላ መያዝ (1863)

በሰኔ 27 ቀን 1863 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ናጋላ ሲደርሱ የአካባቢው ወታደራዊ አዛዥ የነበረው ሻለቃ ጀምበር ያዛቸው። ከተያዙ በኋላ ብርድና ዝናብ በበዛበት ሌሊት ሱሪያቸው ብቻ ሲቀር ልብሶቻቸውን ገፈቀዋቸው። ስፍራው ከባሕር ወለል ከ3000 ሜትር በላይ ከፍታ ነበረው። በኋላ ግን ሻለቃ ጀምበር ከአቡነ ማስያስና

አብረዋቸው ከነበሩት ሰዎች የዘረፋቸውን ንብረቶችና ልብሶች ለአቡነ ማስያስ መልሶ ሰጣቸው። ይሁንና አቡነ ማስያስ አንዳንድ ሰነዶችን ከቦርሳቸው ውስጥ አጡ። ሰነዶቹን ሻለቃው ቀደም ብሎ ወደ አዲስ ቴዎድሮስ ልኮአቸው ነበር።

በሌላ በኩል ደግሞ ሻለቃ ጀምበር አቡነ ማስያስን መርምሮአቸው ነበር። አቡነ ማስያስ አቡን መሆናቸውን ሳይገልጹ ከጉድሩ የመጡ አውሮጳዊ ሚሲዮናዊ እንደ ነበሩ ነግረውት ነበር። ሻለቃ ጀምበር የጎጃም ሕዝብ ስለ እሳቸው እንደሚናገር ጠቅሶ ከዚያ በፊት በደጃዝማች ተደላ ጓሉ ታስረው እንደ ነበረም ጠየቃቸው። ሻለቃው ስለ እሳቸው ሁሉንም ነገር እንዳወቀ ከተረዱ በኋላ አቡነ ማስያስ ምርመራው በዚያ እንዲያበቃና በቀጥታ ወደ አዲስ ቴዎድሮስ እንዲልካቸው ጠየቁት። ሻለቃ ጀምበር አቡነ ማስያስ ባቀረቡት ሐሳብ ተስማማና ምርመራውን አቆመ። ታማኝና በጣም በቅርብ ይኖር የነበረው ልጅ የአቡነ ማስያስ ቁራኛ ሆኖ ተሰጣቸውና ንብረታቸው በሙሉ ተቆጥሮ ተመለሰላቸው።

10.2. አቡነ ማስያስ በአዲስ ቴዎድሮስ ካምፕ (1863)

አቡነ ማስያስ ደረቅ ወንዝ ወደ ተባለው የአዲስ ቴዎድሮስ ጊዜያዊ ካምፕ ተወሰዱ። እዚያም በደረሱበት ማግስት አቡነ ማስያስና ሌሎች እስረኞች ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ችሎት ቀረቡ። አዲስ ቴዎድሮስ በማስፈራራት ድምፅ አቡነ ማስያስን እንዲህ ብለው ጠየቁባቸው፤ «አንተ ማነህ? ከየት ነው የመጣሽው? ወዴት እየሄድክ ነው?» አቡነ ማስያስ ባጭሩ ከጉድሩ እንደ መጡ፤ ወደ ምፅዋ እንደሚሄዱና ከዚያም ወደ አውሮጳ እንደሚጓዙ ገለጹላቸው።

ንጉሠ ነገሥቱ ስለ አባ ሚካኤል ማዕረገ ክህነት በጣልያንኛና በአማርኛ በአቡነ ማስያስ የተጻፈውን ሰነድ ይዘው ነበር። ሰነዱ ከአቡነ ማስያስ ቦርሣ ውስጥ በሻለቃ ጀምበር ተወስዶ ለንጉሠ ነገሥቱ በምሥጢር የተላከ ነበር። አቡነ ማስያስን ጳጳስ እንደ ነበሩ አዲስ ቴዎድሮስ ሲጠይቁባቸው የካቶሊክ ጳጳስ እንደ ነበሩ ገለጹላቸው። ከዚያም ንጉሠ ነገሥት ከሆኑ በኋላ ሰጠውን አቸው አዲስ ቴዎድሮስ አቡነ ማስያስን ተቆጥቀው። አቡነ ማስያስ በበኩላቸው ቀደም

ሲል ሁለት ደብዳቤዎች እንደ ጻፉላቸው አስታውሰው አንደኛውን በጉዳር የሐንስ በኩል፤ ሁለተኛውን ደግሞ ከአንድ ዓመት በፊት ንጉሠ ነገሥቱ በቦረና ሳሉ እንደ ጻፉ አስረዳላቸው። ቀጥሎም አዲሱ ቴዎድሮስ በአድናቆት በችሎት ላይ ድምጻቸውን ከፍ አድርገው «መላው ዓለም ይስማ! ዛሬ ለመጀመሪያ ጊዜ እኔ ቴዎድሮስ በአንድ መነኩሴ ተሸንፌአለሁ» ብለው ተናገሩ።

ከዚያ በኋላ አዲሱ ቴዎድሮስ የአቡነ ማስያስ ቁራኛ ወደ ነበረውና በደንብ ወደሚያውቁት ወጣት መለስ አሉና በከፍተኛ ድምፅ «ታላቅ ሥራ! ይህንን አቡን በመርዳት በጣም ጥሩ አገልግሎት ሰጥተሃል ስለሆነም መሸለም ይገባሃል» ብለው ጮኹ። ቀጥሎም አቡነ ማስያስና የሰንሰለት ጓደኛቸው በፍጥነት እንዲፈቱ አዘዙ። ከዚያም በኋላ ለአቡነ ማስያስ የሰንሰለት ጓደኛ የማዕረግ ልብስ አለበሉት። እንዲሁም የዚያ ቡድን አባላት የነበሩት እስረኞች ሁሉ በነፃ ተለቀቁ። ቀደም ሲል የአቡነ ማስያስ ቁራኛ የነበረው ወጣት የአዲሱ ቴዎድሮስን የእጎት ልጅ ወደአት ነበር! ይሁን እንጂ የንጉሠ ነገሥቱን ፈቃድ አላገኘም ነበር። ከዚያ ድርጊት በኋላ ግን እንዲጋቡ ተፈቀደላቸው። አቡነ ማስያስም ሁለቱን ወጣቶች ለተክሊል እንዲያዘጋጁ ዕድል ከማግኘታቸውም በላይ በንጉሠ ነገሥቱ ፈቃድ ተክሊላቸውንም ለመባረክ ችለው ነበር። የሁለቱ ወጣቶች የጋብቻ ሥነ ሥርዓት እንደ ተፈጸመ አቡነ ማስያስ ወደ አውሮጳ የሚያደርጉትን ጉዞ ለመቀጠል ይችሉ ዘንድ የንጉሠ ነገሥቱን ፈቃድ ጠየቁ። አዲሱ ቴዎድሮስ ግን የጉዞ ፈቃድ በመስጠት ፈንታ አቡነ ማስያስ ዋና አማካሪያቸው ሆነው በቤተ መንግሥት እንዲቆዩና ለሥራቸውም ከፍተኛ ገንዘብ ለመክፈል ቃል ገቡላቸው። አቡነ ማስያስ ግን አዲሱ ቴዎድሮስ ባቀረቡት ሐሳብ አልተስማሙም ነበር።

10.3. አዲሱ ቴዎድሮስ አቡነ ማስያስን እንደ ለቀቋቸው (1863)

በሐምሌ 20 ቀን 1863 ዓ.ም. አዲሱ ቴዎድሮስ ከእስር ቤት ስለ ለቀቁላቸው አቡነ ማስያስ ጉዞአቸውን ወደ ምፅዋ ቀጠሉ። ነገር ግን በመስከረም 26 ቀን 1863 ዓ.ም. በጠና ታመሙና እስከ ጥቅምት 22 ቀን 1863 ዓ.ም. ድረስ በጉዋላ ለመቆየት ተገደዱ። በመጨረሻ

አቡነ ማስያስ በኅዳር 4 ቀን 1863 ዓ.ም. ወደ ምፅዋ ደረሱ። እዚያም የኦሮሞ ሚሲዮን ዋና ግምጃ ቤት ከነበሩት ከሪቫልታው አባ ገብርኤል ጋር በመተባበር የኦሮሞ ሀገረስብከት ዋና ግምጃ ቤት አቋቋሙ። ከታህሣሥ 1 ቀን 1863 ዓ.ም. ጀምሮ የአቢሲኒያ ሀገረስብከት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ ከነበሩት ከብፁዕ አቡነ ሉሬንዕ ቢያንኬሪ ጋር በመተባበርም አንዳንድ አገልግሎት አበርክተዋል።

በኅዳር 17 ቀን 1863 ዓ.ም. ከምፅዋ በጻፉት በሌላ ደብዳቤ አቡነ ማስያስ በጌራ ለነበሩት ለአባነሽሩ አባ ሌዩ ከአስንዳቦ እስከ ምፅዋ ስላደረጉት ጊዜ ሪፖርት አድርገው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው ደጃዝማች ተደላ ጓሉን በመፍራት ከጎጃም ወደ ትግራይ የተጓዙት ሁልጊዜ በሌሊት እንደ ነበረም ጠቅሰው ነበር። ከዚያም የተነሣ ትግራይ ሲደርሱ ለበሽታ ሊዳርጋቸው የበቃ ብዙ መከራ ደርሶባቸው ነበር። አቡነ ማስያስ ወደ ምፅዋ ሲደርሱ የኦሮሞ ሚሲዮን ለፈረንሳይ ካፑቺኖች በአደራ እንደ ተሰጠም አወቁ። በምፅዋ የነበሩት ብፁዕ አቡነ ቢያንኬሪ ከሚሲዮኑ ረዳት አስተዳዳሪ ጋር ሦስት ሚሲዮናውያን እንደሚመጡም ሰምተው ነበር።

በሌላ በኩል ደግሞ በጥር 1 ቀን 1864 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከአንድ የሥራ ባልደረባቸው ጋር ከምፅዋ ወደ አውሮጳ ጉዞ ጀመሩ። በዚያ ጉዞአቸው ወቅት በጅዳና በስዌዝ ቦይ አልፈው ነበር። በስዌዝ ቦይ ጥቂት ቆይታ ካደረጉ በኋላ በጥር 17 ቀን 1864 ዓ.ም. ወደ ካይሮ ሄዱ። ወሩ ሲገባደድ ወደ እስክንድርያ ደረሱ። ከዚያም ከመጋቢት 3 ቀን 1864 ዓ.ም. ጀምሮ ለሁለተኛ ጊዜ ቅድስቲቱን ሀገር ጎብኝተው በመጋቢት 23 ቀን 1864 ዓ.ም. ወደ እስክንድርያ ተመለሱ። በሚያዝያ 9 ቀን 1864 ዓ.ም. ደግሞ ከእስክንድርያ ወደ ፔቢታቪካያ በመርከብ ተጓዙ።

11. አቡነ ማስያስ በአውሮጳ (1864-1866)

አቡነ ማስያስ በሚሲዮን አገልግሎታቸው በሁለተኛው ክፍል መጨረሻ ላይ ወደ አውሮጳ ሄደው ነበር። የጉዞአቸው ዋና ምክንያቶች የሚሲዮን ሥራዎችን ለመቀጠልና ይበልጥ ለማዳበር የሚያስፈልጉዋቸውን ሚሲዮናውያንና ተጨማሪ የቁሳቁሶች ድጋፍ መፈለግ

ነበሩ። በተጨማሪም በሀገሪብክቱ ውስጥ ወደፊት ለመሥራት የሚመጡ ሚሊዮናውያን እንዲጠቅም በአማርኛና በእርምጃ ቋንቋች ሰዋሰውና ትምህርተ ክርስቲያን ለማሳተም ይችሉ ዘንድ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ፈቃድ እንዲሰጣቸው ለመጠየቅም ጭምር ነበር። ከዚያም ሌላ በማርሴይ ከተማ የእርምጃ ልጆች የሚማሩበትን ኮሌጅ ለማቋቋምና በሀገሪብክታቸው ውስጥ ስለ ነበሩት እንደ ጋብቻና ባርነት ለመሳሰሉ ችግሮች መመሪያ ለማግኘትም ነበር። የመሳሰሉትን የሀገሪብክታቸውን ጉዳዮች እያካሄዱ አቡነ ማስያስ በአውሮጳ ውስጥ ለአራት ዓመት ያህል ቆዩ። ይህም ሆኖ ከሁለተኛው የሐዋርያዊ አገልግሎታቸው ክፍል መጨረሻ እስከ ሦስተኛው ክፍል መጀመሪያ ድረስ በነበረው ወቅት ነበር።

11.1. የአቡነ ማስያስ በፈረንሳይና በጣልያን መካከል (1864-1865)

አቡነ ማስያስ ከእስክንድርያ ተነሥተው ከሁለት የእርምጃ ልጆች ጋር ሆነው ወደ ማርሴይ የደረሱት በ1864 ዓ.ም. በሚያዝያ ወር አጋማሽ ላይ ነበር። ልጆቹን ለክርስቲያን ትምህርት ቤቶች ወንድሞች አደራ ሰጥተው እሳቸው በቀጥታ ወደ ሊዮን ሄዱ። እዚያም የሄዱት ወደ ኢትዮጵያ ስለ ተጓዙት የመጀመሪያዎቹ የካፑቺን ሚሊዮናውያን ጉዳይ ከአውራጃው የካፑቺኖች አለቃ ጋር ለመነጋገር ነበር። ሚሊዮናውያኑ ወደ ኢትዮጵያ ለመጓዝ የተነሡት የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የእርምጃን ሀገረስብክት የፈረንሳይ ካፑቺኖች አጠቃልለው እንዲይዙት በጥር 8 ቀን 1863 ዓ.ም. ባወጣው ድንጋጌ መሠረት ነበረ። በሌላ በኩል ደግሞ አቡነ ማስያስ በሊዮንና በፓሪስ የሚገኙትን የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ቅርንጫፍ ጽሕፈት ቤቶች ጎበኝተዋል። ከዚያም ሌላ የአፄ ቴዎድሮስን ደብዳቤዎች ለፈረንሳይ የውጪ ጉዳይ ሚኒስትር ሰጥተዋል። በፈረንሳይ ካቢኔ የምሥራቅ ሀገሮች ጉዳይ ኃላፊ የነበረውን ሚስተር ፎጀርን ካነጋገሩት በኋላ አቡነ ማስያስ ከላይ እንደ ተገለጸው በማርሴይ ትተዋቸው የነበሩትን ሁለት የእርምጃ ልጆች ጉዳይ በተሻለ ሁኔታ ለማመቻቸት በፍጥነት ወደ ማርሴይ ተመለሱ።

አቡነ ማስያስ በማርሴይ ለነበሩት የክርስቲያን ት/ቤቶች ወንድሞች ሁለቱን ልጆቻቸውን እንዲንከባከቡላቸው በድጋሚ አደራ ብለው ጉዞአቸውን ወደ ሮም ቀጠሉ። እዚያም ከደረሱ ከጥቂት ቀናት በኋላ ማለትም ከሚያዝያ 23 ቀን 1869 ዓ.ም. ጀምሮ ቅዱስ ፊደሌ በተባለው የካፑቺን ኮሌጅ ይኖሩ ነበር። እዚያም ስለ ተለያዩ ሚሊዮናዊ ችግሮች ማለትም የእርምጃን ሀገረስብክት እንደገና ስለ መዋቀር፣ ትምህርተ ክርስቲያንና የአማርኛና የእርምጃ ቋንቋ ሰዋሰው ስለ ማዘጋጀትና በፈረንሳይ ሀገር ለእርምጃ ልጆች ኮሌጅ ስለ ማቋቋም ጉዳዮች ሲያመቻቹ እስከ ግንቦት ወር መጨረሻ ድረስ ቆዩ።

በሌላ በኩል ደግሞ ከሁለት ባልደረቦቻቸው ጋር ከፈረንሳይ ወደ እርምጃ ሀገር ተልከው የነበሩት ምክትል ሐዋርያዊ አስተዳዳሪው የክስቲልናውዴሪው አባ ዶሜኒክ፣ ከፊያንሴው አባ ፌሊክስና ከፕራዴሞሎው አባ ኤክሱፔር ጋር ወደ ኤደን ደረሱ። ይሁን እንጂ አቡነ ማስያስ ከኢትዮጵያ ውጭ መሆናቸውን ስለ ሰሙ አባ ዶሜኒክ ሁለቱን ጓደኞቻቸውን በኤደን ትተዋቸው በፍጥነት ወደ ሮም ተመለሱ። ወደ ሮም ከሄዱባቸው ምክንያቶች አንዱ ወደ እርምጃ ሀገረስብክት ስለ ተላኩ ሁለት ባልደረቦቻቸውና ስለ ራሳቸውም የወደፊት ዕጣ ፈንታ ከአቡነ ማስያስ ጋር ለመነጋገር ነበር። ነገር ግን ከሚሊዮናውያኑ አንዳቸውም ለአቡነ ማስያስ ተስማሚ ሆነው አልተገኙም። አባ ዶሜኒክ ከአምሳ ዓመት በላይ ዕድሜ ነበራቸው፤ አባ ፌሊክስም ሽማግሌና ጤንነታቸውም በቋፍ ላይ ያለ ነበር። የፕራዴሞሎው አባ ኤክሱፔር ብቻ ሚሊዮናዊ የመሆን ዕድል ነበራቸው። በመሆኑም በኤደን የነበሩት ሁለት ባልደረቦቻቸው ወደ ፈረንሳይ እንዲመለሱ የተወሰነ መሆኑን አቡነ ማስያስ ለአባ ዶሜኒክ ነገሩአቸው።

አቡነ ማስያስ አዳዲስ ሚሊዮናውያን አማርኛና እርምጃ ለመማር ይችሉ ዘንድ እንዲረዳቸው የአማርኛና የእርምጃ ቋንቋ ሰዋሰው ለማዘጋጀት እንደ ፈለጉም ለአባ ዶሜኒክ በግልጽ አስረድተዋቸው ነበር። በተጨማሪም አቡነ ማስያስ አንዳንድ ሚሊዮናውያንን እንዲመርጡላቸው አባ ዶሜኒክን ከመጠየቃቸውም በላይ ሚሊዮናውያኑ ወደ እርምጃ ሀገረስብክት ሲሄዱ በሀገረስብክቱ ውስጥ የሚገኙትን ችግሮች ለመቋቋም የሚያስችላቸውን መመሪያ መስጠት አስፈላጊ እንደሆነም ነገሩአቸው። ለእርምጃ ልጆች

በማርሴይ ሆነ በሌላው ቦታ ስለሚቋቋመው ኮሌጅ ፕላን ነድፈው ለአውራጃ አለቃና ለአማካሪዎቻቸው እንደሚያቀርቡት አስርድተው ያም ለሀገረሰብክቱ የሀገር ተወላጅ ካህናት ለማዘጋጀት አስተዋጽዖ ያደርጋል ሲሉ ገልጸውላቸው ነበር።

በግንቦት 28 ቀን 1864 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከሮም በመርከብ ወደ ማርሴይ ተጓዙ። ከዚያም በማርሴይ ወደብ ላይ በነበረው ቤተመቅደስ ውስጥ በተከናወነው «የጥበቃ እመቤታችን» ክብረ በዓል ላይ ተካፋይ ሆነው ነበር። በዓሉ የተከበረው በሰኔ 4 ቀን 1864 ዓ.ም. ነበር። አቡነ ማስያስ በበዓሉ ላይ ለመገኘት የፈለጉበት ምክንያት የማርሴይ ሕዝብ በዚያን በዓል ላይ በተቻለ መጠን ብዙ ጳጳሳት እንዲገኙ እንዲያደርጉላቸው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒየስ 9ኛን በጠየቁአቸው መሠረት ነበር። አቡነ ማስያስ እንደ ጠቀሱት ሃምሳ ጳጳሳት በበዓሉ ላይ ተገኝተው ነበር። በሰኔ 5 ቀን 1864 ዓ.ም. ተአምራዊ የእመቤታችን ሐውልት በጊዜያዊነት ከነበረበት ከቅዱስ ማርቲን ካቴድራል አዲስ ወደ ተሠራው ቤተ መቅደስ በታላቅ ዑደት ተወሰደ። ከዚያም በሰኔ 6 ቀን 1864 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከማርሴይ ወደ ጀናቫ ሄዱ። በዚያው አጋጣሚ በሰኔ ወር አጋማሽ ላይ በሰሜን ጣልያን አስቲ በተባለ አካባቢ ወደሚገኘው ትውልድ መንደራቸው ወደ ፒየቫ ሄዱ። በመጨረሻም በሰኔ 20 ቀን 1864 ዓ.ም. ወደ ቶሪኖ ደረሱ።

አቡነ ማስያስ ወደ ቶሪኖ ሲደርሱ እዚያ እንዲቆዩ ለማድረግ ወዳጆቻቸው ሁሉንም አዘጋጅተው እንደ ጠበቁአቸው ተገነዘቡ። ንጉሥ ቪቶሪዮ አማኑኤል ዳግማዊ አቡነ ማስያስን እንደ ቶሪኖ ጳጳስ በደስታ እንደሚቀበሏቸው አስቀድመው አስታውቀው ነበር። በዚያ መሠረት ብዙዎቹ አቡነ ማስያስን ወደ ንጉሡ ሲሄዱ ለማጀብ ይጠብቁአቸው ነበር። ይሁን እንጂ አቡነ ማስያስ በቀረበው እቅድ ደስተኛ አልነበሩምና በቶሪኖ ሦስት ቀን ከቆዩ በኋላ በሰኔ 28 ቀን 1864 ዓ.ም. በድንገት ወደ ሊዮን ሄዱ።

አቡነ ማስያስ በሐምሌ 4 ቀን 1864 ዓ.ም. ወደ ሊዮን ደረሱ። ከፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ ጋር ለኦሮሞ ልጆች ስለሚቋቋመው ኮሌጅና ከእሳቸው ጋር ወደ ኢትዮጵያ የሚሄዱ አዳዲስ ሚሲዮናውያን ስለሚመረጡበት ሁኔታና ስለ ሌሎችም ጉዳዮች ተነጋገሩ። የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ የነበሩት

የአኦርቴው አባ ሎራን አማካሪዎቻቸውን ሰብስበው ስለ ተጠቀሱት ጉዳዮች ብፁዕ አቡነ ማስያስ በነበሩበት ወይይት አካሂደው ነበር።

በዚያ ስብሰባ ላይ ለኦሮሞ ልጆች እንዲቋቋም የታሰበው ኮሌጅ ምሥረታና ለኦሮሞ ሚሲዮን አዲስ ሚሲዮናውያን ስለ መምረጥ ጉዳይ በሐምሌ 21 ቀን 1865 ዓ.ም. ሲደረግ ታቅዶ የነበረው የአውራጃው ካፑቺኖች ስብሰባ ድረስ እንዲዘገይ ተወሰነ። አቡነ ማስያስ ተመልሰው በሐምሌ 19 ቀን 1865 ዓ.ም. ወደ ፓሪስ ደረሱ። አባ ዶሚኒክን ሁለቱን ልጆቻቸውን እንዲያመጡላቸው ወደ ማርሴይ ላኩ። አቡነ ማስያስ ሁለቱንም የኦሮሞ ልጆች የካፑቺን ማኅበር ተመካርያን ወደ ነበሩበት ወደ ቪርሳይ ወስደው ለተመካርያን አለቃ በአደራ ሰጡአቸው። ልጆቹ ፈረንሣይኛ በደንብ ስለማይናገሩ ለልጆቹ መንፈሳዊ ትምህርት ለመስጠትና ሊያናገዙአቸው አቡነ ማስያስ በየቅዳሜ ማታ ወደ ቪርሳይ ይመላለሱ ነበር። በፓሪስ በነበሩበት ወቅትም አቡነ ማስያስ የአማርኛና የኦሮምኛ ቋንቋ ሰዋሰውና የትምህርተ-ክርስቲያን መጻሕፍት ከማዘጋጀት ጎን ከንጉሠ ነገሥት ናፖሊዮን ሳልሣዊና ከፈረንሳይ የውጪ ጉዳይ ሚኒስትር ጋር እፄ ቴዎድሮስ ስለ ፈለጉት ዲፕሎማሲያዊ ጉዳዮች ወይይት ያካሂዱ ነበር።

በሐምሌ 21 ቀን 1865 ዓ.ም. የፈረንሳይ አውራጃ ካፑቺኖች ስብሰባ በማርሴይ ተካሂደ። የካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃን በመወከል የቀድሞው የፒኤምንቴ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ የነበሩት የፖሊሪኖው አባ ካርሎ ፊሊፓ ስብሰባውን በሊቀመንበርነት መርተው ነበር። የካፒቴልናውድሪው አባ ዶሚኒክ የፈረንሣይ ካፑቺኖች አለቃ ሆነው ተመረጡ። ወዲያው እንደ ተመረጡ አባ ዶሚኒክ አቡነ ማስያስ የጠየቁትን የኦሮሞ ልጆች ኮሌጅ ለመሥራት በማርሴይ ቦታ አገኙ።

11.2. የኦሮሞ ልጆች ኮሌጅ በማርሴይ (1865)

የኦሮሞን ሀገረሰብክት የፈረንሣይ ካፑቺኖች እንዲያስተዳድሩ ከተሰጠ በኋላ የአቡነ ማስያስ ቀዳሚ ፕሮጀክቶች ከነበሩት አንዱ የኦሮሞን ልጆች ለማስተማር አንድ ኮሌጅ በፈረንሣይ ሀገር ማቋቋም ነበር። ያም ፕሮጀክት የተከናወነው አቡነ ማስያስ በሐዋርያዊ

አገልግሎታቸው ሁለተኛው ክፍል መጨረሻ በአውሮጳ በነበሩበት ወቅት ነበር።

በታህሣሥ 11 ቀን 1865 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ከኦርሞ ሁለት ልጆች ማለትም በቪርሲይ የተመከሮ ቤት ከነበሩት ከሩፋኤልና ከአስጢፋኖስ ጋር ሆነው ከፓሪስ ተነሥተው ወደ ማርሴይ ተጓዙ። መጽሐፎቻቸውን የማሳተሙ ጉዳይ በአባዲው አንጦገዮስ መታረም ስለ ነበረበት እንዲቆይ ተደረገ። በተጨማሪም የፈረንሳይ አውራጃ የካፑቺኖች አለቃ ከአማካሪዎቻቸው ጋር አቡነ ማሰያስን በማርሴይ ከመጠበቃቸውም በላይ ለኦርሞ ልጆች ጊዜያዊ ኮሌጅ በማርሴይ በነበረው የካፑቺን ማኅበር ገዳም ተዘጋጅቶ ነበር። የአውራጃው አለቃ የሞንታኖኩን አባ አማኑኤል የኦርሞ ልጆች ኃላፊ አደረጉት። የሄቤኩሩ አባ ቶረን ከገኝ አዲሱ የኦርሞ ሚሲዮን ምክትል ሐዋርያዊ አስተዳዳሪና በማርሴይ የካፑቺን ገዳም አለቃ የኮሌጁ የበላይ ኃላፊ ነበሩ። በጥር 18 ቀን 1866 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ለኦርሞ ልጆች የተቋቋመውንና በቅዱስ ሚካኤል ስም የተሰየመውን ኮሌጅ በታላቅ ሥነ ሥርዓት መርቀው ከፈቱ።

የኮሌጁን የወደፊት አስተዳደር በተመለከተ ኮሌጁን ለመንከባከብ ቃል የገቡትን የማርሴይን ሀብታሞች ያቀፈ አንድ ኮሚቴ በሚያዝያ 16 ቀን 1866 ዓ.ም. የኦርሞ ሀገረሰብነት አዲስ ምክትል አስተዳዳሪ በነበሩት በአባ ቶረን ተቋቋመ። አንድ የስምምነት ሰነድም ተዘጋጀና የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ በተገኙበት አቡነ ማሰያስና የኮሚቴው አባላት ተፈራረሙ። የኮሌጁ የውስጥ አስተዳደር ደንብ በአቡነ ማሰያስ ተዘጋጅቶ አሳቸው ራሳቸውና የአውራጃው አለቃና አማካሪዎቻቸው ሁሉ ፈረሙ። በዚያ መሠረት አቡነ ማሰያስ በሚያዝያ 19 ቀን 1866 ዓ.ም. ጉዞአቸውን ወደ እስክንድርያ አቀኑና በሚያዝያ 25 ቀን 1866 ዓ.ም. እዚያ ደረሱ።

በመስከረም 20 ቀን 1867 ዓ.ም. የቅዱስ ሚካኤል ኮሌጅ ሥራ መሪ የነበሩት አባ አማኑኤል ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ከማርሴይ በጸፉት ደብዳቤ ኮሌጁ ከምሥረታው አንሥቶ የአስተዳደር ችግሮች እንደ ነበሩበት ጠቁመው ነበር። ከዚያ ደብዳቤ ለመረዳት እንደሚቻለው አቡነ ማሰያስ የአስታሆፊትን አባ ብሩክን የገብረት አለቃ አድርገው በመሾም ሹመቱን እንዲያጸድቁ የካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃን ጠይቀዋቸው ነበር። ያም የሆነው የወንጌል ስብከትና

ሰርጭት ድርጅት በገዛድ ስላልፈቀደ ነበር። ስለሆነም አዲሱ የኮሌጁ የገብረት ወኪል ሹመት በርም የቤተክርስቲያን ባለሥልጣኖች በፍጥነት እንዲጸድቅ እንዲያደርጉ አባ አማኑኤል ጠቅላይ አለቃቸውን ተማጥነው ነበር። የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃ አለቃ ከማርሴይ ራት ብለው ስለሚገኙ የኮሌጁን የገብረት ወኪልነት በአግባቡ ለመወጣት እንዳልቻሉም አባ አማኑኤል ጠቅሰው ነበር። እንዲሁም የዚያ ዓይነት ሥራ ከሌሎቹ የሥራ ዝርዝሮች ጋር እንደማይጣጣም ጠቁመው ነበር። የተሰጠው ሹመት በርም ሳይጸድቅ ቢዘገይ በቅርብ ለሚገኙት የቤተክርስቲያን ባለሥልጣኖች ችግር የመፍጠር አገዛማጊያ እንዳለው የተገነዘቡ መሆናቸውንም ጭምር ጠቅሰው ነበር።

በኅዳር 13 ቀን 1868 ዓ.ም. የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ የነበሩት አባ ብሩኖ ከሊዮን ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጸፉት ደብዳቤ በማርሴይ የነበረው የኦርሞ ኮሌጅ በደገና እየተካሄደ መሆኑን ገልጸው ነበር። በኮሌጁም እንዲገቡ ተጨማሪ አሥራ አምስት የኦርሞ ባሮች የሚገዛ አንድ ሰው ወደ ምዕዋ ለመላክ ከአማካሪዎቻቸው ጋር ሆነው በአንድ ድምፅ የወሰኑ መሆኑንም ገልጸው ነበር። ከዚያ በኋላ በኮሌጁ የሚገኙት የኦርሞ ልጆች ብዛት አስቀድሞ ካመጧቸው አሥር ልጆች ጋር ወደ ሃያ አምስት ከፍ እንደሚል ተገምቶ ነበር። እንዲሁም አባ ብሩኖ ጠቅላይ አለቃቸው ፕሮጀክቱን በፍጥነት እንዲያጸድቁ ከመጠየቃቸውም በላይ የፕሮጀክቱ ተጠቃሚዎችም ሆኑ በማርሴይ የሚገኙ ወዳጆቻቸው ጉዳዩ በፍጥነት እንዲጠናቀቅ መፈለጋቸውን አስታውቀው ነበር።

በታህሣሥ 14 ቀን 1868 ዓ.ም. አባ ቡሩኖ ሌላ ደብዳቤ ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ጽፈው ነበር። በደብዳቤአቸው ጠቅላይ አለቃቸው ስለ ተጠቀሰው የማርሴይ ኮሌጅ ፕሮጀክት ለሰጡት ማበረታቻ ቃል ምስጋናቸውን አቅርበዋል። ሁለት ካፑቺኖችን ተጨማሪ የኦርሞ ወጣቶች እንዲመለሱም ወደ ካይሮ ከዚያም ወደ ምዕዋ ለመላክ በአስቸኳይ እየተዘጋጁ እንደ ነበሩም ገልጸው ነበር። የአውራጃቸው ቀዳሚ አማካሪና የተመከርያን አለቃ የነበሩት አባ ሌዮን ምልመላውን እንዲያከናውኑ የአውራጃው ምክር ቤት መረጣቸው። አባ አማኑኤልና እዚያ ከነበሩት ወጣቶች መካከል አንዱ ከአባ ሌዮን ጋር አብረው እንዲሄዱ ተወሰነ። በመሆኑም በአባ ሌዮን የተመራው ቡድን በታህሣሥ 15 ቀን 1868 ዓ.ም.

ከማርሴይ ወደ እስክንድርያ ተጓዘ። ቡድኑ አሥራ አምስት የአሮሞ ወጣቶች ከገዛ በኋላ በተቻለው ፍጥነት ወደ ማርሴይ መመለስ ነበረበት። በተጨማሪ የአሮሞ ሀገረሰብነት የወደፊት ዕድል የሚወስነው በአብዛኛው በተጠቀሰው ፕሮጀክት ውጤታማነት መሆኑንም አባ ቡሩኖ ገልጸው ነበር። ከዚያም ሌላ አባ ቡሩኖ የአሮሞ ወጣቶችን ለመመልመል ስለ ተደረገው የጉዞ ውጤት ሪፖርት ለጠቅላይ አለቃቸው እንደሚያቀርቡ ቃል ገብተው ነበር።

በመጋቢት 16 ቀን 1869 ዓ.ም. ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ አባ ቡሩኖ በጻፉት ደብዳቤ አባ ሌዮንስ፣ አባ አማኑኤልና ከአሮሞ ወጣቶች መካከል አንድ ወጣት በአንድነት በታቀደው ፕሮግራም መሠረት ወደ ግብፅ ከዚያም በቀጥታ ወደ እስክንድርያና ወደ ካይሮ መሄዳቸውን አሳውቀው ነበር። በጥቂት ቀናት ውስጥ አንዳንድ ወጣቶች ተገዙ። ግን የመጀመሪያዎቹን ዘጠኝ ወጣቶች ከገዙ በኋላ አባ ሌዮንስ ስለ ታመሙ በፍጥነት ወደ ማርሴይ ለመመለስ በመወሰናቸው በየካቲት 23 ቀን 1869 ዓ.ም. ቡድኑ በሰላም ወደ ማርሴይ ደረሰ። ከግብፅ ከመጡት ዘጠኝ ወጣቶች ጋር ተዳምሮ በማርሴይ ኮሌጅ የነበሩት የአሮሞ ወጣቶች ብዛት ወደ አሥራ ዘጠኝ ደረሰ። አባ ሌዮንስም የኮሌጁ ድሬክተር ሆኑ። አባ አማኑኤል፣ አባ አሌክሲስና ሌሎች ሦስት የሦስተኛ ፍራንሲስካዊ ማኅበር አባላት የማስተማሩንና የቤት አስተዳደርን ኃላፊነት ተረክቡ። አባ ቡሩኖ የማርሴይን ጳጳስ መጎብኘታቸውንና ጳጳሱም በተካሄደው የዘመቻ ውጤት እንደ ተደሰቱ መግለጻቸውን፣ እንዲሁም የጀመሩትን መልካም ሥራ እንዲቀጥሉበት እንዳበረታቱአቸውና ትብብራቸውም እንደሚታዩላቸው ማረጋገጣቸውን በደብዳቤአቸው ዘርዝረው ነበር። ይሁን እንጂ የተጠቀሱት ጳጳስ ኮሌጁን መሥራት የነበረባቸው ካፑቺኖች እንጂ አቡነ ማስያስ ያቋቋሙት ኮሚቴ እንዳልነበረም አስተያየት ሰጥተው ነበር።

11.3. የአቡነ ማስያስ ወደ ኢትዮጵያ መመለስ (1866)

አቡነ ማስያስ የሐዋርያ አገልግሎታቸውን ሦስተኛ ክፍል ለመጀመር ከአውሮጳ ወደ ኢትዮጵያ ሲመለሱ እግረ መንገዳቸውን ለጥቂት ጊዜ በእስክንድርያ ቆይተው ነበር። በቆይታቸው ወቅት

አቡነ ማስያስ የኢየሩሳሌም ፓትሪያርክ በነበሩት በብፁዕ አቡነ ዮሴፍ ቫሌርጋ ረዳት ጳጳስ በነበሩት በብፁዕ አቡነ ቪንቼንሶ ብራኮ ቅብዕተ ጽጽሱና ሥነ ሥርዓት ላይ እንዲገኙ ተጋብዘው ነበር። ስለሆነም በግንቦት 8 ቀን 1866 ዓ.ም. ከእስክንድርያ ወደ ጳፋ ሄዱ። አቡነ ማስያስ እንደ ዘገቡት ያ በኢየሩሳሌም የተፈጸመው የካቶሊክ ቅብዕተ ጽጽሱና ሥነ ሥርዓቱም የተፈጸመው በቅዱስ መቃብር ከመስቀል ጦርነቶች ዘመን ጀምሮ የመጀመሪያው ነበር። ካቴድራል በግንቦት 13 ቀን 1866 ዓ.ም. ነበረ።

በመሆኑም አቡነ ማስያስ ወደ ሚሲዮናቸው ከመመለሳቸው በፊት ወደ ቅድስቲቱ ሀገር ሦስተኛ መንፈሳዊ ጉዞ ለማድረግ ዕድል አገኙ። በግንቦት 16 ቀን 1866 ዓ.ም. ከጳፋ ተነሥተው በግንቦት 19 ቀን 1866 ዓ.ም. ወደ እስክንድርያ ደረሱ። በግንቦት 24 ቀን 1866 ዓ.ም. ሃያኛውን የቅብዕተ ጽጽሱናቸውን በዓል በእስክንድርያ አከበሩ። በዚያው ሥነ ሥርዓት ላይ የአማርኛና ኦሮምኛ ሰዋሰው መጽሐፋቸው ለአንጦገዮስ ዳባዲ መታሰቢያ እንዲሆን አወጁ። ያ መጽሐፍ በዐይነቱ የመጀመሪያው ሲሆን በፓሪስ ከተማ በኢምፔሪያል ማተሚያ ቤት በአንጦገዮስ ዳባዲ ተቆጣጣሪነት በ1867 ዓ.ም. ታተመ። በተጨማሪም አቡነ ማስያስ ወደ ኢትዮጵያ ከመመለሳቸው በፊት በእስክንድርያ ከፈረንሳይ አምባሳደር ጋር ተገናኝተው ነበር። በግንቦት 28 ቀን 1866 ዓ.ም. ከሱዌዝ ተነሥተው ወደ ሰኔ አጋማሽ ላይ በ1866 ዓ.ም. በመርከብ ተሳፍረው በኤደን በኩል አድርገው ወደ ምዕዋ ተጓዙ።

በጥር 16 ቀን 1869 ዓ.ም. አንጦገዮስ ዳባዲ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ ዘጠነኛ ከፓሪስ በጻፈው ደብዳቤ በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጎርጎርዮስ 16ኛ ዘመን የአሮሞ ሀገረሰብነት እንዲመሠረት ያቀረበውን ሐሳብ ቅዱስነታቸው ስለ ተቀበሉለት ምስጋናውን አቅርጧቸው ነበር። በደብዳቤው የአሮሞ ሀገረሰብነት ከተቋቋመ በኋላ ለሁለት ዓመት በኢትዮጵያ እንደ ቆየ ለቅዱስነታቸው ከመግለጹም ሌላ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ግርጎርዮስ ለሰጡት መልካም ትኩረትና ደግነት ምስጋና ለማቅረብ እስከ ሮም ድረስ ባለመሄዱ ጸጸት ያደረሰት መሆኑንም ገልጾ ነበር። በዚያው ደብዳቤ በ1867 ዓ.ም. ከላይ የተገለጸውን የአማርኛና የኦሮምኛ ሰዋሰው መጽሐፍ እንዲያዘጋጅ አቡነ ማስያስ ኃላፊነት በሰጡት መሠረት አዘጋጅቶ ማቅረቡንም አንጦገዮስ ዳባዲ ለርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ ገልጾ ነበር።

አቡነ ማሰያስ ወደ ኤደን በደረሱ ጊዜ በምፅዋና በኢየሱስ መካከል ብዙ ጊዜ መመላለስ እንደ ነበረባቸው ተገነዘቡ። በኤደንና በምፅዋ መካከል ለሚያደርጓቸው ጉዞዎች የኤደን ገዢ ከነበረው ከሚሮኤዳር ፈቃድ ጠየቁ። ገዢውም ለእሳቸው ብቻ ሳይሆን ለሀገረሱበከቱ ሰዎችና ከአውሮጳ ይመጣሉ ተብለው ይጠበቁ ለነበሩት ሚሊዮናውያንም ጭምር ፈቃድ ሰጣቸው። በዚያ መሠረት አቡነ ማሰያስ ከራሱ ከሚሮኤዳር ጋር ሆነው በሐምሌ 15 ቀን 1866 ዓ.ም. ወደ ምፅዋ ደረሱ። እዚያም አዲስ የአቢሲኒያ ሀገረሰብከት ጳጳስ ከነበሩት ከብፁዕ አቡነ ቤል ጋር ተገናኙ። ጳጳሱ መኖሪያቸውን በምፅዋ በነበረው ንኡስ ዘርዓ ክህነት ትምህርት ቤት አድርገው ነበር።

አቡነ ማሰያስ ወደ ምፅዋ ሲደርሱ ብፁዕ አቡነ ፌሊቺሲም በመልእክተኞች በጥር 17 ቀን 1865 ዓ.ም. ከላጋማራ ልከውላቸው የነበሩትን ደብዳቤዎች ተቀበሉ። ወቅቱ አስቀድሞ እንደ ተመለከትነው በመላ ኢትዮጵያ ችግር የበዛበት ነበር። የትግራይ ክልል በአፄ ቴዎድሮስ ላይ አምያ በነበረው በዋግ ሹም ጎበዜ ይገዛ ነበር። በነሐሴ ወር 1865 ዓ.ም. የሸዋ ሕጋዊ ንጉሥ ምኒልክ መሆናቸው ታውጀ ነበር። የወሱ አርምም በአፄ ቴዎድሮስ ላይ አምያ ስለ ነበረ የዓሊ ባጣ ሚስት በነበረችው በወርቂቱ ይገዛ ነበር። በዚያን ወቅት አፄ ቴዎድሮስ በባሻ ወንዝ መነሻ አጠገብ በበጌምድርና በወሱ አርም መካከል ይገኝ ወደ ነበረው ወደ መቅደሳ ምሽግ በመዛወር ላይ ነበሩ።

በሌላ በኩል ደግሞ አቡነ ማሰያስ ለብፁዕ አቡነ ፌሊቺሲም ኮቺና ደብዳቤዎች መልስ ጽፈው ደብዳቤዎቹን እነሱ ምፅዋ ባመጡት መልእክተኞች ላሉ። እሳቸው የሚያከናውኑት ለላ ሥራም ነበረባቸው። ያም በማርሴይ ወደሚገኘው የቅዱስ ሚካኤል ኮሌጅ አንዳንድ ወጣቶችን መላክ ነበር። አንዳንድ የአርም ባሮችን ከባርያ ፈንጋዎች ወይም በምፅዋ ከሚገኙት ቤተሰቦች መፈለግ እንደ ነበረባቸው በጽሑፋቸው ገልጸዋል። እሳቸው የአርም ወጣቶችን ያፈለጉት የነበረው ከሚያውቁት አካባቢ ነበር። በተለይ በአረቦች የዝመት ተግባር ያልተበከሉትን ወጣቶች ለማግኘት ከፍተኛ ጥረት ያደርጉ ነበር። አቡነ ማሰያስ እንደ ገለጹት ከባርያት ነፃ ለማውጣትና ሕገዝቱ የክርስትና እምነት እንዲቀበል ለማስተማር ይችሉ ዘንድ የካቶሊክ ሚሊዮናውያን ወጣት ወንዶችንና ሴቶች ባሮችን ይገዙ ነበር።

በ1866 ዓ.ም. በመስከረም ወር ውስጥ አቡነ ማሰያስ ለማርሴይ የቅዱስ ሚካኤል ኮሌጅ የሚያስፈልጉ ወጣቶችን ግዢ አጠናቀቁ። ለሥር ወጣቶች ብቻ ስለ መግዛታቸውና በእነዚያ ብቻ ለመምከር መወሰናቸውን በጽሑፋቸው ገልጸዋል። ከአርባ አምስት ቀን ትምህርት በኋላ የመጀመሪያዎቹ አምስት ወጣቶች ጥምቀት ለመቀበል ዝግጁ ስለ ነበሩ በጥቅምት 4 ቀን 1866 ዓ.ም. ከአቢሲኒያ ሀገረሰብከት ጳጳስ ከብፁዕ አቡነ ቤል እጅ የጥምቀት ምስጢር ተቀብለዋል።

በነሐሴ 14 ቀን 1866 ዓ.ም. በጸፋት ደብዳቤ አቡነ ማሰያስ ወጣቶቹን ወደ ማርሴይ ለመላክ የሚያስፈልጉዋቸውን ሰነዶች በተቻለ ፍጥነት እንዲዘጋጁ ለአርም ሀገረሰብከት ምክትል አስተዳዳሪ ለነበሩት ለአባ ቶረን ከካኝ መመሪያ ሰጥተው ነበር። እንዲሁም በካይሮ ይገኙ ለነበሩት የክርስቲያን ትምህርት ቤቶች ወንድሞች በተቻለ ፍጥነት ወደ ማርሴይ የሚሄዱ ወጣቶችን እንደሚልኩላቸው በደብዳቤ አስታውቀው ነበር። የመጀመሪያዎቹ አምስት ወጣቶች ከተጠመቁ ከአሥራ አምስት ቀናት በኋላ ሌሎች አምስት ወጣቶችን በምፅዋ አጠገብ በሚገኘው በእምኩሉ ቤተጳሎት ብፁዕ አቡነ ቤል አጠመቁአቸው። ወደ ኮሌጁ ለመላክ የታሰቡት አሥር ልጆች ከተጠመቁ በኋላ አቡነ ማሰያስ በሁለት ምክንያቶች ሳይልኩ አዘገዩአቸው። አንደኛ ልጆቹን የሚቀበል ሰው ቀድሞ በካይሮ ስለ መገኘቱ የሚያረጋግጥ ደብዳቤ ከአባ ቶረን ከካኝ ማግኘት ነበረባቸው። ሁለተኛ ልጆቹን ወደ ግብፅ የሚወስድ ማገኛውም የአውሮጳ መርከብ መቼ ከምፅዋ እንደሚነሣ ማረጋገጥ አስፈላጊ ነበር። ወዲያውኑ ለአቡነ ማሰያስ ከማርሴይ አንድ ደብዳቤ ደረሳቸው። ደብዳቤውም አባ ቶረን የጉዞ ጓደኛቸው ከነበሩት ከአባ ፈርዲናንድ ጋር ወደ ግብፅ ለመጓዝ እቅድ እንደ ነበራቸው ይገልጽ ነበር። በዚያ መሠረት አባ ቶረን ከካኝ በኅዳር 29 ቀን 1866 ዓ.ም. ከማርሴይ ተነሥተው በታህሣሥ 5 ቀን 1866 ዓ.ም. ወደ እስክንድርያ ደረሱ። ልጆቹ በኅዳር 9 ቀን 1866 ዓ.ም. ከምፅዋ በመርከብ ተሳፍረው ከኅዳር 19 እስከ 23 በነበሩት ቀናት መካከል ወደ ካይሮ እንደ ደረሱ ተገልጿል።

አቡነ ማሰያስ በየካቲት 6 ቀን 1867 ዓ.ም. ከምፅዋ በመርከብ ተሳፍረው በየካቲት 9 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ኤደን ደረሱ። እዚያም እንደ ደረሱ አባ ቶረን ከካኝ ከካይሮ የጸፋትን ወደ ኤደን በታህሣሥ

12 ቀን 1866 ዓ.ም. የደረሰውን ደብዳቤ ተቀበሉ። በዚያ ደብዳቤ ውስጥ ልጆቹን ወደ ማርሴይ ከመላካቸው አስቀድሞ አስፈላጊ የነበሩትን ጉዳዮች በግብፅ ውስጥ ማጠናቀቅ እንደ ነበረባቸው አባ ቶረን ከኻኝ ገልጸው ነበር። በዚያ መሠረት አቡነ ማስያስ በየካቲት 14 ቀን 1867 ዓ.ም. ከኤደን ተነሥተው በየካቲት 19 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ዘይላ ደረሱ። ከዘይላ ተነሥተው በግዛታቸው አልፈው ወደ ኦሮሞ ሀገር ለመሄድ ይፈቀድላቸው ዘንድ በመጠየቅ ለንጉሥ ምኒልክ ጻፉ። ወደ ሸዋ ለማድረግ ስላቀዱት የጉዞ ዝግጅት በተመለከተ አቡነ ማስያስ ከዘይላው አሚር፣ ከአቡበክር ጋር ስምምነት አድርገው ነበር።

አቡነ ማስያስ በመጋቢት 9 ቀን 1867 ዓ.ም. ከዘይላ ተነሥተው በመጋቢት 20 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ኤደን ደረሱ። ወደ ኤደን ሲደርሱ አቡነ ማስያስ ከሁለት አዳዲስ ሚሲዮናውያን ጋር ተገናኙ፤ እነርሱም የሀገራቸው ረዳት አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ቶረን ከኻኝና የሥራ ጓደኛቸው አባ ፈርድናንድ ነበሩ። እዚያም የደረሱት በየካቲት 24 ቀን 1867 ዓ.ም. ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ አቡነ ማስያስ ወደ አውሮጳ ይሄዱ ዘንድ ከሮም አስቸኳይ መልእክት ደረሳቸው። ወደ አውሮጳ ከመጓዛቸው በፊት አቡነ ማስያስ ለብፁዕ አቡነ ቤል ጽፈው ኤደን በጣም ሞቃት በመሆኑ እሳቸው ከአውሮጳ እስኪመለሱ ድረስ አዲሶቹ ሚሲዮናውያን በምፅዋ አካባቢ ከቦነስ ካቶሊኮች ጋር እንዲቆዩ ጠየቋቸው። በዚያ መሠረት አባ ቶረን ከኻኝና አባ ፈርድናንድ በመጋቢት 27 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ሞፅዋ ሄዱ። በግንቦት 6 ቀን 1867 ዓ.ም. ሁለቱ ሚሲዮናውያን በምፅዋ አጠገብ ወደሚገኘውና ነፋሻማ አየር ወዳለበት ወደ ቦነስ አካባቢ ተዛወሩ። እዚያም አንዳንድ ካቶሊኮች ነበሩ።

11.4. አቡነ ማስያስ ወደ አውሮጳ ያደረጉት ያልተጠበቀ ጉዞ (1867)

በመጋቢት 27 ቀን 1867 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ በመርከብ ተሳፍረው በቀጥታ ከኤደን ወደ እስክንድርያ ሄዱ። ከዚያም በሚያዝያ 8 ቀን 1867 ዓ.ም. በመርከብ ወደ ቺቪታቪኪ ሄዱ። በግንቦት 3 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ሮም ደረሱ።

አቡነ ማስያስ ገና በሮም ሳሉ የንጉሥ ምኒልክ ደብዳቤ ወደ ዘይላ ደረሰ። በሰኔ ወር 1867 ዓ.ም. ንጉሥ ምኒልክ ለአቡነ ማስያስ ደብዳቤ ጽፈው ወደ ሸዋ እንዲመጡ ጋብዘዋቸው ነበር። እንዲያውም በየካቲት 1867 ዓ.ም. ከአቡነ ማስያስ የተጻፈላቸውን ደብዳቤ እንደ ተቀበሉ ንጉሥ ምኒልክ ከታማኝ ሰዎቻቸው አንዱን አቡነ ማስያስን እንዲፈልግ ወደ ዘይላና ኤደን ልከው ነበር። በነሐሴ 8 ቀን 1867 ዓ.ም. ከንጉሥ ምኒልክ የተጻፈውን ደብዳቤ የማርቼራታው አባ አልፎንሶ ተቀብለው ወዲያውኑ ለአቡነ ማስያስ ወደ ሮም ላኩት።

ቀጥሎም በነሐሴ 18 ቀን 1867 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከቺቪታቪኪ በመርከብ ወደ ማርሴይ ተጉዘው እዚያ በነሐሴ 20 ቀን ደረሱ። በነሐሴ 26 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ሊዮን ሄደው ልክ በማግሥቱ ወደ ፓሪስ ተጓዙ። አንጦገዮስ ዳባዲ የአማርኛና የኦሮምኛ ሰዋሰው ዝግጅቱን ለማጠቃለል አቡነ ማስያስን በፓሪስ ይጠብቃቸው ነበር።

ከአነስተኛ እርማቶችና ለጥራዝ ሥራ ከመስጠት በስተቀር ሥራው ሊጠናቀቅ ምንም አልቀረውም ነበር። የሰዋሰው መጽሐፍ ከታተመ በኋላ የማሰራጨቱን ኃላፊነት አቡነ ማስያስ ለአንጦገዮስ ዳባዲ ሰጡት። ከአንጦገዮስ ጋር ሆነው አቡነ ማስያስ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ማዕከላዊ ምክር ቤትን፣ የምሥራቅ ትምህርት ቤቶች ማዕከላዊ ጽሕፈት ቤትን፣ የቅዱስ ልጅነት ጽሕፈት ቤትንና የመሳሰሉትን ልዩ ልዩ ጽሕፈት ቤቶችን ጎብኝተው ነበር። በተጨማሪም በፓሪስ ውስጥ የኦሮሞን ሀገራቸው ጉዳዮች እንዲከታተል ለአንጦገዮስ ዳባዲ አደራ ሰጥተውት ነበር። ከስምንት ቀን ባነሠ ጊዜ በፓሪስ ውስጥ የነበራቸውን ጉዳይ ሁሉ ጨርሰው በሊዮን ይገኝ የነበረውን የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ማዕከላዊ ምክር ቤት ጎብኙ።

በመጨረሻም በመስከረም 6 ቀን 1867 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ወደ ማርሴይ ተመልሰው በመስከረም 8 ቀን 1867 ዓ.ም. በቅዱስ ሚካኤል ኮሌጅ ይገኙ ለነበሩት የኦሮሞ ልጆቻቸው የመጀመሪያ ቁርባንና የሜሮን ምሥጢራትን ሰጥተዋቸው ነበር። ቀጥሎም በመስከረም 9 ቀን 1867 ዓ.ም. ከማርሴይ ወደ እስክንድርያ ተጓዙ። በመስከረም 15 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ እስክንድርያ ደረሱ።

11.5. አቡነ ማሰያስ በኤደን (1867)

በመስከረም 25 ቀን 1867 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ከካይሮ ወደ ሱዌዝ ሄዱ። ከዚያም በመስከረም 27 ቀን ከሱዌዝ ተነሥተው በጥቅምት 2 ቀን 1867 ዓ.ም. ወደ ኤደን ደረሱ። እንዲሁም አባ ቶረንና አባ ፈርዲናንድ በጥቅምት 18 ቀን 1867 ዓ.ም. ከምዕዋ ወደ ኤደን ተመልሰው ከአቡነ ማሰያስ ጋር ተገናኝተው ወደ ሸዋ ስለሚደርጉት ጉዞ ወይይት አደረጉ። በአፄ ምኒልክ ተልኮ የነበረው አቶ ሜኬቭ ወደ ኤደን ከገባበት ጊዜ ጀምሮ የእንግሊዝ መንግሥት የምግብና ማደሪያ መስተንግዶ ሰጥቶት ነበር።

በጥቅምት 29 ቀን 1867 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ከሚሊዮናውያንና ከንጉሥ ምኒልክ መልእክተኛ ጋር ወደ ታጁራ ጉዞ ጀመሩ። በጥቅምት 31 ቀን ወደ ታጁራ ደረሱ። ከዚያም በኅዳር 1 ቀን 1867 ዓ.ም. በታጁራ ባሕረ ሰላጤ በሚገኘው አምባባ ላይ ሰፈሩ። ወደ መሐል ኢትዮጵያ ለሚያደርጉት ጉዞም ከሚያስፈልጉለቸው ነገሮች አብዛኞቹ ተዘጋጅተው ነበር። የዘይላ ገዥ ለነበረው አቡበክር አቡነ ማሰያስ ቃል ገብተውለት የነበሩት ጠመንጃዎችም በጥር ወር 1868 ዓ.ም. ወደ አምባባ ደርሰው በፈረንሣይ መንግሥት ቆንሲል ቤት ተቀምጠው ነበር። በስምምነቱም መሠረት አቡነ ማሰያስና አብረዋቸው የነበሩት ሚሊዮናውያን ከአምባባ ወደ አንኮበር ለመጓዝ ሲሠሩ አቡበክር አንድ መቶ ጠመንጃዎችን ተቀብሏል። በወቅቱ የንጉሥ ምኒልክ መናገሻ ወደ ነበረው ወደ አንኮበር ሲደርሱ ደግሞ ተጨማሪ አንድ መቶ ጠመንጃዎችን ተቀብሏል። አቡነ ማሰያስ በጽሑፋቸው እንደ ገለጹት፣ ጠመንጃዎቹን ለአቡበክር ከወጪ ያስመጡበት ዋና ምክንያት ወደ ሸዋ በሚያደርጉት ጉዞ ላይ ችግር እንዳይገጥማቸው በማሰብ ነበር።

የእርሞ ሀገረስብከት ረዳት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ቶረን ከኻኝ በጥር 31 ቀን 1868 ዓ.ም. ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ በአምባባ የቆዩበት ወቅት አስቸጋሪና የማያስተማምን እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው አባ ቶረን ከኻኝ ከኅዳር 1 ቀን 1867 እስከ ጥር 31 ቀን 1868 ድረስ ለሦስት ወር በአምባባ መቆየታቸውንም ጠቅሰው ነበር።

12. አቡነ ማሰያስ ስለ ጋብቻ፣ ብዙ ሚስቶች ስለ ማግባትና ስለ ባርነት ሥርዓት የነበራቸው አስተያየት

በዚህ ክፍል ብዙ ሚስቶች ስለ ማግባት፣ ከፍላጎታቸው ውጪ እስካም ወይም ጣዖት አምላኪ ወይም አረመኔ በማግባት እደጋ ላይ ስለሚገኙ ልጃገረዶች ስለሚሰጠው ጥምቀት የአቡነ ማሰያስን አስተያየት ጠቅሰል ባለ መልኩ እናቀርባለን። እንዲሁም በእርሞና በሲዳማ ብሔረሰቦች ዘንድ ይካሄድ ስለ ነበረው የባርያ ገንደና በባርች መካከል ይካሄድ ስለ ነበረው ጋብቻም እንመለከታለን። እነዚያን ጉዳዮች አቡነ ማሰያስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በግንቦት 23 ቀን 1864 ከሮም እንዲሁም በየካቲት 10 ቀን 1865 ዓ.ም. ከቪርሳይ በጻፉአቸው ተከታታይ ደብዳቤዎች አብራርተው ነበር። አቡነ ማሰያስ በየካቲት 10 ቀን 1865 ዓ.ም. ከቪርሳይ ከጻፉት ደብዳቤ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ የነበሩት ካርዲናል እስከንድር ባርናቦ በታህሣሥ 30 ቀን 1864 ዓ.ም. የጻፉትን ደብዳቤ አቡነ ማሰያስ መቀበላቸውንና እንዲሁም አቡነ ማሰያስ በግንቦት 23 ቀን 1864 ዓ.ም. የጻፉትን ደብዳቤ ካርድናሉ መቀበላቸውን እንረዳለን።

በሰኔ 20 ቀን 1866 ዓ.ም. ለእነዚያ ለአቡነ ማሰያስ ደብዳቤዎች የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መልስ ሰጥቶአቸው ነበር። የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አቡነ ማሰያስ የጠየቁባቸውን ጥያቄዎች ሁሉ ዘርዘሮ ሲጽፍላቸው ስለ ጥያቄዎቻቸው ምንም ዓይነት ጥርጣሬ እንዳይገባቸው በግልጽ ጠቁሞ ነበር። ከዚህ ቀጥሎ ደግሞ አቡነ ማሰያስ የጠየቁትን ጥያቄዎችና በደብዳቤዎቻቸውም ውስጥ ላነሡባቸው ጥርጣሬዎች የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የሰጣቸውን መልሶች እንመለከታለን።

12.1. ካንድ ሚስት በላይ ስለሚያገቡ ሰዎች ጥምቀት

አስቀድሞ እንደ ተጠቀሰውና በግንቦት 23 ቀን 1864 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል እስከንድር ባርናቦ ከሮም በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማሰያስ በሀገረስብከታቸው ውስጥ በነበሩት ሚሊዮናውያንና የሀገር ተወላጅ ካህናት ብዙ ሚስቶች

ያገባን ሰው ስለ ማጥመቅ የተነሡትን ጥርጣሬዎች ዘርዘረው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ያገኙባቸው መልሶች በጣም ሐሳባዊና ተከታታይ ማብራሪያ ለሚጠይቁ ካህናትም ሆነ ለራሳቸው ገሊና አጥጋቢ እንዳልነበሩ በግልጽ አመልክተው ነበር።

ስለሆነም አቡነ ማስያስ አንድ ብዙ ሚስቶች ያገባ ሰው አማኝ ለመሆን ቢፈልግና እኩል በሆነ ሥነ-ሥርዓት ካገባቸው ሚስቶች መካከል አንዱን ብቻ እንዲመርጥ ነፃነት ተሰጥቶት ሊጠመቅ ይችል እንደ ሆነ ለማወቅ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ተጨማሪ መመሪያ ጠየቁ። በተጨማሪም አቡነ ማስያስ ብዙ ሚስቶች ያገባ ሰው ከሚስቶቹ ከመጀመሪያይቱና ከሌሎች ሚስቶች ሁሉ ያነሰ ከሚያፈቅራት ጋር ብቻ እንዲኖር መገደድ ያለበት መሆኑ የተዋጣላቸው አለመሆኑንም ገልጸው ነበር። እንዲሁም ሌሎች ሚስቶቹን ሁሉ ትቶ የመጀመሪያይቱን ብቻ አግብቶ ለመቆየት በቂ ጽናት የሌለው ሰው ከሙሉ ልቡ የተመኘውን የጥምቀት ምስጢር ለመከልከል በቂ ምክንያት ይሆን እንደ ሆነ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ተጨማሪ ማብራሪያ ጠይቀው ነበር። ብዙ ሚስቶች ከሚያገቡ ሰዎች አብዛኞቹ በአካባቢያቸው የተከበሩና የታመኑ በመሆናቸው አብዛኛውን ጊዜ ብዙ ሰዎች የሚከተሉአቸው ነበሩ። እንዲሁም እንደነሱ ያሉት ሰዎች ተቀባይነት ካጡ ብዙ ሰዎችን የሚያሳስቱ መሆናቸውንም በግልጽ አሳስበው ነበር። ስለሆነም በአቡነ ማስያስ አመለካከት ብዙ ሚስቶች ያሉትን ታዋቂ ሰው ወደ እምነት መመለስ አብዛኛውን ጊዜ በአካባቢው የነበሩትን ሌሎችንም ወደ ሃይማኖት እንደ መመለስ ይቆጠር ነበር።

ጥንት በተለመደው የቤተክርስቲያን ሥነ-ሥርዓት መሠረት እንደ እነዚያ ያሉ ሰዎች መጠነኛ ትምህርት እንዲያገኙ አዳዲስ አማኞች ሁኔታውን እንዲያስቡበት ጊዜ እንዲያገኙ ከንኡስ ክርስቲያን ጋር ቀላቅሎ ችግሮቻቸው ሁሉ ሲያከትሙ ቢያንስ በሕይወታቸው መጨረሻ ላይ ወደ እምነት እንዲመለሱ እንዲደረግም ሐሳብ አቅርበው ነበር።

ብዙ ሚስቶች ያገባ አንድ ዳተኛ ሰው ወደፊት የክርስትናን እምነት ለመቀበል ምንም ተስፋ የማያደርግ ከሆነ፤ እንዲሁም ከሚስቶቹ አንዱ ክርስቲያን ለመሆን ብትፈልግ ምን ማድረግ

እንደሚቻልም አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር። በአቡነ ማስያስ አመለካከት አንድ ሰው ካገባቸው ከብዙ ሚስቶች መካከል አንዱ የጥምቀት ምስጢር ለመቀበል ፍላጎት ካደረገት ቅዱስ ጳውሎስ አማኝ ባል ስላልነበራት ሴት ዕድል እንደ ሰጣት ሁሉ የጥምቀት ምስጢር ማግኘት ይኖርባታል። አብረው የሚኖሩት ባልና ሚስት አንዱ የሌላው ቅድስና መሣሪያ ይሆን ዘንድ የጥምቀት ምስጢር ለመጀመሪያይቱ ሚስት ብቻ መስጠት እንደሚገባ ለማወቅም ፈልገው ነበር። ይሁን እንጂ በሰላም አብሮ መኖር የማይቻል ከሆነ ሚስቲቱ ጥምቀት ሳታገኝ እንዳትሞት ሕይወቷን ለማዳን ሲባል እንዲለያዩ ሚሲዮናውያን ማበረታታት ይችሉ እንደ ሆነም አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር። እንደ ጳውሎስ ሥነ ሥርዓት ዕድሉ የሚሰጣት በተለይ ለመጀመሪያይቱ ሚስት ቢሆንና ከቀሩት ሚስቶች አንዱ የሚስትነት ማዕረጓን ችላ ብላ እንደ ትክክለኛ አገልጋይ ሆና ለመቆየት ብትገደድና ለመጠመቅ ብትጠይቅ የጥምቀት ምስጢር መስጠት ይቻል እንደ ሆነም አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር። የሞት አደጋ የሚደርስባት ቢሆን ብዙ ሚስቶች ካገባ ባል ለመለያየት መጠየቅ ይኖርባታል ወይ በማለት ተጨማሪ ማብራሪያ ጠይቀው ነበር።

አቡነ ማስያስ ከላይ በተጠቀሱት ደብዳቤዎች ውስጥ ያቀረቡትን አያሌ ሚስቶች ያገባን ሰው ወደ እምነት የመለወጡን ጥያቄ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አልተቀበለውም። ከዚያም ጥያቄው ዘበትና የቤተክርስቲያንን የተቀደሰ ሥነ-ሥርዓት የሚፃረር እንደ ሆነ ተቆጥሮ ነበር። እንዲሁም ቅዱስ ጳውሎስ ስለ ሰጠው ልዩ መብት የተሳሳተ ትርጉም እንደ ሰጡትም ገልጾ ነበር።

ይሁን እንጂ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አቡነ ማስያስ ባቀረቡት ሐሳብ ላይ የሰጠው ውሳኔ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጳውሎስ ሣልሳዊ (1534-1549) ካወጁት ሐዋርያዊ የሃይማኖት ሕግ ጋር የሚጣጣም አልነበረም። ሕጉ «አልቲቲዶ» የተሰኘ ሲሆን የወጣውም በሰኔ 1 ቀን 1537 ዓ.ም. ነበር። ያ ሐዋርያዊ ድንጋጌ ብዙ ሚስቶች ያገባ ሰው የመጀመሪያይቱ ሚስት የትኛዋ እንደ ሆነች ማስታወስ ካልቻለ አንዱን እንዲመርጥ ይፈቅድ ነበር።

12.2. ካንድ ሚስት በላይ ማግባትን በሚፈቅድ ሥርዓት ውስጥ ስለሚገኙ ልጃገረዶች ጥምቀት

እንደ አቡነ ማስያስ አስተያየት በአሮሞና በሲዳማ አካባቢ ልጃገረዶች ያለ ፈቃዳቸው ይዳሩ ነበር። አንዳንድ ጊዜ እንዲያውም የሃይማኖትና የቤተሰብ ስምምነት ጉዳይ ከቁጥር ሳይገባ በአካባቢው ልዑላን አማካይነት ይዳሩ ነበር። ስለዚህ አንዲት ክርስቲያን ልጃገረድ ያለ ፈቃዱ ለእስላም ወይም ለጣዖት አምላኪ ወይም ብዙ ሚስቶች ላሉት ሰው ብትዳር ዝም ብላ ከማግባት ይልቅ ሞትን መምረጥ ትችል እንደ ሆነም አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር። በተጨማሪም ለሌሎች ተመሳሳይ ጥያቄዎችም መመሪያ ጠይቀው ነበር። ለምሳሌ ለእስላም፣ ለአረመኔ ወይም ብዙ ሚስቶች ላሉት ተራ ክርስቲያንም ቢሆን ለተዳረች ልጃገረድ የጥምቀት ምሥጢር መስጠት አግባብ እንደሆነ፣ እንዲሁም ከተጠቀሱት ዐይነት ጋብቻ ሥርዓቶች ተወልደው በጋብቻ ለማን አንደሚሰጡ ገና ላላወቁት ልጃገረዶች በሕፃንነታቸውም ሆነ ለአቅመ ሔዋን ሲደርሱ የጥምቀት ምሥጢር መስጠት ይፈቀድ እንደሆነ፣ ወይም የጋብቻ ሥርዓት እቅድ እስኪወሰን ድረስ መቆየት የተሻለ እንደሆነ፣ ለእነዚህና መሳሪያ ጥያቄዎች አቡነ ማስያስ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ ጠይቀው ነበር።

የክርስቲያን ልጃገረዶችን በተመለከተ ከላይ ለተጠቀሱት የአቡነ ማስያስ ጥያቄዎች የተሰጠው መልስ የዚያን ዐይነት ጋብቻ ለመፈጸም ከመስማማት ይልቅ ለመሞት መዘጋጀት ይኖርባቸዋል የሚል ነበር። በተጨማሪም የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የዚያን ዐይነት ዕድል ለመፍቀድ ችሎታ ካላቸው እንዲያደርጉት ሚሲዮናውያን ልዩ መብት እንደ ተሰጣቸውም ጠቁሞ ነበር።

አቡነ ማስያስ የነበሩዋቸው አማራጮች ሁለት ብቻ ነበሩ። ይኸውም አንደኛው ክርስቲያን የሆነች ልጃገረድ እምነትዋን እንድትክድ ለሚያደርግ አደጋ እንዳትጋለጥ ማድረግ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በክርስትና ሕይወቷ በይበልጥ እንድትጠነከርና አስፈላጊ ከሆነም እስከ ሞት ድረስ እንድትጋፈጥ ማድረግ የሚሉት ነበሩ። እንደ እሳቸው አመለካከት ወደፊት ሊያጋጥም የሚችለውን አደጋ መፍራት ለልጃገረዲቱ የጥምቀት ምሥጢር ለመከልከል በቂ

ምክንያት አልነበረም። ለዚያች ዐይነት ልጃገረድ የጥምቀት ምሥጢር መፈቀድ አለበት በማለት አቡነ ማስያስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ሐሳብ ለማቅረብ አቅደው ነበር። ሆኖም በዚያ ጉዳይ ላይ የእጃቸው እባ ሊያ ከጌራ ላቀረቡት ጥያቄዎች የሮም ውሳኔ እስከሚመጣ ድረስ መልስ ላለመስጠት መረጡ።

12.3. በአሮሞና በሲዳማ ብሔረሰቦች ዘንድ የነበረው የባርያ ንግድ

አቡነ ማስያስ በደብዳቤዎቻቸው ውስጥ በአሮሞና በሲዳማ ብሔረሰቦች ዘንድ ተስፋፍቶ ስለ ነበረው ባርነት ጉዳይም መመሪያዎች ጠይቀው ነበር። በነዚያ ሁለት ብሔረሰቦች ዘንድ ባርነት ሥር የሰደደ ድርጅታዊ መልክ ይዞ ነበር። ስለሆነም ነባራዊ ሁኔታ እንደሚያመለክተው ባሮች የሌሉትን ቤተሰብ ማግኘት እጅግ አስቸጋሪ ነበር። በተጠቀሱት አካባቢዎች ባርያ እንደ ማንኛውም የንግድ ቁሳቁስ ከመቆጠሩም ባሻገር ትላልቅ ውሎች ለመግባት እንደ ገዝብ ይቆጠር ነበር። አንድ ትልቅ ሰው ለሰው ሲከፍል ወይም ሲሸልም ተቀባዩ ባሮችን እንዲቀበል ያስገድድ ነበር። እንዲያውም የአንዳንድ አካባቢ ሕጎች ክፍያ በብዙ ባሮች ወይም በብዙ ጥሩ ከብቶች እንዲፈጸም ያስገድዱ ነበር። ስለሆነም በግጥ፣ በክፍያ ወይም እንደ ስጦታ የሚፈጸመውና የቤተሰብ ፍላጎቶችን ለማርካት የሚደረገው የባሮች ንግድ ይፈቀድ እንደ ሆነ አቡነ ማስያስ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ ጠይቀው ነበር። በማያያዝም ለምግብ ወይም ሌላ ዕዳ ለመክፈል ወይም ሌሎች ተመሳሳይ ፍላጎቶችን ለማሟላትና እንደ ክፍያ ለመስጠት ሌላ የሀብት ማከማቻ ፍላጎት ሳይኖረው ለተባሉት ዓላማዎች ብቻ እንደ የክርስቲያን ቤተሰብ ባርያን እንደ ንብረት ለመጠቀም ይፈቀድለት እንደ ሆነም አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር።

በአሮሞና በሲዳማ አካባቢዎች ባርያ በሕግ ፊትም እንደ ማንኛውም የንግድ ሽቀጥ ይቆጠር ነበር። ባርያ ከቤት ቢጠፋ የባለቤትነትን መብት ለማስከበር ሕግ ይፈቅድ ነበር። በባርያ ላይ ማንኛውም ኮንትራት ወይም ውሎች በሚፈጸሙበት ጊዜ እንደ ሌሎች የንግድ ሽቀጦች ሁሉ ሕጋዊነት ነበረው። እንዲሁም

ሚሊዮናውያን ተመሳሳይ ውሎች፤ ፍርዶች ወይም ሕዝባዊ አዋጆች በሚካሄዱባቸው አጋጣሚዎች እንደ አስማሚዎች ወይም ምስክሮች ወይም እንደ አስፈላጊነቱ በሌላ መልክ ሊሳተፉ ይችሉ እንደ ሆነም ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ ጠይቀው ነበር። ምሥጢራትንም አዘውትረው እየተቀበሉ ከሚሊዮናውያን የበለጠ ለእንደዚህ ዐይነት ሁኔታዎች ስለ ተጋለጡ ክርስቲያኖችም ጉዳይ አቡነ ማሰያስ ጥያቄ አቅርበው ነበር። እንዲሁም ባርቻቸው የጠፋባቸው የክርስቲያን ቤተሰቦችና ሚሊዮናውያን ባርቻቸውን ለመፈለግና ሲያገኙባቸውም በግድ ወደ ቤታቸው ለመመለስ መብት ይኖራቸዋል ወይስ የአካባቢው ሕዝባዊ ሥርዓት ወይም ወዳጆች ጉዳዩን በተመለከተ አስፈላጊውን ሕጋዊ እርምጃዎች እንዲወስዱ ዝም ብለው መተው ይኖርባቸዋል? በማለትም ጠይቀው ነበር።

ክፉ ጠባይ ያለውና አደገኛ የሆነ ባርያ መሸጥ ይቻላል ወይስ አይቻልም? በነዚያ ዐይነት ግለሰቦች ላይ ምን ዐይነት እርምጃዎች መውሰድ ይቻላል? ብለው ከጠየቁ በኋላ ስለ ጉዳዩ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ እንዲሰጣቸው አቡነ ማሰያስ ጠይቀው ነበር። በአንድ መልኩ ባርያን ለመሸጥ አለመቻል ችግር ሲኖረው በአካባቢው ባርያን ነፃ የመልቀቅ ደንብ ስለማይታወቅ ነፃ ለመልቀቅም አለመቻል ደግሞ ሌላው ችግር ነበር። በተጨማሪ አንድ ባርያ ለሚፈጽመው ለማገኛውም ዐይነት ጥፋት ሁልጊዜ ተጠያቂ ጌታው ነበር። ስለሆነም በእንደዚያ ዐይነት ሁኔታ የባርያው ጌታ በሀገሪቱ ሕግ ተጠቅሞ ባርያ እንዲታሰር ወይም እንደ ወንጀሉ ክብደት በሞት እንዲቀጣ ለማድረግ ይችላል እንደ ሆነ አቡነ ማሰያስ ከወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ማብራሪያ ጠይቀው ነበር።

አቡነ ማሰያስ የባርች ንግድ የተፈጥሮንም ሆነ መለኮታዊ ሕግ የሚፃረር እንደ ሆነ ያምኑ ነበር። ነገር ግን የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ለአቡነ ማሰያስ ጥያቄዎች መልስ ሊሰጥ ባርነት የተፈጥሮም ሆነ መለኮታዊ ሕግ እንደማይፃረር አስታውቆ ስለዚያ ጉዳይ በደንብ የተዘጋጁ የንባብ መለኮትንና የቤተክርስቲያንን ሕግ ምሁራን እንዲያማክሩ ለአቡነ ማሰያስ ሐሳብ ሰጥቶ ነበር። በተጨማሪም ባርችን የገዙት ሰዎች ፍትሕ በጎደለ መልክ እንዳያስተዳድሯቸው፤ እንዲሁም የሚሸጡት ሰዎች የባርቹን የወደፊት ሕይወት፤ ልማድና የካቶሊክ እምነታቸውን በአደጋ ላይ

ለሚጥሉ ገዢዎች አሳልፈው እንዳይሰጡአቸው ጥንቃቄ እንዲያደርጉ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ለአቡነ ማሰያስ ሐሳብ ሰጥቶ ነበር። በተጨማሪም እንደ ወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አስተሳሰብ ባርች ያሉባቸው ሰዎች ሚሊዮናውያንንም ጨምሮ ሊጠፋባቸው መፈለግ፤ መሸጥ ወይም ለሌሎች መስጠት ይችሉ ነበር። ባጭሩ አደገኛ የሆኑትን ባርች በመሸጥ መገላገል እንጂ በምንም መልኩ የሞት ቅጣት ለመፈጸም እንደማይቻል የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ ሰጥቶ ነበር።

12.4. በባርች መካከል ስለሚፈጸም የጋብቻ ሥርዓት

በኦርሞና በሲዳማ አካባቢዎች በዘልማድ ባርያ ዕቁባት ይኖረው ነበር። ሆኖም ጋብቻ ተብሎ ሊጠራ በሚችልና ሥነ ሥርዓት ባለው አኳኋን ሚስት ያገባ ባርያ እምብዛም አይታወቅም ነበር። ምክንያቱም ባርች በፈለጉበት ጊዜ ሁሉ በሚሸጡባቸው በጌቶቻቸው ሥር ይኖሩ ነበር። ስለሆነም ከእነሱ ዘላቂ የሆነ የጋብቻ ትስስር አይጠበቅም ነበር። ምክንያቱም በእነሱ ዘንድ ሁሉ ነገር አጠራጣሪ ነበርና። ዕቁባቶች የነበሩባቸው ባርች ያንድ ክርስቲያን ንብረት የሆኑ እንደ ሆነ ምን ማድረግ እንደሚቻል አቡነ ማሰያስ ጥያቄ አቅርበው ነበር። ክርስቲያኑ ባለ ንብረት እያወቀ ባርቹ ከዕቁባቶቻቸው ጋር እንዲኖሩ ሊፈቅድላቸው ይችላል ወይስ ደግሞ አረመኔዎች ከሆኑ በሕጋዊ መንገድ እስኪጋቡ ድረስ እንዲለያዩ ማድረግ ይገባል በማለት የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ እንዲሰጣቸው አቡነ ማሰያስ ጠይቀው ነበር።

እንደ አቡነ ማሰያስ አስተሳሰብ ባርች ወይም ነፃ ሰዎች ቢሆኑም በአረመኔዎች መካከል የሚፈጸም ማገኛውም ጋብቻ በተፈጥሮ ሕጋዊ አይሆንም። ምክንያቱም ማገኛውም ዐይነት ጋብቻ በሀገሩ ባሕል በከፍተኛ ሥነ-ሥርዓት የተፈጸመ ቢሆንም ፈራሽ ጋብቻ ነው። ቢያንስ በባልዮው በኩል ሊፈርስ ይችላል። በዘልማድ እንደሚደረገው ሁለቱም ወገኖች ለተወሰነ ጊዜ በሰላም አብሮ የመኖር ስምምነት ካደረጉ በዚያን ጊዜ የነፃ ሰው ብቻ ሳይሆን የባርችንም ጋብቻ ማክበር ያስፈልጋል። የተለምዶ ጋብቻ የጸና እንዲሆን በግልጽ ወይም በውስጥ ታዋቂነት ውል መግባት ያስፈልገዋል። ስለሆነም እንደ አቡነ ማሰያስ አስተሳሰብ በኦርሞና በሲዳማ ብሔረሰቦች

ባልተጠመቁ ሰዎች ዘንድ በነፃዎቹም ሆነ በባሮች መካከል ትክክለኛ የጋብቻ ሥርዓት አልነበረም። ይሁን እንጂ በዚያ ጉዳይ ላይ የተነሡት ጥያቄዎች መልስ ማግኘት ይችሉ ዘንድ በእርሞ ሕዝቦች መካከል የነበረውን ልማዳዊ ጋብቻ ሕጋዊ አድርጎ መቁጠር ይቻል እንደ ሆነ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት መመሪያ እንዲሰጣቸው አቡነ ማስያስ ጠይቀው ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ትክክለኛውን ጋብቻ ሕገወጥ የዕቁባት ኑሮ አድርገው እንዳይመለከቱት አቡነ ማስያስን አስጠንቅቆአቸው ነበር።

ረ. የአቡነ ማስያስ ሐዋርያዊ አገልግሎት ሦስተኛው ክፍል (1868-1879)

በዚህ ክፍል ውስጥ የምንመለከታቸው ጉዳዮች አቡነ ማስያስ ወደ ሸዋ ያደረጉት ጉዞ፣ የፊንፊኔና ቢርብርባ ሚሲዮን ጣቢያዎች ምሥረታ፣ አባ ሚካኤል የምኒልክ መልእክተኛ ሆነው ወደ ጣልያን ስለ መላካቸው፣ በሸዋ የተመሠረተው የእርሞ ልጆች ኮሌጅ፣ የአባ ቶረን ከኻኝ ለጽጽስና መታጨት፣ በአፄ ዮሐንስ 4ኛና በንጉሥ ምኒልክ መካከል ስለ ተፈጠረው ግጭት፣ አቡነ ማስያስ ከኢትዮጵያ ስለ መባረራቸው፣ አቡነ ማስያስና የጣልያን ቅኝ አገዛዝ፣ እንዲሁም የተለያዩ ጸሐፊዎች በአቡነ ማስያስ ላይ ስላቀረቡት ትችቶች ይሆናል።

1. አቡነ ማስያስ ወደ ሸዋ ያደረጉት ጉዞ (1868)

አቡነ ማስያስ የደንክል በረሃ አቋርጠው ወደ ሸዋ ለመግባት የዘይላ አሚር ከነበረው ከአቡበከር ፈቃድ እየጠበቁ ለረዥም ጊዜ በአምባቦ ቆይተው ነበር። በመጨረሻ በየካቲት 1 ቀን 1868 ዓ.ም. ከሌሎች ሚሲዮናውያን ጋር ከአምባቦ ወደ ሸዋ ጉዞ ጀመሩ። አባ ቶረን ከኻኝ ለአውራጃቸው አለቃ በመጋቢት 15 ቀን 1868 ከሊቼ በጻፉት ደብዳቤ ከአምባቦ ወደ ሸዋ ባደረጉት ጉዞ ላይ ስለ ገጠማቸው ችግሮች አትተው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ቡድኑ ለአርባ ቀን አድካሚ ጉዞ ካደረገ በኋላ በመጋቢት 11 ቀን 1868 ዓ.ም. የንጉሥ ምኒልክ መቀመጫ ወደ ነበረችው ሊቼ መድረሱን ገልጸው ነበር።

አባ ዶሚኒክ በበኩላቸው አቡነ ማስያስና ሌሎች ሚሲዮናውያን ከአምባቦ ወደ ሸዋ ለመጓዝ በሰላም እንደ ተነሡ በሊዮን ይገኝ ለነበረው የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት አስታውቀው ነበር።

አቡነ ማስያስ ከንጉሥ ምኒልክ ጋር ካደረጉት ከመጀመሪያው ውይይት ከግዛታቸው ውጪ እንዲንቀሳቀሱ እንደማይፈቅድላቸው ተገንዝበው ነበር። ይሁን እንጂ ወደ ሸዋ የመጡበት ዋጋቸው ዓላማ በዚያ አድርገው ወደ እርሞ ሀገር ለመግባት እንደ ነበረ ለንጉሥ ምኒልክ ለማስረዳት ከፍተኛ ጥረት አድርገው ነበር። ሆኖም ቢያንስ እስከ ፋሲካ እንዲሁም በወቅቱ ይካሄድ የነበረው የርስ በርስ ጦርነት እስኪቆም ድረስ ዕረፍት እንዲያደርጉ ገጉሡ አቡነ ማስያስን መከራዋቸው። ነገር ግን የተሰጠው ግልጽ ያልነበረ መልስ እውነተኛ ስለ መሆኑ አቡነ ማስያስ ከመጠራጠራቸውም በላይ ገጉሡ እሳቸውን ለዘለቂታው በቤተመንግሥታቸው ውስጥ ለማቆየት ይገፋፉ ይሆናል የሚል ፍርሃት አደረባቸው።

የፈረንሣይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ የነበሩት የቪናዩ አባ ቡሩኖ ለካፑቺኖ ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በመጋቢት 16 ቀን 1869 ዓ.ም. በጻፉት ደብዳቤ ለአቡነ ማስያስ የተላኩትን ሁለት ደብዳቤዎች መቀበላቸውን አስታውቀው ነበር። ከዚያ ደብዳቤ ለመረዳት እንደሚቻለው አባ ቡሩኖ ከመጋቢት ወር 1868 ዓ.ም. ጀምሮ ከአቡነ ማስያስም ሆነ ከአባ ቶረን ከኻኝ ምንም ደብዳቤ አልደረሳቸውም ነበርና በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በኩል መረጃ ይገኝ እንደ ነበረ ጠቅላይ አለቃቸውን ጠይቀው ነበር። በፈረንሣይ መንግሥት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር በኩል መረጃ ለመጠየቅም አስበው ነበር።

በሌላ በኩል ደግሞ በሐምሌ ወር አጋማሽ 1868 ዓ.ም. በሊቼ የነበረውን ቤት የሚሲዮኑ ምክትል ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ቶረን ከኻኝ እንዲያስተዳድሩት አድርገው አቡነ ማስያስ ፍቅሬ ግምብ ወደ ተባለው ስፍራ ሄዱ። በመስከረም 4 ቀን 1868 ዓ.ም. አፄ ምኒልክ በፍቅሬ ግምብ የነበረውን የራሳቸውን መኖሪያ ለአቡነ ማስያስ ሰጥተዋቸው በሸዋ ውስጥ የመጀመሪያው የሚሲዮን ጣቢያ ተከፈተ። አቡነ ማስያስ በፍቅሬ ግምብ ሐዋርያዊ አገልግሎት ለመጀመር አጋጣሚውን ተጠቅመው ነበር። እንዲሁም ለፍቅሬ ግምብና ለሊቼ ቤቶች እንዲያገለግሉ ይበልጥ ይጠቅሙኛል

የሚሉዋቸውን ከቤተመንግሥት አገልጋዮች መካከል እንዲመርጡ ንጉሡ ፈቃድ ሰጥተዋቸውም ነበር። በዚያ መሠረት አቡነ ማስያስ በደንብ ከሚያውቁቸው መካከል ለወደፊት የካቶሊክን እምነትንና የቤተክህነትን ኃላፊነት ሊቀበሉ ይችላሉ ብለው ያመነባቸውን አንዳንድ አገልጋዮች መረጡ።

2. የፊንፊኔ ሚሲዮን ጣቢያ ምሥረታ (1868)

በመስከረም 8 ቀን 1868 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከፍቅሬ ግምብ ሲመለሱ አባ ቶረን ከኻኝ ከጥቂት የእርሞ ልጆች ጋር በንጉሡ ፈቃድ ወደ ፊንፊኔ ለመሄድ ከሊቼ ተነሡና በፊንፊኔ አጠገብ ወደሚገኘው ቢርቢርሳ ወደ ተባለው ስፍራ በመስከረም 11 ቀን 1868 ዓ.ም. ደረሱ። በአካባቢው የነበረው የእርሞ ሕዝብ ወንድማዊ የሆነ ድጋፍ ስለ ሰጣቸው እዚያ እንደ ደረሱ አንዳንድ ቤቶች መሥራት ጀመሩ። በቢርቢርሳ ሳራዋ የተባለ ሀብታም እርሞ ወደ ፊንፊኔ ይጓዝ ለነበረው የሚሲዮናውያን ቡድን ቤት ሰጥቶቸው ነበር።

በጥቅምት 14 ቀን 1868 ዓ.ም. ከፊንፊኔ ለአውራጃ አለቃቸው በጻፉት ደብዳቤ አባ ቶረን ከኻኝ በፊንፊኔ ከተማ ገብረማርያም ከተባለው ሰው ጋር እንደ ነበሩ ከመግለጻቸውም ሌላ ፊንፊኔ በወቅቱ የንጉሥ ምኒልክ ግዛት ሆኖ የጉለሌ ጎሳዎች የሚበዙባት የእርሞ ሀገር እምብርት እንደ ነበረች ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ውስጥ አባ ፈርዲናንድ ከአቡነ ማስያስ ጋር ገና በሊቼ እንደ ነበሩም ጠቅሰዋል። አባ ቶረን ከኻኝ ወደ ፊንፊኔ የደረሱት በሐምሌ 14 ቀን 1868 ዓ.ም. ነበር። አባ ቶረን ከኻኝ በፊንፊኔ ያሳደሱት የመጀመሪያው ቤተክርስቲያን ያረጀና የተተወ የቅድስት ማርያም መቅደስ ነበርና ስሙም እንደገና የእመቤታችን ቤተክርስቲያን ተብሎ ተሰየመ። በዚያው መሠረት መቅደሱ በእርሞዎች ዘንድ «ማርያም ግፍቲ» ተብሎ ሲጠራ በሌሎች ዘንድ «እቴጌ ማርያም» በመባል ይታወቅ ነበር። የፊንፊኔና የአካባቢው ሕዝብ በጨለማ ውስጥ በሞት ጥላ ሥር ይኖር ስለ ነበረ የወንጌል ስብከት በርግጥ አስፈላጊው እንደ ነበረ አባ ቶረን ከኻኝ አስረድተው በአካባቢው የወንጌል ትምህርት

ለማዳረስ ቢያንስ አራት ወይም አምስት ተጨማሪ ሚሲዮናውያን እንደሚያስፈልጉአቸው አሳስበው ነበር።

አቡነ ማስያስ የፊንፊኔ ምሥረታ እንዲያስቀድሙ ካደረጉዋቸው መሠረታዊ ምክንያቶች አንዱ ሸዋን በቀላሉ ለቅቀው መውጣት እንደማይችሉ በመረዳታቸው ነበር። እንዲሁም በአካባቢው ከሚገኘው ሕዝብ አብዛኛው የእርሞ ሕዝብ ስለ ነበረ ይመኙት የነበረውን ሚሲዮን ለማቋቋም የሚጠቅም ዐይነተኛ መንገድ ሆኖ ስላገኙትም ነበር። በፊንፊኔ የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያ መሥራች አባ ቶረን ከኻኝ ሲሆኑ እሳቸውም በኢትዮጵያውያን ዘንድ አባ ያዕቆብ ተብለው ይታወቁ ነበር። በኋላ አባ ፈርዲናንድ ከሊቼ መጥተው በፊንፊኔ ከአባ ቶረን ከኻኝ ጋር ይሠሩ ነበር። የግንባታውን መሬት ለካቶሊክ ሚሲዮን የፈቀዱት ንጉሥ ምኒልክ ራሳቸው ሲሆኑ ንጉሡ ለሚሲዮናውያኑ የሚያስፈልጉዋቸውን ሁሉ ይሰጡ ነበር።

በሚያዝያ 3 ቀን 1869 ዓ.ም. ከሊቼ ለአውራጃ አለቃቸው በጻፉት ደብዳቤ ንጉሥ ምኒልክ ለካቶሊክ ሚሲዮናውያን ድጋፋቸውን ቢለግሱም የሸዋ ሚሲዮን ከጀምሩ አንሥቶ ችግሮች እንደ ነበሩበት አባ ቶረን ገልጸው ነበር። በመጋቢት 23 ቀን 1869 ዓ.ም. ለአውራጃ አለቃቸው በሌላ ደብዳቤ አባ ፈርዲናንድን ከአስጢፋኖስና ከገብረማርያም ጋር በፊንፊኔ አድርገው ራሳቸው ከአቡነ ማስያስ ጋር በሊቼ እንደሚኖሩ አባ ቶረን ከኻኝ አስታውቀው ነበር። በዚያ ደብዳቤአቸው በሸዋ ውስጥ የካቶሊክ ሚሲዮን ሁኔታ ጥሩ እንዳልነበረ ዘግበው ነበር። የካቶሊክ ሚሲዮናውያን የፊንፊኔን ሚሲዮን በጀመሩበት ወቅት ችግሮች ቢያጋጥሙአቸውም ንጉሥ ምኒልክ ባሳዩዋቸው ደግነትና ድጋፍ ተጽናንተው ነበር። በዚያን ወቅት ከነበረባቸው ወጪም አብዛኛውን ንጉሡ ይሸፍኑት ነበር። በደብዳቤአቸው አባ ቶረን ከኻኝ ሦስት ሚሲዮናውያን በአስቸኳይ እንደሚያስፈልጉአቸው ገልጸው ነበር። ለጌራ ሚሲዮን ጣቢያ አንድ ሚሲዮናዊ ያስፈልግ ነበር። ምክንያቱም እዚያ የነበሩት የአቫንሸሩ አባ ሊዮ ታመው ነበር። ሁለተኛው ለፊንፊኔ ያስፈልጋቸው ነበር። ምክንያቱም እሳቸው በየጊዜው ከአቡነ ማስያስ ጋር ለመነጋገር ወደ ሊቼ ይመላለሱ ነበር። ሦስተኛው ከአቡነ ማስያስ ጋር በሊቼ እየሠራ እንደ ሁኔታዎቹ እንገብጋቢነት ወደ ከፋ ወይም ቀድሞ ተቋቁመው ከነበሩት የሚሲዮን ጣቢያዎች ወደ አንዱ በጊዜያዊነት እየተላከ የሚሠራ እንደ ሆነ አብራርተው ነበር።

በሐምሌ 25 ቀን 1869 ዓ.ም. የመጀመሪያው የፊንፊኔ ጸሎት ቤት በይፋ ተመረቀ። የፊንፊኔ ሚሲዮን ጣቢያ የተሠራው የአሁኑ ጊዜ አዲስ አበባ በሚገኝበት በኮረብታ ላይ ሲሆን የመሬቱ ስፋት አሥር ኪሎ ሜትር ካሬ ነበር። ጣቢያው ብዙ ዛፎችና ወንዞች ነበሩት። ፊንፊኔ በአካባቢው ለነበሩት የካቶሊክ ሚሲዮን ጣቢያዎች ሁሉ ማዕከል ነበር።

3. የቢርቢርሳ ሚሲዮን ጣቢያ ምሥረታ (1869)

በጥቅምት 8 ቀን 1869 ዓ.ም. አባ ቶረን ከኻኝ ለአውራጃ አለቃቸው በላኩት ደብዳቤ ወደ ቢርቢርሳ ሚሲዮን እንደ ሄዱ ገልጸው ነበር። ሚሲዮኑ በይፋ ተመርቆ የተከፈተው በግንቦት 26 ቀን 1869 ዓ.ም. ነበር። በተጨማሪም አሮሞዎች በንጉሥ ምኒልክ ላይ ስላመፁ ሁኔታው አጠራጣሪ እንደ ነበረ ገልጸው ነበር። ከዚያው ደብዳቤ ለመረዳት እንደ ተቻለው ንጉሥ ምኒልክ በወታደራዊ ኃይል ከሰኔ 24 ቀን 1869 ዓ.ም. ጀምሮ በቁጥጥራቸው ሥር ከማድረጋቸው የተነሣ የቢርቢርሳ ካቶሊክ ሚሲዮን ብዙ የአሮሞ ስደተኞች አስተናግዶ ነበር። ንጉሥ ምኒልክ በበኩላቸው ወደ ሚሲዮናውያን መልእክተኛ ልከው ጥበቃ እንደሚያደርጉላቸው አረጋግጠው ነበር። ስለሆነም በዚያ ቀውጢ ወቅት ሚሲዮናውያኑ የትም ሳይንቀሳቀሱ በሚሲዮናቸው ቅጥር ግቢ ውስጥ ሊቆዩ ችለዋል።

አንድ ቀን በሌሊት አባ ቶረን ከኻኝ አገልጋዮቻቸው ከነበሩት ከእስጢፋኖስና ከሮቢ ጋር ሆነው በቢርቢርሳ አካባቢ ንጉሥ ምኒልክ ወደሚገኙበት ካምፕ ሄዱ። በማግሥቱ ወዲያውኑ ወደ ንጉሡ ድንኳን ገቡና የካቶሊክ ሚሲዮን ወዳጆች ከነበሩት ባለሥልጣኖች መካከል አንዳንዶቹ ወደ ንጉሡ አቀረቡዋቸው። አባ ቶረን ከኻኝ ከሁሉም አስቀድሞ በዚያ አስቸጋሪ ወቅት ለካቶሊክ ሚሲዮን ላደረጉት ጥበቃና እንክብካቤ ለንጉሥ ምኒልክ ምስጋና አቀረቡ። በሚሲዮን ጣቢያ በብዛት ስለ ነበሩ የሮሞ ስደተኞችም ጉዳይ አማለዱ። ንጉሡ የአባ ቶረን ከኻኝን ጥያቄ ተቀብለው በካቶሊክ ሚሲዮን ግቢ ውስጥ የነበረው ማንኛውም ስደተኛ እንደማይነካ ቃል ገቡላቸው። በተጨማሪም ንጉሡ ከቢርቢርሳ የተያዙትን የአሮሞ እስረኞች ለአባ ቶረን ከኻኝ ሰጡዋቸው።

በጥቅምት 25 ቀን 1869 ዓ.ም. ለፈረንሣይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማስያስ ስለ አሮሞ ሀገረ ስብከት አጠቃላይ የሆነ ዘገባ ሰጥተው ነበር። በደብዳቤአቸው እሳቸውም ሆኑ ሌሎች ሚሲዮናውያን ስለ አውሮጳ ምንም ዓይነት መረጃ እንዳላገኙ እንዲሁም አውሮጳ ስለ እነሱና እነሱ ስለሚሠሩበት ሀገር ምንም መረጃ ለማግኘት እንዳልቻለ ገልጸው ነበር። በዚያው ደብዳቤአቸው አቡነ ማስያስ በወቅቱ የአሮሞ ሀገረ ስብከት ሐዋርያዊ እንቅስቃሴ ሥራ በጣም እያዘገመ መሆኑንና ለዚያም ምክንያቱ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን በካቶሊክ ሚሲዮን ላይ የነበራት ተቃውሞ እንደ ነበረ ጠቅሰዋል።

4. አባ ሚካኤል የንጉሥ ምኒልክ መልእክተኛ ሆነው ወደ ጣልያን ስለ መላካቸው (1872)

1870 ዓ.ም. በኢ.ቢ.ሲ.ኒያ ከፍተኛ ሁከት የሰፈነበት ዓመት ነበር። በወቅቱ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት አፄ ተክለጊዮርጊስ ነበሩ። እሳቸውም የነገሡት ከ1868-1871 ዓ.ም. ነበር። ደጃዝማች በዝብዝ ካሣ (ኋላ አፄ ዮሐንስ 4ኛ) አፄ ተክለጊዮርጊስን ከሥልጣን ለማውረድ ብርቱ ጦርነት አካሂደው ነበር። በሌላ በኩል አፄ ተክለጊዮርጊስ ምንም ወታደራዊ ኃይላቸው ከንጉሥ ምኒልክ ኃይል ጋር ሲነጻጸር የደከመ ቢሆንም ከተዋሕዶ አቡን ጋር በመመሳጠር በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ውስጥ የነበረው የተዋሕዶ ፓርቲ በምኒልክ ላይ እንዲነሣ ለማድረግ ሞከሩ። ይሁን እንጂ ደጃዝማች በዝብዝ ካሣ አፄ ተክለጊዮርጊስን አሸንፉና በጥር 21 ቀን 1872 ዓ.ም. በአቡነ አትናቴዎስ እጅ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ሆነው ዘውድ ደፉ። አፄ ዮሐንስ 4ኛ ልክ ዘውድ እንደ ደፉ ከግብዦች ጋር የፖለቲካና የሃይማኖት ችግሮች ተፈጠሩ።

በዚያ አስቸጋሪ ጊዜ ንጉሥ ምኒልክ በምፅዋ የፈረንሣይ ቆንሲልና በወቅቱ በግብፅ የቀኝ ግዛት አስተዳዳሪ ለነበረው እስማኤል አገልግሎት ይሰጥ ከነበረው ሙዝንጌር ጋር ደብዳቤ ለመለዋወጥ አቡነ ማስያስን ለመወከል ፈለጉ። ግን የንጉሡን ሐሳብ ስላልተቀበሉ በ1869 ዓ.ም. መገባደጃ ላይ አቡነ ማስያስ የሊቼን ቤተመንግሥት ለቅቀው ለመሄድ ወሰኑ። ከዚያም የተነሣ አቡነ ማስያስ ከየካቲት 2

ቀን 1870 ዓ.ም. ጀምሮ አማን-ጅሎጎብ በተባለ ስፍራ በሸዋ የመንግሥት ሥራዊት ዋና ጄኔራልና የአካባቢው ገዥ የነበሩት ራስ ጎበና በሠሩት ቤት መኖር ጀመሩ። የራስ ጎበና ሚስት በጅሎጎብ ለአቡነ ማስያስ ጠቃሚ ድጋፍ ሰጪና ተባባሪ ሆነች።

በሰኔ 20 1872 ዓ.ም. ንጉሥ ምኒልክ ለጣልያን ንጉሥ ለግርማዊ ዳግማዊ ቪቶሪዮ አማኑኤል ደብዳቤ ጽፈው ነበር። ደብዳቤውን አቡነ ማስያስ ከተረጎሙት በኋላ የሸዋ መንግሥት መልእክተኛ በነበሩት በአባ ሚካኤል ለንጉሥ ቪቶሪዮ አማኑኤል ዳግማዊ በላኩት በዚያ ደብዳቤ ንጉሥ ምኒልክ የሸዋ ንጉሥ ከሆኑ ሰባት ዓመት እንዳለፈ ገልጸው ነበር። ከደብዳቤው ለመረዳት እንደሚቻለው ንጉሥ ምኒልክ ከጣልያን ንጉሥ ጋር ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ለመፍጠር ሁልጊዜ ሐሳብ እንደ ነበራቸውና በሰው እጥረትና በሀገር ውስጥ በተከሠቱ አያሌ የፖለቲካ ችግሮች ፍላጎታቸውን ተግባራዊ ለማድረግ አቅቶቸው ነበር። በዚያን ወቅት መጠነኛ ሰላም እንደ ነበረና የጣልያንን ንጉሥ በደንብ የሚያውቅ ሰው እንዳገኙ ንጉሥ ምኒልክ በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር። ከዚያ የተነሣ ሰለሸዋ መንግሥት አስፈላጊውን መረጃ ሰጥቶ በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል የተሻለ ግንኙነት ለመፍጠር የነበራቸውን እቅድ የሚያብራራ መልእክተኛ ወደ ጣልያን ለመላክ ፍላጎት እንዳደረገባቸውም ገልጸዋል።

የጣልያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለነበረው ለኤሚሊዮ ቪስኮንቲ ቪኖስታ በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማስያስ አባ ሚካኤል ከሸዋ እንደ ነበሩና በምሥራቁ ክፍለ ዓለም በጣም የታወቁ እንደ ነበሩ ገልጸው ነበር። በተጨማሪም አባ ሚካኤል በንጉሥ ምኒልክ ዘንድ በጣም የተወደዱና ታማኝ ከመሆናቸው የተነሣ በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል ስለሚደረጉት ግንኙነቶች የንጉሡን ምሥጢሮች ሁሉ የሚያውቁ ስለ ነበሩ ሚኒስትሩ መልካም አቀባበል አድርጎላቸው በተቻለ መጠን ከፍተኛ ከበሬታ ባለው ሥነ ሥርዓት ወደ ንጉሥ ቪቶሪዮ አማኑኤል ዳግማዊ እንዲያቀርቡላቸው አቡነ ማስያስ አደራ ብለው ነበር።

ለንጉሥ ቪቶሪዮ አማኑኤል ዳግማዊ በጻፉት ደብዳቤ ደግሞ ደብዳቤ ለመጻፍና ወደ ጣልያን ለመላክ ንጉሥ ምኒልክን ካነሣሡዋቸው ምክንያቶች ዋነኛው አቡነ ማስያስ የጣልያንን ንጉሥ በግል የሚያውቋቸው መሆኑንና ንጉሡ በፒኤምንቴ ጠቅላይ ግዛት

ሞንካሊዮሪ በተባለ ስፍራ በነበረበት ጊዜ የነፍስ አባቱ እንደ ነበሩ ስለ ተረዱት መሆኑን በግልጽ አብራርተው ነበር። ከጣልያን ንጉሥ ጋር የዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ስለሚፈጠርበት ጉዳይ ንጉሥ ምኒልክ የሳቸውን ትብብር እንደሚሹም አቡነ ማስያስ በደብዳቤአቸው ጠቅሰው ነበር። በዚያው ደብዳቤ ንጉሥ ምኒልክ በኢትዮጵያ ውስጥ ለነበሩት ካቶሊኮች ጠባቂ ስለ ነበሩ ያቀረቡትን ጥያቄ መቀበል ግዴታቸው እንደ ነበረም አቡነ ማስያስ ጠቅሰው ነበር። በተጨማሪም የጣልያን መንግሥት መልካም አስተሳሰብና ትዕግሥት ያላቸውን ሰዎች ወደ ኢትዮጵያ ከላከ እያደር በሁለቱ ሀገሮች መካከል ጠንካራ ግንኙነት ለመፍጠርና ለሁለቱም ሀገሮች ጠቃሚ የሆነ ሁኔታ ለማመቻቸት እንደሚቻል አቡነ ማስያስ ለጣልያን ንጉሥ በጻፉት ደብዳቤ አሳስበው ነበር።

በሰኔ 20 ቀን 1872 ዓ.ም. ከጅሎጎብ በሊዮን ለሚገኘው ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ጽሕፈት ቤት በጻፉት ደብዳቤ የንጉሥ ምኒልክ መልእክተኛ ስለ ሸዋ ንጉሥ የፖለቲካ ጉዳዮች ላይ ለመነጋገር ወደ ኤደንና ወደ ግብፅ እንደሚሄዱም አባ ቶረን ከኻኝ ጠቅሰው ነበር። በተጨማሪ በደብዳቤው እንደ ተገለጸው መልእክተኛው የነበራቸው ግልጽ ተልእኮ የሕክምና ዶክተሮችን፣ የእንጨት ሥራ ባለሙያዎችን፣ እንጥረኞችን፣ የከባድ መሣሪያ ባለሙያዎችን ወዘተ... ከአውሮጳ ማምጣት ነበር። ከዚያ ሌላ የአርሲ ንጉሥ ከነበረው ከከንፈሬ ልጅ ጋር የካፑቺን ሚሲዮናውያን ከኤደን በአርሲ ግዛት አልፈው ወደ ሸዋ ስለሚገቡበት ሁኔታ መልእክተኛው የመደራደርና በስምምነት ላይ የመድረስ ኃላፊነትም ነበራቸው። ከላይ በተጠቀሰው በአባ ቶረን ከኻኝ ደብዳቤ አባ ሚካኤል ከንጉሥ ከንፈሬ ልጅ ጋር ያደረጉት ድርድር ውጤታማ ከሆነ በአሮሞ ሀገረስብከት ውስጥ ለመሥራት መጥተው በኤደን የሚገኙት ሚሲዮናውያን ከአንዳንድ ወጣቶች ጋር ወደ ሸዋ ለመጓዝ እንደሚችሉም ተገልጾ ነበር። እንዲሁም አዳዲስ ሚሲዮናውያን ወደ ሸዋ የሚገቡበትን ሁኔታ ለማመቻቸት አቡነ ማስያስ ከንጉሥ ምኒልክ ጋር የተቻላቸውን ሁሉ እያደረጉ እንደ ነበሩም በደብዳቤው ተገልጾ ነበር።

አባ ሚካኤል ከተቻላቸው ወደ ሮማው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘንድ ሄደው በንጉሥ ምኒልክ ስም እጅ እንዲነሡላቸውም ኃላፊነት

ተሰጥቶአቸው ነበር። በኅዳር 6 ቀን 1872 ዓ.ም. ንጉሥ ቪቶሪያ አማካኝነት ለዳግማዊ በናፖሊ በሚገኘው ቤተመንግሥቱ አባ ሚካኤልን ተቀብሎ ከማኅጋገሩም በላይ በኅዳር 10 ቀን 1872 ዓ.ም. ለንጉሥ ምኒልክና ለአቡነ ማስያስ ደብዳቤዎች መልስ ጽፎ ነበር።

5. በሸዋ የተመሠረተው የኦሮሞ ልጆች ኮሌጅ (1873)

የኦሮሞን ልጆች ለማስተማር በማርሴይ ተቋቁሞ የነበረው ኮሌጅ በአባ አማካኝነትና በአባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ላሲር አመራር ሥር ለመጀመሪያዎቹ ሁለት ዓመታት ሥራው በደንብ ተካሂዶ ነበር። ይሁን እንጂ በመጀመሪያዎቹ ሦስት ዓመታት ውስጥ አንዳንድ ልጆች ከመሞታቸውም ሌላ አብዛኞቹ ልጆች ይታመሙ ነበር። የኮሌጁን ሥራ መሪዎች ዘገባ ካነበቡና ልጆቹን ያክሙ የነበሩት ሐኪሞች የሰጡትን አስተያየት ከሰሙ በኋላ ሚሲዮናውያንም በጉዳዩ ስለ ተስማሙበት አቡነ ማስያስ የኮሌጁ ግንባታ ሥራ ለጊዜው እንዲቆም ወሰኑ። በመጨረሻ በሰኔ 30 ቀን 1870 ዓ.ም. በማርሴይ የነበረው የቅዱስ ሚካኤል ኮሌጅ በይፋ ተዘጋ።

አቡነ ማስያስ ኮሌጁን እንዲዘጉ ካበቁባቸው መሠረታዊ ምክንያቶች አንዱ አስቸኳይ የሐዋርያዊ ሥራ አገልግሎት አስፈላጊነት ስለ ነበራቸውና ውጤቱም የተሻለ እንደሚሆን ተስፋ ስላደረጉ አንድ ኮሌጅ በሸዋ ለማቋቋም ስላቀዱ ነበር። በማርሴይና በመላ ፈረንሳይ ሀገር ብዙ ችግሮች ስለ ነበሩ ኮሌጁ በይፋ ከተዘጋ በኋላ እዚያ ቀርተው የነበሩት የኦሮሞ ልጆች በመስከረም 19 ቀን 1870 ዓ.ም. ወደ ኤደን ተዛወሩ። ከልጆቹ ጋር የሞንቴኖኩ አባ አማካኝነትና የሞርስቴሉ አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ወደ ኤደን ተጉዘው ነበር። ልጆቹ በሸዋ በተቋቋመው ኮሌጅ ውስጥ ትምህርታቸውን አንደሚቀጥሉ ሚሲዮናውያን ተስፋ አድርገው ነበር። ቡድኑ በጥቅምት 1 ቀን 1870 ዓ.ም. ወደ ኤደን ደረሰ። ነገር ግን በዚያን ወቅት በኢትዮጵያ ውስጥ የርስ በርስ ጦርነት ስለ ነበረ ወደ ሸዋ ለመጓዝ አልቻሉም ነበር።

በዚህ ዐይነት ቡድኑ በኤደን በሚገኘው በካቶሊክ ሚሲዮን ግቢ ውስጥ ጊዜያዊ መጠለያ አዘጋጅቶ ሲኖር በ1871 ዓ.ም. አካባቢ

አደገኛ ተላላፊ በሽታ ተነሣ። ከ1864 ዓ.ም. ጀምሮ የኤደን ሚሲዮን ረዳት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት የማቴራታው አባ አልፎንሶ በነሐሴ 6 ቀን 1871 ዓ.ም. በዚያ ተላላፊ በሽታ ዐረፉ። በዚያ ምክንያት ከኦሮሞ ወጣቶች ጋር አብረው በመምጣት ሲንከባከቡባቸው ካነበሩት ሚሲዮናውያን አንዱ የሆኑት አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ በጥቅምት 12 ቀን 1871 ዓ.ም. የኤደን ሚሲዮን ረዳት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ እንዲሆኑ በወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ተሾሙ። በሌላ በኩል ደግሞ በኤደን ካነበሩት የኦሮሞ ልጆች አንዳንዶቹ በጣም ስለ ታመሙና አንዳንዶቹም ስለ ሞቱ በተቻለ ፍጥነት ልጆቹን ወደ ሸዋ ማዛወር አስፈላጊ ሆነ።

በመጋቢት 24 ቀን 1872 ዓ.ም. ከኤደን በጻፉት ደብዳቤ አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ በሊዮን ለሚገኘው የወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ጽሕፈት ቤት ስለ ኦሮሞ ልጆች ዘገባ አቅርበው ነበር። የተጠቀሰው ሚሲዮን ከመገናኛ እጦት የተነሣ ችግሮች ከበዙባቸው ሚሲዮኖች አንዱ እንደ ነበረም አመልክተው ነበር። በማያያዝም ወደ ኤደን ከደረሱበት ከጥቅምት 1 ቀን 1870 ዓ.ም. ጀምሮ ከኦሮሞ ሀገረስብከት ሚሲዮናውያን ጋር ግንኙነት ለማዳበር የተቻላቸውን ሁሉ እንዳደረጉ አባ ሉዊ ገልጸው ነበር። ለምሳሌ አቡነ ማስያስ ወደ ኤደን ከላኩአቸው ሁለት መልእክተኞች ጋር አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ በዕድሜ ጠና ያሉትን ልጆች ብዙ ዕቃና የቤተክርስቲያን ጌጣጌጦችን ጨምረው ወደ ሸዋ ልከው ነበር። ያም የተከናወነው በአቡነ ማስያስ ፍላጎት መሠረትና በዘይላ ሠልጣን ትብብር ነበር።

መልእክተኞቹ ከአንዳንድ ልጆች ጋር በትግራይ አድርገው ወደ ሸዋ ለመዝለቅ በጥር ወር 1872 ዓ.ም. ከኤደን ወደ ምፅዋ ጉዞ ጀመሩ። ነገር ግን በዚያን ጊዜ የርስ በርስ ጦርነት ስለ ነበረ ወደ መኻል ኢትዮጵያ የሚያስገቡ መንገዶች ሁሉ ዝግ ነበሩ። በዚያ ምክንያት ቡድኑ ረዥም መንገድ ዙሮ ወደ ሸዋ ለመሄድ ተገደለ። በመጨረሻም የአቢሲኒያ ሀገረስብከት ጳጳስ ካነበሩት በብፁዕ አቡነ ቴቪዬ ትብብር ቡድኑ በደስታ ወደ ሸዋ ለመድረስ ችሏል። በተጨማሪ በኤደን የቀሩት ሌሎች የኦሮሞ ልጆች ቀደም ብለው ወደ ሸዋ ከመጡት ጋር ለመቀላቀል ተስፋ በማድረግ ትምህርታቸውን ቀጠሉ።

የፈረንሳይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ የነበሩት አባ ብሩኖ በሊዮን ለነበረው ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ጽሕፈት

ቤት እንዲሁታወቁት የኦሮሞ ሀገረስብከት ረዳት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት አባ ቶረን ከኻኝ በሰኔ 10 ቀን 1872 ዓ.ም. ከጅሎጎብ በጻፉት ደብዳቤ በጥር ወር 1872 ዓ.ም. ከኤደን የተነሡት አራት የኦሮሞ ልጆች ወደ ሸዋ እንደ ደረሱ ገልጸው ነበር። አባ ቶረን እንደ ገለጹት ወደ ጅሎጎብ የደረሱት የኦሮሞ ወጣቶች ዮሴፍ፣ ፍራንሲስ፣ ዮሐንስና ጳውሎስ ነበሩ። እንዲሁም የአቢሲኒያ ሀገረስብከት ጳጳስ የነበሩት ብፁዕ አቡነ ቴቪዬር የተጠቀሱት ልጆች በመተማና ጎንደር አድርገው ወደ ሸዋ እንዲዘልቁ በማመቻቸት ረገድ መልካም ትብብር እንዳደረጉላቸውም አባ ቶረን በደብዳቤአቸው ገልጸው ነበር። ልጆቹ በሸዋ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን መልእክተኛ ከነበረው ወርቅዬ ከተባለ ሰው ጋር ሆነው ወደ ሸዋ በሰላም የደረሱት ከጎንደር ነበር።

በሰኔ 20 ቀን 1872 ዓ.ም. አባ ቶረን ለአውራጃዊ አለቃቸው በላኩት ደብዳቤ ከሸዋ ጀምሮ የኦሮሞ ሚሲዮን በአስቸጋሪ ሁኔታ ላይ እንደ ነበረ አጠቃላይ የሆነ መረጃ ሰጥተው ነበር። በዚያን ወቅት የሸዋ ሚሲዮን ፖለቲካዊና ሃይማኖታዊ ደግነትም ቢሆን በአጠራጣሪ ሁኔታ ላይ ነበር። ምክንያቱም ከግንቦት ወር 1872 ዓ.ም. ጀምሮ ንጉሥ ምኒልክ በሸዋ ምሥራቃዊ ወሰን ላይ በሚገኘው በወሎ ጠቅላይ ግዛት ውስጥ ወታደራዊ ዘመቻ በማካሄድ ላይ ነበር። በዚያን አስጊ ወቅት ከሸዋ ካቶሊክ ሚሲዮናውያን ወደ ጉድሩ ወደ ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲም ኮቺኖ የተላኩት ሁለት መልእክተኞች በጉዞአቸው ላይ ተገደሉ።

አዲሱ የኤደን ሚሲዮን ረዳት ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የቱኤኖው አባ ኤርሚያስ በጥር ወር መጀመሪያ በ1873 ዓ.ም. ከሮም ወደ ኤደን ደረሱና የሚሲዮኑን አስተዳደር ከአባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ተረከቡ። ከእንደ ወር በኋላ ከየካቲት 3 እስከ 6 ቀን 1873 ዓ.ም. በነበሩት ቀኖች መካከል አባ አማኑኤልና አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ከብዙ የኦሮሞ ወጣቶች ጋር ወደ ምዕዋ ለመጓዝ ከኤደን ተነሡ። ምዕዋ እንደ ደረሱ ለአፄ ዮሐንስ 4ኛ ደጋፊ የነበረው የፈረንሣይ ቆንሲል ከእንግሊዝ ተጓዦች ጋር በግብፅና በኢትዮጵያ መካከል ጦርነት ከመፈንዳቱ አስቀድሞ ወደ ሸዋ እንዲሄድ ቡድኑን ረዳው። አባ አማኑኤል ስላመማቸው አስቸጋሪውን ጉዞ ለመቀጠል ስላልቻሉ አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ብቻ ነበሩ ከልጆቹ ጋር እስከ ሸዋ ድረስ የተጓዙት።

በግንቦት 31 ቀን በ1873 ዓ.ም. ከጅሎጎብ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ አባ ቶረን በጻፉት ደብዳቤ አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ በመተማና በአቢሲኒያ አድርገው ወደ ሸዋ አስቸጋሪ ጉዞ እንዳደረጉ ዘግበው ነበር። የተጠቀሱት ሚሲዮናዊ ከኦሮሞ ልጆች ጋር በሰላም ወደ አድዋ ስለ መድረሳቸውም ገልጸው ነበር። ይሁን እንጂ በአቡነ አቴናቴዎስ ተፅዕኖ በኢትዮጵያ የካቶሊክ ሚስዮንን ይቃወሙ የነበሩት አፄ ዮሐንስ 4ኛ ቡድኑ ወደ ሸዋ እንዲቀጥል እንደሚፈቅዱ የተረጋገጠ ጉዳይ እንደሌለ በደብዳቤው ተጠቅሶ ነበር።

አቡነ አቴናቴዎስ አቡነ ማስያስ ከሸዋ እንዲባረሩ ይፈልጉ ነበር። በዚያን ወቅት ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲም ኮቺኖም በክርስቲያኖቻቸው ላይ በደረሰባቸው ችግር ምክንያት ተሰቃይተው ነበርና በጉድሩ በእንደ አነስተኛ የኦሮሞ ጎሣ መሪ ቤት ተደብቀው ነበር። በሌላ በኩል አባ ቶረን ከኻኝ በደብዳቤያቸው ውስጥ በግልጽ እንደ ገለጹት ንጉሥ ምኒልክ ከግዛታቸው ውጪ ራቅ ብለው እንዲንቀሳቀሱ ስላልፈቀዱላቸው አቡነ ማስያስ ለሸዋ ኦሮሞዎች ብቻ ወንጌል ለመስበክ ነፃነት ነበራቸው። ስለሆነም አቡነ ማስያስ በጉድሩ፣ በጌራና በከፋ የነበሩትን ሚሲዮኖች ለመጎብኘት ቢፈልጉ እንኳ አይፈቀድላቸውም ነበር። ነገር ግን በዚያን ጊዜ የከፋ ሚሲዮን በደንብ ይሠራ ነበር። ምክንያቱም አባ ኃይሉ ሚካኤል እዚያ በትጋት ይሠሩ ነበርና። አባ ኃይሉ ሚካኤል የሀገር ተወላጅ ሲሆኑ ምሥጢረ ክህነት የተቀበሉት በአቡነ ማስያስ ሐዋርያዊ ሥራ በሁለተኛው ክፍል ነበር። ከተጠቀሰው ደብዳቤ እንደምንረዳው አቡነ ማስያስ በሸዋ በነበሩበት ወቅት አስቀድሞ በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ውስጥ ያቋቋሟቸውን የሚሲዮን ጣቢያዎች እንቅስቃሴ በተወሰነ ደረጃ ይከታተሉት ነበር።

በመጨረሻ በሐምሌ 18 ቀን 1873 ዓ.ም. አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ከማርሴይ ኮሌጅ ከመጡት ሦስት የኦሮሞ ወጣቶች ጋር ወደ ጅሎጎብ ደረሱ። ያ ሚሲዮን ጣቢያ በወቅቱ በሸዋ ውስጥ ከነበሩት ጣቢያዎች አንዱ ነበር።

የአባ ሉዊና የወጣቶቹ ወደ ጅሎጎብ መድረስ በወቅቱ በዚያ ለነበሩ ለአቡነ ማስያስ ብቻ ሳይሆን በፊንፊኔ፣ በሊፔና በፍቅሬ ገምብ ለነበሩት ሚሲዮናውያንና ጥቂት ንኡስ ክርስቲያኖቻቸውም ጭምር ታላቅ መጽናኛ ሆነ።

6. የአባ ቶረን ከኻኝ ለጽሕፈት መታጨት (1873)

በመጋቢት 21 ቀን 1873 ዓ.ም. አባ ቶረን ከኻኝ የብፁዕ አቡነ ማሰያስ ረዳት ጳጳስ ሆነው ተመረጡ። የአቡነ ማሰያስን ሥልጣን የመውረስ ሙሉ መብትም ነበራቸው። ያም የሆነው ቀደም ሲል የነበሩት የአቡነ ማሰያስ ረዳት ጳጳስ ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲም ኮቺኖ ሥልጣናቸውን በገዛ ፈቃዳቸው ስለ ለቀቁ አባ ቶረን ረዳታቸው ሆነው እንዲሾሙ አቡነ ማሰያስ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በቀረቡት አቤቱታ መሠረት ነበር።

ለአሮሞ ሀገረሰብከት የሚያስፈልጉት የሀገር ተወላጅ ካህናት የሚሠለጥኑበት ኮሌጅ ለመመሥረት የሚያስፈልገው ቁሳቁስና ቤት በፊንፊኔ ተዘጋጅቶ ነበር። ስለሆነም የረዳት ጳጳስ መሾምና አዲስ ኮሌጅ መሠራት ለአሮሞ ሀገረ ሰብከት የወደፊት ሕይወት ብሩህ ተስፋ ሆነ። አቡነ ማሰያስም በጉድሩ፣ በላጋማራ፣ በኤኔርያ፣ በከፋና በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ውስጥ ለሚገኙ የሚሲዮን ጣቢያዎች ሁሉ ሐዋርያዊ ደብዳቤ ጽፈው ነበር። በደብዳቤ ካላይ በተጠቀሱት የሚሲዮን ጣቢያዎች የሚገኙትን ክርስቲያኖች በማበረታታት ወደፊት የጋላን ሚሲዮን በተሻለ መንገድ ለመምራት በሸዋ ውስጥ እየተወሰዱ ስላሉት አዳዲስ እርምጃዎች ለምእመናኑ ገልጸው ነበር። ያም ዜና ብፁዕ አቡነ ፌሊጅሲም ኮቺኖን፣ የአቫንሸሩን አባ ሌዮና አባ ኃይሉ ሚካኤልን አጽናናቸው።

በ1873 ዓ.ም. የሸዋ መናገሻ ከተማ ከፍቅሬ ግምብ ወደ ኢናዋሪ መቀየሩን ንጉሥ ምኒልክ አወጁ። ንጉሥ ምኒልክ ፍቅሬ ግምብን ለቅቀው ከመውጣታቸው አስቀድሞ የሻ ተብሎ ይጠራ የነበረው ኮረብት የካቶሊክ ሚሲዮን ንብረት እንዲሆን በይፋ አስታውቀው ነበር። ያም የሆነው በስፍራው ገዳም ለመመሥረት አቡነ ማሰያስ ንጉሡን ስለ ጠየቁባቸው ነበር። በዚያ መሠረት በሰኔ 11 ቀን 1873 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ የየሻ ጣቢያ ሥራ አስጀመሩ። በተጨማሪም ደግሞ በፍቅሬ ግምብ የነበሩትን የቤተመንግሥት ቁሳቁሶች አቡነ ማሰያስ ለተመኙት ቤተክርስቲያንና ገዳም ግንባታ እንዲያውሉ ንጉሥ ምኒልክ ፈቀዱላቸው። ከዚያ በኋላ በጥቅምት 25 ቀን 1874 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ የየሻን መሬት በሕጋዊ ሥነ ሥርዓት ተረከቡት።

በአቡነ ቶረን ከኻኝ ቅብዑት ጽሕፈትና ዋዜማ በሸዋ ውስጥ ይገኙ የነበሩት ወጣት የቤተ ክህነት አባላት ሁሉ፣ አባ ሉዊስ ደ ጎንዛግ ከጅሎጎብ ተማሪዎቻቸው ጋር፣ እንዲሁም ሌሎች የተጋበዙ የሀገር ውስጥና የአውሮጳ እንግዶች ወደ የሻ መጥተው ነበር። ንጉሥ ምኒልክም በተለያዩ ምክንያቶች ራሳቸው መገኘት ባይችሉም ተወካዮቸውን ልከው ነበር። በየካቲት 14 ቀን 1875 ዓ.ም. ማለትም ለጽሕፈት ከታጨ ከሁለት ዓመታት በኋላ አባ ቶረን ከኻኝ በሰሜን ሸዋ በየሻ ቅዱስ ዮሴፍ ቤተክርስቲያን ቅብዑት ጽሕፈትና ከአቡነ ማሰያስ እጅ ተቀበሉ።

ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ቅብዑት ጽሕፈታቸውን ከተቀበሉ በኋላ በቀጣዩ ዓመት ሁለት ታላላቅ የዲፕሎማሲ ጉዳዮች ተካሂደዋል። የመጀመሪያው የመንግሥት ምክር ቤት በሊጅ ተሰብስቦ የግብፅ ወረራ ፖለቲካ ምንነት መርምሮ ነበር። በዚያ ጉባኤም ብፁዕ አቡነ ማሰያስና ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ተሳትፈው ነበር። ጴጥሮስ አርኖልድ የተባለው የፈረንሳይ ነጋዴ ደግሞ በጉባኤው ከመሳተፉም በላይ የንጉሥ ምኒልክ ዲፕሎማሲያዊ ተወካይ ሆኖ ወደ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ፒዮስ ዘጠነኛ፣ ወደ ግብፅ፣ ወደ ጣልያን፣ ወደ ፈረንሳይና እንግሊዝ መንግሥታት ዘንድ ተልከ ነበር። በተጨማሪም በጥቅምት 7 ቀን 1876 ዓ.ም. ወደ ሸዋ መጥቶ ለነበረው ለጣልያን የጂኦግራፊ ቡድን በተደረገው አቀባበል ግብዣ ላይ አቡነ ማሰያስ «ሞሪሲያን አርደር» የተባለ በንጉሥ ቪቶሪዮ አማኑኤል የተፈረመ ልዩ ዲፕሎማ ከአንቲኖሪ ኦራስዮ እጅ ተቀበሉ። አንቲኖሪ ኦራስዮ በሸዋ ውስጥ ሌትማረፊያ በተባለ ስፍራ ይገኝ የነበረውን የማኅበሩን ማዕከል በኃላፊነት ይመራ ነበር።

7. በአፄ ዮሐንስ 4ኛና በንጉሥ ምኒልክ መካከል ስለ ተፈጠረው ግጭት

ከ1855 እስከ 1889 ዓ.ም. ድረስ የኢትዮጵያ ኅብረተሰብአዊና ፖለቲካዊ ሁኔታ ስንመለከት አፄ ዮሐንስ 4ኛ ወደ ደቡብ ክፍለ ሀገር እየገፉ አንደ ነበርና ያም ለንጉሥ ምኒልክ ችግር ለአንዴና ለመጨረሻ መፍትሔ እንዳስገኘላቸው አይተን ነበር። በአፄ ዮሐንስና

በንጉሥ ምኒልክ ሠራዊት መካከል በመጋቢት ወር መጀመሪያ ላይ አጭር ጦርነት ተደርጎ የምኒልክ ጦር በመጋቢት 9 ቀን 1878 ዓ.ም. በመሸነፉ ንጉሥ ምኒልክ ለአዲስ ዓለት 4ኛ ሥልጣን ተገኝቶ ሆኑ። ስለሆነም ንጉሥ ምኒልክ በመጋቢት 10 ቀን 1878 ዓ.ም. ለአዲስ ዓለት ታማኝ ለመሆን ቃለ መሐላ አደረጉ። በተጨማሪ በአዲስ ዓለትና በንጉሥ ምኒልክ መካከል በሊቼ የተደረገው የሰላም ስምምነት በመጋቢት 11 ቀን 1878 ዓ.ም. ታትሞ ወጣ። በመጋቢት 10 ቀን 1878 ዓ.ም. በተደረገው የሊቼ የሰላም ስምምነት መሠረት ንጉሥ ምኒልክ ሙሉ በሙሉ ለአዲስ ዓለት ለመገዛት ቃል ገቡ። ያም ስምምነት በሸዋ ለነበረው የካቶሊክ ሚሲዮን ዕጣ ፈንታ ወሳኝ ነበር።

በይፋ የወጡት የሊቼ የሰላም ስምምነት አንቀጾች የሚከተሉት ነበሩ፡-

1. ንጉሥ ምኒልክ የንጉሠ ነገሥትነትን ማዕረግ መተው ነበረባቸው!
2. የቀድሞ የሸዋ ግዛት በሙሉ የንጉሥ ምኒልክ ግዛት መሆን እንደገና ተረጋገጠ። ግን በባላባትነት ሥርዓት መሠረት ንጉሥ ምኒልክ በዓመት የተወሰነ ገንዘብ ግብር ለአዲስ ዓለት መክፈል ነበረባቸው!
3. ምኒልክ የሸዋና የወሎ ተራ ንጉሥ ሆነው ዘውድ እንዲጭኑ የአዲስ ዓለት ፍላጎት ነበር!
4. አዲስ ዓለት 4ኛ ሲሞቱ ንጉሥ ምኒልክ የንጉሠ ነገሥቱን ዘውድ እንደሚወርሱ አዲስ ዓለት አረጋግጠው ነበር!
5. አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ እርስ በርስ ለመተጋገዝ መሐላ አድርገው ነበር!
6. በታጁራና በዚያ መካከል የነበረው መንገድ በሁለት ዓመት ውስጥ ለአውሮጳ ተጓዦች እንዲዘጋ ስምምነት ተደርሶ ነበር!
7. አዲስ ዓለት የደብረ ሊባኖስን ገዳም ከጎበኙ በኋላ እስከ ሸዋ ግዛት ድንበር መጨረሻ ድረስ ንጉሥ ምኒልክ እንዲሸኙባቸው ተስማሙ!
8. አዲስ ዓለት አስፈላጊ ሆኖ ካገኙት ወሰንተኛና ሌሎችንም ክፍለ ሀገሮች ለመውረር እንደሚችሉ ተስማምተው ነበር።

በሊቼ የሰላም ስምምነት ውስጥ የሃይማኖት ጥያቄዎችን በተመለከተ አንዳንድ አንቀጾች የገቡ ሲሆን እነዚያ አንቀጾች በሁለቱ ንጉሦች መካከል በምሥጢር ተጠብቀው ነበር።

ንጉሥ ምኒልክ ደግሞ መጋቢት 21 ቀን 1878 ዓ.ም. ለአቡነ ማስያስ ደብዳቤ ጽፈው አዲስ ዓለት 4ኛ ሊያነጋግሩዋቸው እንደሚፈልጉ አስታወቁባቸው። በቶሎ እንዲሄዱም አሳስቡአቸው። ምክንያቱም ንጉሠ ነገሥቱ ደብረ ሊባኖስን ከጎበኙ በኋላ ወደ ሶሜን ለመመለስ ስለ ፈለጉ ነበር። ደብረ ሊባኖስ ከአዲስ አበባ አንድ መቶ ሃያ ኪሎ ሜትር በሚያህል ርቀት የሚገኝ ሲሆን እስከ ዛሬ ድረስ በሸዋ ዝነኛው ገዳም ነው።

የአዲስ ዓለት 4ኛን የፖለቲካና የሃይማኖት ፖሊሲን በተመለከተ 1878 ዓ.ም. ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ዓመት ነበር። ከንጉሥ ምኒልክ ጋር የሊቼን የሰላም ስምምነት ከተፈራረሙ በኋላ ወዲያውኑ ንጉሠ ነገሥቱ የቦሩ ሜዳን ጉባኤ ጠርተው ራሳቸው ጉባኤውን መሩት። በዚያ ጉባኤ ላይ የተዋሕዶ እምነት የኢትዮጵያ ብቸኛው እምነት መሆኑ ታወጀና የሌላ እምነት ተከታዮች እንዲሰማሙበት ትእዛዝ ተጠሰ። በራሳቸው እምነት ለመጽናት በሚፈልጉት ላይ ስደት ደረሰባቸው። በዚህ ዐይነት አዲስ ዓለት እስኪሞቱ ድረስ ወደ ሸዋ ሚሲዮናውያን እንዳይገቡ ተከልክሎ ነበር። አዲስ ዓለት ከመሞታቸው በፊት ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በ1881 ዓ.ም. በሐረርጌ ክፍለ ሀገር በመሠረቱት ሚሲዮን ብቻ በቂ ሚሲዮናውያን ነበሩ።

ንጉሥ ምኒልክ በሰጡት ሐሳብ መሠረት አቡነ ማስያስ ከአባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ጋር አዲስ ዓለትና ንጉሥ ምኒልክ ወደ ሰፈሩበት ወደ አግራር ካምፕ በመጋቢት 24 ቀን 1878 ዓ.ም. ከጅሱጎቭ መጓዝ ጀመሩ። በመጋቢት 26 ቀን በ1878 ዓ.ም. አቡነ ማስያስና አባ ሉዊ ወደ አግራር ሲደርሱ ሚስተር ፒኩዊኞል የተባለ እዚያ አካባቢ የነበረ ፈረንሳዊ ተወላጅ ከጥቂት ጓደኞቹ ጋር ወጥቶ ተቀበላቸውና ከሁለት ቀን በፊት ንጉሥ ምኒልክ ፈልገዋቸው እንደ ነበር ገልጾ በዚያን ጊዜ ግን ሊያነጋግሩዋቸው እንደማይችሉ ነገራቸው። ምክንያቱም በዚያች ዕለት ንጉሥ ምኒልክ በአዲስ ዓለት እጅ ዘውድ በመድፋታቸው ምክንያት ሁሉም በድግስ ላይ ነበሩ።

ሚስተር ፒኩዊኞል ስለ ንጉሥ ምኒልክ ዘውድ መድፋት ለአቡነ ማሰያስ አስረዳና ሥነ ሥርዓቱም በኢትዮጵያ አዲስ እንደ ነበርና እዩ ዮሐንስ ለዚያ ጊዜ ብቻ የፈጠሩት ሥነ ሥርዓት እንደ ነበረም ገልጸ ነበር። ንጉሥ ምኒልክን ለንጉሠ ነገሥቱ የታማኝነት መሐላ ካደረጉ በኋላ እዩ ዮሐንስ ቀይ ንጉሣዊ ልብስ አንሥተው አለበሱዋቸው፤ ዘውድንም ጫኑላቸው። ከዚያ በኋላ በትረ መንግሥት አስጨበጡአቸውና፤ «በመካከላችን በተፈራረምናቸው ስምምነቶች መሠረት አንተ የቀድሞ አባቶችህ ያቀኑት ሀገር ንጉሥና ባለ ንብረት ነህ። እንዲሁም አንተን የነካ እኔን እንደ ነካና ባንተ ላይ ጦሩን የመዘዘ በእኔም ላይ እንደ መዘዘ ይቆጠራል። ከዛሬ ጀምሮ አንተ የበኩር ልጄ ነህ» ብለው አወጁ።

ከአንድ ሳምንት በላይ ከጠበቁ በኋላ አቡነ ማሰያስ በንጉሥ ምኒልክ አማካይነት በሚያዝያ 6 ቀን 1878 ዓ.ም. ወደ እዩ ዮሐንስ 4ኛ ፊት ቀረቡ። ከእዩ ዮሐንስና ከንጉሥ ምኒልክ ወገን የመጡና ድርጊቱን ለመከታተል ፍላጎት የነበራቸው ብዙ ሰዎችም አቡነ ማሰያስና አባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ወደ ገቡበት ድንኳን ውስጥ ገብተው ነበር።

ከእዩ ዮሐንስ 4ኛ ጋር ላጭር ጊዜ እንደ ተወያዩ አቡነ ማሰያስ በጽሑፋቸው ገልጸው ነበር። ንጉሠ ነገሥቱ አቡነ ማሰያስ ለምን እንደ መጡና በሸዋ ውስጥ ምን እየሠሩ እንደ ነበረም ጠየቁአቸው። እሳቸውም በትግራይ ውስጥ እንደሚገኙ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ሁሉ ሚሲዮናዊ መሆናቸውን ባጭሩ ገለጹላቸው። አቡነ ማሰያስ በሸዋ ውስጥ ምን ይሠሩ እንደ ነበረ በአጠገባቸው የነበሩት ንጉሥ ምኒልክ በይበልጥ ሊያብራሩላቸው እንደሚችሉም ለንጉሠ ነገሥቱ ገለጹ። እዩ ዮሐንስ 4ኛ ደግሞ ከእሳቸው ምን እንደሚፈልጉ አቡነ ማሰያስን ጠየቁአቸውና አቡነ ማሰያስም በነፃ ለመስበክ እንዲፈቀድላቸው ጠየቁአቸው። ካጭር ውይይት በኋላ እዩ ዮሐንስ ሁሉም ነገር በንጉሥ ምኒልክ አማካይነት እንደሚነገራቸው ለአቡነ ማሰያስ አስታውቀው ወደ ጣቢቸው እንዲመለሱ አሰናበቱአቸው።

በመጋቢት 1 ቀን 1879 ዓ.ም. የጣልያን መንግሥት የምክር ቤት ፕሬዝዳንትና ተጠባባቂ የውጪ ጉዳይ ሚኒስትር የነበሩት አጉስጢኖስ ዴፕሬቲዝ አቡነ ማሰያስ በግርማዊ የጣልያን ንጉሥና በግርማዊ የሸዋ ንጉሥ መካከል ለሚደረገው ስምምነት ባለሙሉ

ሥልጣን ሚኒስትር መሆናቸውን ይፋ አደረገ። በግንቦት 8 ቀን 1879 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ከአባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ጋር እዩ ምኒልክን ለመጎብኘት ከየሻ ወደ ሊቼ ሄደው ነበርና በዚያ አጋጣሚ በሚያዝያ 23 ቀን 1879 ዓ.ም. ከእዩ ዮሐንስ የተጻፈውንና በግንቦት ወር መጀመሪያ 1879 ዓ.ም. የደረሳቸውን ደብዳቤ እዩ ምኒልክ ለአቡነ ማሰያስ ሰጡአቸው። የተጠሰቀው የእዩ ዮሐንስ ደብዳቤ በኢትዮጵያ የአቡነ ማሰያስ ሐዋርያዊ ሥራ ማብቃቱን የሚገልጽ ነበር።

8. የአቡነ ማሰያስ ከኢትዮጵያ መባረር (1879)

በሰኔ 24 ቀን 1879 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ በእዩ ምኒልክ ትእዛዝ የሻን ለቀቁና ኩበፅዕ አቡነ ከኻኝና ከአባ ሉዊ ደ ጎንዛግ ጋር እዩ ዮሐንስ ይኖሩ ወደ ነበረበት ወደ ደብረታቦር ጉዞ ጀመሩ። ከረዥምና አድካሚ ጉዞ በኋላ በነሐሴ 5 ቀን 1879 ዓ.ም. አስፍራው ደረሱ። ወደ ደብረታቦር ሲደርሱም እዩ ዮሐንስ ሊቀበሉዋቸው ዝግጁ አልነበሩም። እንዲያውም ምን ውሳኔ እንደሚሰጣቸው ሳያውቁ ዝም ብለው አስጠበቁአቸው። ቀጥሎም ንጉሠ ነገሥቱ ለእነሱ እሥራት ወዳገጋጁት መንደር አንድ ሰው ወሰዳቸውና በአንድ ካህን ቤት አኖራቸው።

ለሁለት ወር ያህል ከባድ የሰውነትና የሞራል ውድቀት ካደረሰባቸው በኋላ በጥቅምት 3 ቀን 1879 ዓ.ም. ወደ እዩ ዮሐንስ ቤተመንግሥት ተወሰዱ። የተባረሩት በቀጥታ በንጉሠ ነገሥቱ ትእዛዝ ሳይሆን በእውጌና በእክራሪ የተዋሕዶ ፓርቲ እንደ ነበረም በጽሑፋቸው ገልጸዋል። እዩ ዮሐንስ ስለ ግዞታቸው ግልጽ የሆነ ትእዛዝ ሳይሰጡአቸው አስፈላጊውን መመሪያ የያዘ ደብዳቤ ለአጎታቸው ለራስ አርአያ እንደ ጻፉ በመግለጽ እሱ ትእዛዝ እንደሚሰጣቸው በመንገር አሰናበቱአቸው።

እንዲያው ቤተመንግሥቱን በለቀቁበት ጊዜ ወዴት አቅጣጫ እንደሚጓዙ አያውቅም ነበር። ከእዩ ዮሐንስ 4ኛ ጋር በተገናኙበት በዚያው ዕለት አቡነ ማሰያስና አብሮአቸው የነበሩት ሚሲዮናውያን ግልጽ ያልሆነውን ጉዞ ጀመሩ።

በጥቅምት 29 ቀን 1879 ዓ.ም. ከመተማ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት በጻፉት ደብዳቤ ብፅዕ አቡነ ከኻኝ ስለ ግዞታቸው

ዝርዝር ሁኔታ ገልጸው ነበር። ከዚያ ደብዳቤ ለመረዳት እንደሚቻለው ከሸዋ የተባረሩት በከፋት ሲሆን በግብፅ ግዛት ወደ ነበረው መተማ በሰላም ደርሰው ነበር። አዲስ የሐንስ አዲስ ምኒልክን ድል ካደረጉበት ከየካቲት ወር 1878 ዓ.ም. አንጦቶ ገንዘብ ነገሥቱ መላ ኢትዮጵያ የእሳቸውን እምነት ማለትም የተዋሕዶ ቤተክርስቲያን እምነት እንዲከተል ስላዘዙ በሸዋ ውስጥ የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ሁኔታ አጠራጣሪ እንደ ነበረም ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በደብዳቤአቸው ገልጸዋል።

የካቶሊክ ሚሲዮናውያን ከሸዋ እንዲባረሩ በሊቼ የሰላም ስምምነት ወቅት አዲስ ምኒልክን ያዘዙት አዲስ የሐንስ 4ኛ ነበሩ። ሆኖም አዲስ ምኒልክ ጉዳዩን ስላዘዘዋል ገንዘብ ነገሥቱ በሚያዝያ 23 ቀን 1879 ዓ.ም. በጸፉት ደብዳቤ በድጋሚ አዘዘዋቸው ነበር። በዚህ ዐይነት አዲስ ምኒልክ በሸዋ የነበሩትን የካቶሊክ ሚሲዮናውያን በሙሉ ወደ ደብረታቦር ለመስደድ ተገደዱ።

ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በደብዳቤአቸው እንደ ገለጹት ሌሎች ሁሉ ወደ ደብረታቦር ሲሄዱ በጤና መታወክ ምክንያት አባ ፈርዲናንድ ብቻ በሸዋ ቀርተው ነበር። አዲስ የሐንስ በሸዋ ቀርተው የነበሩት ጥቂት አውሮጳውያንም እንዲባረሩ አዘዘው ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ አያሌ ችግሮችን ከተቋቋሙ በኋላ በጥቅምት 22 ቀን 1879 ዓ.ም. ወደ መተማ ደርሰው እዚያም እስከ ኅዳር 3 ቀን 1879 ዓ.ም. ድረስ እንደ ቆዩ በደብዳቤአቸው ገልጸዋል። በኅዳር 3 ቀን 1879 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ጉዞአቸውን ወደ ከሰላ አቅንተው በሱአቅም አድረገው ወደ ግብፅ ሲቀጥሉ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ከጥቂት የሚሲዮን ወጣቶች ጋር ወደ ምዕዋ ሄዱ። ከዚያም ስለ አርሞ ሚሲዮንና ሚሲዮናውያን መረጃ ለማግኘትና እንደ አስፈላጊነቱ አርምጃ ለመውሰድ ይቻላቸው ዘንድ ወደ ኤደን ሄዱ።

በመጋቢት 3 ቀን 1880 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ በካይሮ አድርገው ወደ ኢየሱሱሳሌም ደረሱ። ያም ቅድስቲቱን ሀገር ለመሰላም አራተኛ ጊዜያቸው ሲሆን እዚያም እስከ ሚያዝያ 1 ቀን 1880 ዓ.ም. ቆይተው ነበር። ከዚያ ወደ ቤይሩት ሄደው በካቲቱን ገዳም ከሚያዝያ 6 ቀን እስከ 27 1880 ዓ.ም. ድረስ ቆይተው ነበር። በግንቦት 1 ቀን 1880 ዓ.ም. በስሚርኔ ወንድሞች ተቀበሉባቸው። በስሚርኔ በግንቦት 23 ቀን 1880 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ሥራቸውን በገዛ ፈቃዳቸው መልቀቃቸውን የሚገልጽ ማመልከቻ ጽፈው ወደ ሮም ሲልኩ

በሰኔ 3 ቀን 1880 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሌዮ 13ኛ የመልቀቂያ ደብዳቤአቸውን ተቀበሉ። በመጨረሻ በመስከረም 2 ቀን 1880 ዓ.ም. አቡነ ማሰያስ ወደ ሮም ደርሰው በመስከረም 7 ቀን ለመጀመሪያ ጊዜ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሌዮ 13ኛ ተቀብለው እነጋገሩአቸው። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱ ክቡር ሚሲዮናዊውን አድንቀው በቫቲካን አትክልት ስፍራ በግል ሊያነጋገሩአቸው ወሰዱአቸው።

ኤ. ሮሶ የተባለ ጸሐፊ እንደ ገለጸው ከዚያ ውይይት በኋላ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ስለ አፍሪቃ ልምዳቸው ጽሑፍ እንዲያዘጋጁ አቡነ ማሰያስን አዘዙ። ወደ ሮም ከተመለሱ በኋላ ማሰያስ ቋሚ መኖሪያቸውን በፍራስካቲ አደረጉ። ፍራስካቲ የተባለው በኦርባንያን ኮሌጅ የበጋ መኖሪያ ሲሆን ልዩ ስሙ «ቪላ ሩፊኔላ» ይባል ነበር።

በነሐሴ 2 ቀን 1881 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሌዮ 13ኛ አቡነ ማሰያስን የእስታውሮፖሊ ሊቀ ጳጳሳት አድርገው ሾሙና በኅዳር 10 ቀን 1884 ዓ.ም. ደግሞ ካርዲናል አደረጉአቸው። ከዚያም በኋላ በ12 ጥራዞች የታተመውን በአፍሪቃ ስላሳለፉት ሚሲዮናዊ ሕይወታቸው እንዲጽፉ አዘዙአቸው። «የሠላሳ እምስት ዓመት ሚሲዮናዊ ሕይወቴ በደጋማው ኢትዮጵያ» በሚል ርእሰ ነበር በኢትዮጵያ ያከናወኑትን የሚሲዮን ታሪክ አቡነ ማሰያስ የጻፉት። አቡነ ማሰያስ በነሐሴ 6 ቀን 1889 ዓ.ም. በክሬማኖ (ናፖሊ) በቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ዐረፉ። እዚያም የሄዱት ለአጭር ዕረፍት ነበር።

የአቡነ ማሰያስ ብፁዕነት ጉዳይ በ1914 ዓ.ም. ተጀምሮ ነበር። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ቤኔድክቶስ 15ኛ (1914-1922) ምክንያቶቹን በጽሑፍ ሳይገልጹ በቃል ትእዛዝ ስለ ሰጡ የአቡነ ማሰያስ ብፁዕነት ጉዳይ ጥናት ወዲያው ሊቆም ችሏል። ነገር ግን ተቋርጦ የነበረው የአቡነ ማሰያስ የብፁዕነት ጉዳይ መቆሙ በጥር 27 ቀን 1916 ዓ.ም. የካቲቱን ማኅበር ቅዱሳን ጉዳይ ጠቅላይ ጋራ ለነበሩት ለቫርፌኔራው አባ ሩፋሌል ተነገራቸው። ነገር ግን በጠቅላይ አለቃው ጥያቄ የብፁዕነት ጉዳይ ለምን እንደ ተቋረጠ በደንብ ያልተረፈው የእምልኮ ሥርዓቶች ድርጅት ጉዳዩ እንደገና እንዲከፈት በታህሣሥ 5 ቀን 1941 ዓ.ም. ፈቀደ። ሆኖም እስከ 1993 ዓ.ም. ድረስ ጉዳዩ ምንም ሊንቀሳቀስ አልቻለም ነበር።

የአቡነ ማስያስ ብፁዕነት ጉዳይ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዮሐንስ ጳውሎስ ዳግማዊ በይፋ ፈቃድ ከሰጡ በኋላ አሁን እየቀጠለ ነው። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት የሰጡት ፈቃድ ለካቲቹን ማኅበር የብፁዓን ጉዳይ ለማህበረ ተሰላኝ ጳውሊኖ ሮሲ የተገለጸው ካርዲናል አንጀሎ ሶዳኖ የቫቲካን ዋና ጸሐፊ በግንቦት 25 ቀን 1993 ዓ.ም. ከቫቲካን በጻፉት ደብዳቤ ነበር።

9. አቡነ ማስያስና የጣልያን ቅኝ አገዛዝ

በዚህ ክፍል ባጭሩ የምንገልጸው የተለያዩ ጸሐፊዎች ስለ አቡነ ማስያስ ያሉትንና አቡነ ማስያስ ከጣልያን የመስፋፋት ፖሊሲ ጋር ስለ ነበራቸው ግንኙነቶች ነው። እንዲሁም አንዳንድ ጸሐፊዎች በአቡነ ማስያስ ላይ ጥርጣሬ ያነሡባቸው አጋጣሚዎች ነበሩ። ጣልያን በአፍሪቃ በተለይም በኢትዮጵያ በነበራት ቅኝ አገዛዝ አቡነ ማስያስ ፍላጎትና ተጥቶ ተሳትፎ እንደ ነበራቸው የሚተቹ አንዳንድ ጸሐፊዎች ስለ ነበሩ ጉዳዩን ከዚህ በታች ባጭሩ ለማቅረብ እንሞክራለን።

ኤቶሬ ኮሳኒ በሰኔ 28 ቀን 1846 ዓ.ም. የፒኤምንቴ አውራጃ የካቲቹን ማኅበር አለቃ ጸሐፊና ወዳጃቸው ለነበሩት ለአባ ቤንጄኑቶ ቡራቲ የጻፉትን ደብዳቤ ጠቅሶ አቡነ ማስያስን እንደ ታላቅ አርበኛ እንደሚቆጥራቸው ገልጾ ነበር። አቡነ ማስያስ በደብዳቤአቸው ቆንጆዋ ማልታ በአንድ ወቅት የጣልያን ግዛት የነበረች በእንግሊዝ እጅ መውደቁ እንዳሳዘናቸው በግልጽ ጽፈው ነበር። ሆኖም ለአቡነ ማስያስ አባባል መሠረት የሚሆነው የጣልያንና የአረቦች ቅልቅል የነበረው የማልታ ሕዝብ የባህል፣ የቋንቋና የሌሎች ብዙ ነገሮች ተመሳሳይነት ከጣልያን ሕዝብ ጋር ስለ ነበረው ነው።

እንደ ጆአኪኖ ፋሪና አገላለጽ አነስተኛውን የሸዋ መንግሥት ከጣልያን ጋር ያስተዋወቁት አቡነ ማስያስ ነበሩ። እንዲሁም እሳቸው እስከ ታላላቅ ሐይቆች ክልል ድረስ በምሥራቅ አፍሪቃ የተካሄዱት የጣልያን አሰሳዎች ሁነኛ ጠባቂ ነበሩ። በዚህ ጸሐፊ አባባል በንጉሥ ምኒልክና የጣልያን ጂዮግራፊ ማኅበር መሥራቾች አንዱ በነበረው በማርኬዜ ኦራስዮ አንቲኖሪ መካከል የተፈረመውን የመሬት

አጠቃቀም ፈቃድ ድርድር ሲያደርጉ አስማሚ አቡነ ማስያስ ነበሩ። የጣልያን ጂዮግራፊ ማኅበር ማዕከል የነበረው በሶማሊያ ሸዋ የሚገኘው ሌተማረፊያ የተባለ ስፍራ ነበረ። ፋሪና አቡነ ማስያስ አላሽም ነበሩና ከባድ ሐዋርያዊ ተግባሮች እያካሄዱም ቢሆን ስለ ሀገራቸው መጨነቅን አቋርጠው እንደማያውቁ ጠቅሶ ነበር። ምክንያቱም ጣልያን ታላቅ የካቶሊክ መንግሥት ሆኖ ከርም ጋር ለዓለም ሕዝቦች ከፍተኛ ተልእኮ እንዲኖራት የአቡነ ማስያስ ምኞት መሆኑንም ጠቅሶ ነበር። ጸሐፊው በሰኔ 20 ቀን 1872 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ለጣልያን ንጉሥ ለዳግማዊ ቪቶሪዮ አማኑኤል የጻፉትንም ደብዳቤ ጠቅሶ ነበር። በማያያዝም እንደ አንቲኖሪ፣ ቼኪ፣ ኪያሪ፣ ማቴኦ፣ ማርቲኒ፣ ትራቪርሲ የመሳሰሉት በምሥራቅ አፍሪቃ የጣልያን አሳሾች የነበሩት ስለ አቡነ ማስያስ መልካም ምስክርነት ሰጥተው እንደ ነበረ ጸሐፊው ገልጾልኝ።

አንጀሎ ዴል ቦካ የተባለው ጸሐፊ ደግሞ የንጉሥ ምኒልክን የመስፋፋት ፖሊሲ ይደግፋሉ በማለት አፄ ዮሐንስ አቡነ ማስያስን የከሰሱዋቸውና በ1879 ዓ.ም. ከኢትዮጵያ ያባረሩዋቸው ኢፍትሐዊ እንደ ነበረ ዘግቦ ነበር። በተጨማሪም እንደ አንጀሎ ዴል ቦካ አስተሳሰብ በኢትዮጵያ ስላከናወኑት ሐዋርያዊ አገልግሎት የጻፉት አሥራ ሁለት ጥራዞች መጽሐፍ ከታተመ በኋላ የአቡነ ማስያስ ዝና በቀላሉ ሊሰራጭ ችሏል። እንደ አንጀሎ ዴል ቦካ አገላለጽ የፕሮቴስታንቱ ቂስ ሊቪንግስቶን በ19ኛው ክፍለ ዘመን ታላቋ ብሪታኒያ ታዋቂ እንደ ነበረ ሁሉ አቡነ ማስያስም በ19ኛ ክፍለ ዘመን ጣልያን ተዋቂ ነበሩ። ሚሊዮናዊ ብርታትንና የሕይወት ትሕትናን በተመለከተ ደግሞ አንጀሎ ዴል ቦካ አቡነ ማስያስን ከሊቪንግስቶን ጋር በእኩል ደረጃ ያስቀምጣቸዋል። የሳይንሳዊ ምርምር አስተዋፅዖን በተመለከተ ግን ጸሐፊው አቡነ ማስያስን ከሊቪንግስቶን ያስበልጥና የብሪታኒያ ዓውደ ጥበብ (ኢንሳይክሎፔዲያ ብሪታኒካ) ጥቂት መስመሮችን እንኳን ለአቡነ ማስያስ መታሰቢያ ባለማድረጉ ቅሬታውን ገልጾልኝ።

አሁን ደግሞ አቡነ ማስያስ በጣልያንና በሸዋ መንግሥታት መካከል የተካሄዱት የፖለቲካ ድርጊቶች እንዲቀናጁና ከዚያም የተነሣ በተለይ የጣልያን ቅኝ አገዛዝ በሸዋ መንግሥት የሚዘረጋበትን ሁኔታ ለማስፋፋት ፍላጎት ነበራቸው ለማለት ምክንያት የሆኑትን ጉዳዮች እንመለከታለን። ለምሳሌ ከጥር 24 እስከ ጥር 25 ቀን 1987

ዓ.ም. ድረስ በአዲስ አበባ በተካሄደው ዓለም አቀፍ ዓውደ ጥናት ላይ የሐንስ ገብረሥላሴ የተባለው ኢትዮጵያዊ የታሪክ ምሁር አቡነ ማስያስ ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ የነበራትን የፖለቲካ ፍላጎት ያዳበሩ ግለሰብ እንደ ነበሩና ያንንም የፈጸሙት በሳይንሳዊ ምርምር፣ በንግድ፣ በዲፕሎማሲና በሃይማኖት ፍላጎት ሽፋን እንደ ነበረ አስረድቶ ነበር።

ይሁን እንጂ ከላይ የተገለጸው የዮሐንስ ገብረሥላሴን ሐሳብ ሳልቫቸው ቴዎድሮስ የተባለው ጣልያናዊ የታሪክና የአፍሮ-እስያ ሀገሮች ተቋም ፐሮፌሰር መሠረተ ቢስ ነው ብሎ አጥላቶታል። ሳልቫቸው ቴዎድሮስ ያንን ጽሑፍ ያቀረበው በየካቲት 24 ቀን 1990 ዓ.ም. በሮም በአንቶኒያን ዩኒቨርሲቲ የአቡነ ማስያስ መቶኛ የሙት ዓመት በታሰበበት ጉባኤ ላይ ነበር። ሳልቫቸው ቴዎድሮስ ባቀረበው ጽሑፍ አቡነ ማስያስ ከጣልያን መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር በቀጥታ የተነጋገሩባቸውን ሦስት ዋና አጋጣሚዎችን አብራርቶ ነበር።

በመጀመሪያው አቡነ ማስያስ ከጣልያን መንግሥት ጋር በቀጥታ ግንኙነት የፈጠሩት በ1857 ዓ.ም. ሲሆን ይኸውም የተፈጸመው በፒኤምንቴ (በሶሜን ጣልያን) ይገኝ በነበረው የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር የይለፍ መምሪያ ኃላፊ አድርጎት በጃቢርቲ የሾመው ክሪስቶፎሮ ነግሪ (1809-1896 ዓ.ም.) የተባለው ባለሥልጣን በጥር 15 ቀን 1857 ዓ.ም. ከቶሪኖ ለአቡነ ማስያስ ረዥም ደብዳቤ በመጻፍ ስለ ኢትዮጵያ መረጃ በመጠየቁ ነበር። ነግሪ ለአቡነ ማስያስ በጻፈው ደብዳቤ የሰርዴኛ መንግሥት አዲስ የቆንሲል ጽሕፈት ቤቶች በውጭ ሀገሮች ስለ መክፈቱና ከተለያዩ የሀገር መሪዎች ጋር የንግድና የወዳጅነት ስምምነቶች ማድረጉን ገልጾ ነበር። በዚህ ዐይነት አቡነ ማስያስ ተመሳሳይ ዐይነት ግንኙነት ከኤኔርያ መንግሥት ጋር እንዲደራደሩ ጠይቆአቸው ነበር። ሆኖም የፖለቲካ ጥንካሬ ከሌለው መንግሥት ጋር የዚያን ዐይነት ስምምነት ለመደራደር ትክክለኛ ጊዜ እንዳልነበረ በመግለጽ አቡነ ማስያስ በጥንቃቄ መልስ ሰጥተው ነበር።

አቡነ ማስያስ ለሁለተኛ ጊዜ ከጣልያን መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር በቀጥታ የተገናኙት በ1872 ዓ.ም. ሲሆን ይኸውም የሆነው ንጉሥ ምኒልክ ከጣልያን መንግሥት ጋር ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነቶች ለመመሥረት እንዲደራደሩ አባ ሚካኤልን ልዩ መልእክተኛቸው አድረገው ወደ ግርማዊ ዳግማዊ ቪቶሪዮ አማካኝነት

በላኩበት ወቅት ነበር። በዚያን ጊዜ በአማርኛ ቋንቋ የተጻፈውን የንጉሥ ምኒልክን ደብዳቤ ወደ ጣልያንኛ የተረጎሙት አቡነ ማስያስ ነበሩ። እንዲሁም አቡነ ማስያስ ለዳግማዊ ቪቶሪዮ አማካኝነት የጣልያን የውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ለነበረው ለኤሚሊዮ ቪስኮንቲ ቪናስታ ደብዳቤዎች ስለ ጻፉ ድርጊታቸው የጣልያን መንግሥት ፈጣን ትኩረት እንዲሰጥ የጠየቁ አስመስሎአቸው ነበር።

ከላይ የተጠቀሱት የአቡነ ማስያስ ደብዳቤዎች ምንም የቅኝ አገዛዝ አስተሳሰብ አልነበራቸውም። በአክብሮት መንፈስ በጥንቃቄ የተጻፉ ደብዳቤዎች ነበሩ። ከተከታታይ ሁኔታዎች ያ ጥንቃቄ ተገቢ መሆኑ ለማረጋገጥ ይቻላል። ወደ ጣልያን የተላኩት የንጉሥ ምኒልክ መልእክተኛ ተልእኮአቸው ውጤት አልባ ቢሆንም የሸዋው ንጉሥ ከጣልያን መንግሥት ጋር የዲፕሎማሲ ግንኙነቶች ለመጀመር የነበረው ምኞት በከንቱ አልቀረም። ጨቅላው የጣልያን ጂዮግራፊ ማኅበር ከአባላቱ ጥቂቶችን ወደ ሸዋ ለመላክ ወሰነ። በዚህ መሠረት አራስዮ አንቲኖሪና ዮሐንስ ኪያሪኒ በነሐሴ ወር በ1876 ዓ.ም. ወደ ሊጅ መጡና በአፍሪቃ የምድር ወገብ በሚገኙ በታላላቅ ሐይቆች አካባቢ የጂዮግራፊና የኤኮኖሚ ጥናቶችን ለማድረግ ይቻላል ዘንድ በሌት ማረፊያ አንድ ማዕከል አቋቋሙ። ግን የተጠቀሱት ሊቃውንት መሣሪያ አንገበውና ብዛት ያላቸውን ግመሎች ይዘው ይጓዙ ስለ ነበር የሸዋ ሕዝብ የተቀበላቸው በጥርጣሬ ነበር። ሆኖም በአቡነ ማስያስ እስታራቂነት ችግሩ በቀላሉ ሊፈታ ችሏል።

አቡነ ማስያስ ለሦስተኛ ጊዜ ከጣልያን መንግሥት ባለሥልጣኖች ጋር ቀጥተኛ ግንኙነቶች ያደረጉት ከ1876 ዓ.ም. እስከ 1879 ዓ.ም. ድረስ በነበረው ወቅት ሲሆን ይኸውም ከላይ የተጠቀሰው የጣልያን ጂዮግራፊ ማኅበር በሚያከናውኑአቸው ተግባሮች ይሳተፉ ስለነበር ነው። እንደሚታወቀው የተጠቀሰው ማኅበር አባላት ወደ ሊጅ የደረሱት በነሐሴ 1876 ዓ.ም. ሲሆን ማዕከሉ የመሠረተው በሌት ማረፊያ ነበር። የሌት ማረፊያው የጂዮግራፊ ማኅበር አባላት በሥራቸው ውጤት እንዲያስገኙ አቡነ ማስያስ በተቻላቸው መንገድ ሁሉ ረድተዋቸው ነበር። ይሁን እንጂ ሮቤርቶ ባታሊያ የተባለው ጸሐፊ እንደ ገለጸው ዳግማዊ ንጉሥ ቪቶሪዮ አማካኝነት ለአቡነ ማስያስ የላከው የቅዱሳን ማውራሳዮና

አልፋዛር የክብር ሽልማት አራስዮ አንቲኖሪ ለአቡነ ማሲያስ ሲሰጣቸው ቀዝቀዝ ባለ ሁኔታ ስለ ሽልማቱ ምስጋና ካቀረቡ በኋላ ሽልማቱን መለስ ብሎ እንኳን ሳይመለከቱት ትተው እንደ ሄዱ ይነገርላቸዋል።

ንጉሥ ምኒልክ ለአቡነ ማሲያስ ይሰጡላቸው የነበረውን አክብሮት እንደ መልካም አጋጣሚ በመጠቀም ጣልያን በሸዋ መንግሥት ላይ የነበራትን የጥቅም ፍላጎት ማካሄድ ቀጠለች። በመጋቢት 1 ቀን 1879 ዓ.ም. የጣልያን ጠቅላይ ሚኒስትር አጉስጢኖስ ዴፕራቲስ ለአቡነ ማሲያስ የማውራሽዮና የአልፋዛር ደረጃ ታላቅ የማዕረግ እድገት ሰጥቷቸው ነበር። እሳቸው ሳያውቁ በጣልያንና በሸዋ መንግሥታት መካከል ለሚፈጠረው የወዳጅነት ስምምነት ባለሙሉ ሥልጣን ሚኒስትር ሆነው ተሾሙ። በመጨረሻ ወደ ጣልያን ከተመለሱም በኋላ ቢሆን አቡነ ማሲያስ ንጉሥ ምኒልክና ንጉሥ ቀዳማዊ ኡሞቤርቶ እንዲሁም ንግሥት ጣይቱና ንግሥተ ማርጌሪታ ይጻጻፉ የነበሩትን ደብዳቤዎች ይተረጉሙ ነበር። ነገር ግን በደብዳቤያቸው እንደ ገለጹት አቡነ ማሲያስ በፖለቲካ የነበራቸው ፍላጎት የአሮሞን ሀገረ ስብከት በሰላም ለማካሄድ ዋስትና ለማግኘት ብቻ ነበር። እሳቸው በፖለቲካ ፈጽሞ እምነት አልነበራቸውም! እንዲያውም አብረዋቸው ይሠሩ ለነበሩት ሚሊዮናውያን በፖለቲካ ውስጥ በቀጥታ ከመሳተፍ እንዲጠነቀቁ ይመክሩላቸው ነበር።

አቡነ ማሲያስ ታላቅ የካቶሊክ ሚሊዮናዊ ነበሩ። በአፍሪቃ የጣልያን መስፋፋት ፖሊሲ ደጋፊ ነበሩ በማለት አለአግባብ የተሰጣቸው ስም መሠረተቢስ ነው በማለት ሳልባቸው ተደስኪ በጽሑፉ ገልጿል። በተጨማሪም አቡነ ማሲያስ ወደ ኢትዮጵያ የመጡት የጣልያን የቅኝ ግዛት የማስፋፋት ፖሊሲ ከመውጣቱ በፊት ብቻ ሳይሆን ፀረ-የቅኝ አገዛዝ ፖሊሲ አራማጅም ነበሩ። እሳቸው በአርአያነት የሚጠቀሱ ሚሊዮናዊ ስለ ነበሩ በአፍሪቃ የቅኝ ገዢ ሥልጣኔ ፊታውራሪ ወይም አቅኚ ወይም ጀግና ተብለው በሐሰት የተሰጡዋቸው ስሞች ላንዴና ለመጨረሻ መሠረዝ እንዳለባቸው ሳልሻቸው ተደስኪ በጽሑፉ ገልጿል።

እንደ አባ ያዕቆብ ማርቲና አስተያየት ኢትዮጵያን በተመለከተ አቡነ ማሲያስ ስለ ጉዳዩ በጽሑፋቸው የገለጹት ሐሳብ የጣልያን መንግሥት ካሰራጨው ዘገባ የተለየ ነበር። የተጠቀሱት ደራሲ

የጣልያን መንግሥት በኢትዮጵያ ላይ ጦርነት እንዳያነሣ አቡነ ማሲያስ አያሌ ጊዜ እንደ መከሩም አመልክተው ነበር።

10. በአቡነ ማሲያስ ላይ የተደረጉት ልዩ ልዩ ትችቶች

የተለያዩ ዓለማውያንና የሃይማኖት ሰዎች በአቡነ ማሲያስ ሚሊዮንና ማንነት ላይ የሰነዘሩትን አስተያየቶች በዝርዝር መጥቀስ በ19ኛው ክፍለ ዘመን የኖሩትን ታላቅ የካፑቺን ሚሊዮናዊ ሕይወት ታሪክ የተሟላና ሚዛናዊ ያደርገዋል ብለን እናምናለን። ይህም ማለት ስለ እርሳቸውና በኢትዮጵያ ስላደረጉት ሐዋርያዊ አገልግሎታቸው የተጻፉትን አስተያየቶች ሁሉ ለማቅረብ አይደለም። ባጭሩ በቀጥታ ስለ አቡነ ማሲያስና ስለ ጽሑፎቻቸው አስተያየት ካቀረቡት ጸሐፊዎች ሐሳብ ቢያንስ ጥቂቶቹ፣ ለምሳሌ የቶሪኖው አባ ቪናንሶ፣ የኦርቢኖው አባ ጁስቶ፣ የካስቴልፍራንክው አባ ቂሳር፣ የሪቫልታው አባ ገብርኤል፣ ጁሴፔ ሳፔቶ፣ አቡነ ጁስቲኖ ደ ያኮቢስ፣ አቡነ ዳንኤል ኮምቢ፣ አቡነ ቶረን ካቭኝ፣ የካስቴል ኖድሪው አባ ዶሚኒክ አቶ ፔሌግሪኖ ማቴኦቺ፣ አቶ ፌዴሪኮ ቦኖላ እና የትሮያው አባ ቺቺንቶ ይጠቀሳሉ።

በሐምሌ 26 ቀን 1846 ዓ.ም. ከእስክንድርያ ቀድሞ አለቃቸው ኋላ ደግሞ ካርዲናል ሬካናቲ ለነበሩ ለካሚሪኖው አባ ጁስቶ በጻፉት ደብዳቤ ከአቡነ ማሲያስ ከመጀመሪያዎቹ ሚሊዮናውያን አንዱ የነበሩት የኦርቢኖው አባ ጁስቶ (1814-1856) አቡነ ማሲያስ በፍቅር የተሞሉ፣ ሚሊዮናውያን ጓደኞቻቸውን በጣም የሚወዱ ትሑት ሰው ስለ ነበሩ ከእሳቸው ጋር መኖር እውነተኛ የሕይወት ጣዕም ይሰጥ እንደ ነበረ ጽፈዋል። ልክ ከአንድ ወር በኋላ ደግሞ የኦርቢኖው አባ ጁስቶ ከላይ የተገለጸውን ደብዳቤያቸውን በመጥቀስ ስለ አቡነ ማሲያስ እንደገና ሌላ ደብዳቤ ጽፈው ነበር። በዚያ በሁለተኛው ደብዳቤያቸው አቡነ ማሲያስ የሚፈለግባቸው ችሎታ ሁሉ የነበራቸው እጅግ በጣም ጥሩ ጳጳስና የአሮሞ ሀገረ ስብከት መሪ እንደ ነበሩ ጽፈው ነበር።

አባ ቂሳር (1818-1860) ወደ ክህነት አገልግሎታቸው እንደገና ከተመለሱ በኋላ በጎዳር 2 ቀን 1859 ዓ.ም. ከታትማራ (ከፋ) ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል እስክንድር ባርናቦ

በጻፉት ደብዳቤ በአምላክ ምሕረትና በጥሩ ሰዎች ጸሎት በተለይም በውድና በጣም በተከበሩ አባት ማለትም በአቡነ ማስያስ ልመናና መሥዋዕት ወደ እውነተኛው መንገድ ለመመለስ መብታቸውን ገልጸው ነበር።

የሪቫልታው አባ ገብርኤል (1824-1892) የኦሮሞ ሚሲዮን ግምጃ ቤት ሆነው በምፅዋ የነበሩና በ1864 ዓ.ም. በጤና መታወክ ምክንያት ከአቡነ ማስያስ ጋር ወደ አውሮጳ የተመለሱ ካህን ነበሩ። በግንቦት 7 ቀን 1863 ዓ.ም. ለካፑቺን ሚሲዮኖች ጠቅላይ ግምጃ ቤት ለአስካንዲያናው አባ ፋቢያኖ ሞርሲያኒ ከምፅዋ በጻፉት ደብዳቤ የሪቫልታው አባ ገብርኤል አቡነ ማስያስ እውነተኛ ሰማዕት፣ ቅዱስና መረሳት የሌለባቸው ሰው እንደ ነበሩ ገልጸው ነበር። ምክንያቱም በዚያን ወቅት አቡነ ማስያስን ለመለወጥ ታስቦ ነበርና። እንደ ደብዳቤው አገላለጽ ለሁለት ዓመት ሙሉ ከሮም ለአቡነ ማስያስ የተጻፈ አንድም ደብዳቤ አባ ገብርኤል አላገኙም ነበር። አቡነ ማስያስ በችግርቻቸው መጽናናትን እንዲያገኙ ይጸልዩ እንደ ነበረም ከተጠቀሰው ደብዳቤአቸው ለመረዳት ይቻላል።

በጥቅምት 26 ቀን 1975 ዓ.ም. በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ጳውሎስ ስድስተኛ ቅድስናቸው በይፋ የታወጀ እንደ መሆኑ መጠን ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ስለ አቡነ ማስያስ የሰጡት አስተያየት በጣም ጠቃሚ ነው። በጥቅምት 1846 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ወደ ምፅዋ ሲደርሱ የአቢሲኒያ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪ የነበሩት ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ በአጠራጣሪ ሁኔታ ውስጥ ነበሩ። ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ አቡነ ማስያስ ወደ አቢሲኒያ የተላኩት በእግዚአብሔር ጥበብ እንደ ነበር ይናገሩ ነበር። በርግጥ በታኅሣሥ 20 ቀን 1847 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ከምፅዋ ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት የላኩት ዘገባ የአቢሲኒያን ሐዋርያዊ አስተዳደር ወደ ሀገረስብከት ደረጃ ለማሳደግና ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖም የሀገረስብከቱ የመጀመሪያ ጳጳስ እንዲሆኑ ወሳኝ ሪፖርት እንደ ነበረ አረጋግጠው ነበር። ምክንያቱም አቡነ ማስያስ በደብዳቤአቸው ስለ ሐዋርያዊ አስተዳዳሪው ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ጥልቅ ጥበብና ቅዱስ ሕይወት ገልጸው ለጽሑፍ ክብር የሚገቡ ስለ መሆናቸውም መስክረው ነበር።

በተጨማሪም ብፁዕ አቡነ ጁስቲኖ በታኅሣሥ 3 ቀን 1846 ዓ.ም. አቡነ ማስያስ ወደ ምፅዋ ከደረሱ በኋላ ለመጀመሪያ ጊዜ

ለጠቅላይ አለቃቸው በጻፉት ደብዳቤ በዚያን ወቅት አቡነ ማስያስ ወደዚያ የመጡት እግዚአብሔር እነሣሥቱአቸው ነበር ብለዋል። ምክንያቱም አቡነ ማስያስ ወደ ወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ለመላክ ስለ አቢሲኒያ ሐዋርያዊ አስተዳደር እያዘጋጁ የነበረው ዘገባ በአቢሲኒያ የነበረውን የላዛሪስት ሚሲዮን ለማዳን እንደሚያገለግል እምነታቸው ነበረ። ከቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ደብዳቤ ለመረዳት እንደሚቻለው በዚያን ወቅት የአቢሲኒያ ሐዋርያዊ አስተዳደር በጣም አጠራጣሪ ሁኔታ ውስጥ ነበር።

በሁለቱ ታላላቅ ሚሲዮናውያን መካከል በጣም ጥሩ ግንኙነት ነበር። በአቢሲኒያ ሐዋርያዊ አስተዳደር ውስጥ በነበሩበት ወቅት አቡነ ማስያስ መንፈሳዊ አባታቸው እንደ ነበሩና ያም በጣም እንደጽናናቸው ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ገልጸው ነበር። እንግዲህ አቡነ ማስያስ ለቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ሚሲዮናዊ ሕይወት ምን ያህል ጠቃሚ እንደ ነበሩ በቀላሉ ለመረዳት እንችላለን።

ሁለቱም ከማዕከላዊ አቢሲኒያ ተሰድደው ብፁዕ አቡነ ማስያስና ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ እንደገና በጥቅምት 23 ቀን 1848 በእምኩሉ ተገናኝተው ነበር። ብፁዕ አቡነ ማስያስ በዚያን ጊዜ ወደ ምፅዋ የሄዱበት ዋና ምክንያት ለአቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ቅብዕተ ጽሑፍ ለመስጠት ነበር። በጥቅምት 27 ቀን 1848 ዓ.ም. ቅዱስ አቡነ ጁስቲኖ ዴ ያኮቢስ ለጠቅላይ አለቃቸው በጻፉት ደብዳቤ አቡነ ማስያስ ቅዱስ አቡነ ናቸው በማለት አድናቆታቸውን ገልጸው ነበር።

ጁሴፔ ሳፔቶ (1811-1895) በመጋቢት 1850 ዓ.ም. አቡነ ማስያስን በምፅዋ እግኝቱአቸው ነበር። ጁሴፔ ሳፔቶ የላዛሪስት ሚሲዮናዊ የነበረ በኋላ ግን ከህነቱን የተወ ሰው ነበረ። በጣልያን ቅኝ አገዛዝ ሥር ሆኖ ከቀይ ባሕር የኢትዮጵያ ወደቦች አንዱ የነበረውን የአሰብ ሽያጭ ያመቻቸም እርሱ ነበር።

ከህነቱን ትቶ ከወጣ በኋላ ጁሴፔ ሳፔቶ በጂኖቫ ዩኒቨርሲቲ የምሥራቅ ቋንቋዎች መምህር ነበር። እንደ ጁ ሴፔ ሳፔቶ አቡነ ማስያስ የየዋህነት፣ የፍቅርና የዕውቀት ጸጋ የተላበሱ ሰው እንደ ነበሩ። በተጨማሪም ጁሴፔ ሳፔቶ አቡነ ማስያስ ለ19ኛው ክፍለ ዘመን ሚሲዮናውያን አበባና መሪ ነበሩ። ምክንያቱም መንፈሳዊ ጸጋዎች ሁሉ በከፍተኛ ደረጃ ነበሩባቸው።

ብፁዕ ዳንኤል ኮምቢ (1831-1881) ከጥር እስከ ሰኔ 1865 ዓ.ም. ድረስ አቡነ ማሰያስን እንደ ጸሐፊ አገልግሎ ነበር። ከሐምሌ 31 ቀን 1877 ዓ.ም. ጀምሮ የማዕከላዊ አፍሪቃ ሀገረሰብከት የመጀመሪያው ጳጳስ ነበር። በጥቅምት 10 ቀን 1881 ዓ.ም. ዳንኤል ኮምቢ በካርቱም ዐረፈ። የዳንኤል ኮምቢ ብፁዕነት በመጋቢት 17 ቀን 1996 ዓ.ም. በርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት የሐንስ ጳውሎስ ዳግማዊ በሮም በቅዱስ ጴጥሮስ ባዚልካ ታወጇል። ብፁዕ ዳንኤል ኮምቢ ስለ አቡነ ማሰያስ ሚሲዮናዊ መንፈስ በጥልቀት ተረድቶ ስለ ነበረ ከራሱ ሕይወትና አገልግሎት ጋር አዛምዶ ነበር። በመጋቢት 22 ቀን 1865 ዓ.ም. በቪርና የማዛ ሊንከቲቱዩት ድሬክተር ለነበረው ለዶን ፍራንሲስኮ ብሪከሎ ከፓሪስ በጻፈው ደብዳቤ የሚከተለውን አስተያየት ሰጥቶ ነበር።

እንደ ልጁ አድርጎ ከሚወደውና ከሚንከባከበው ቅዱስ ሰው ጋር መኖር ምንኛ የሚያጽናና መሆኑንም ብፁዕ ዳንኤል ኮምቢ በደብዳቤው ገልጾ ነበር። በተጨማሪም አቡነ ማሰያስ ብዙ ጊዜ በሰንበላት እንደ ታሰሩና በወህኒ እንደ ተጣሉ፣ ስምንት ጊዜ እንደ ተሰደዱና ብዙ ጊዜ የሞት ፍርድ እንደ ተፈረደባቸው በደብዳቤው ገልጾ ነበር። እንደ ብፁዕ ዳንኤል ኮምቢ አመለካከት አቡነ ማሰያስ ጨዋ፣ የተቀደሰ ሕይወት የሚኖሩ፣ ተራና ግልጽ ሰው ነበሩ። ዳንኤል ኮምቢ ለሊንከቲቱዩቱ ድሬክተር በጻፈው ደብዳቤ አቡነ ማሰያስ እሱ በሚያቀርባቸው አስተያየቶች የሚደነቁ መሆናቸውን ገልጾ እርሱ ለማቅረብ የሚፈልገውን ዓይነት እቅድ በ1850 ዓ.ም. ለሮም እንዳቀረቡ እንደ ነገሩትም አመልክቷል። በዚህ አኳኋን አቡነ ማሰያስ ለእሱ መልካም ለማድረግ ዝግጁ እንደ ነበሩ ብፁዕ ዳንኤል ኮምቢ ተረድቶ ነበር።

ብፁዕ አቡነ ከኻኝ (1826-1899) እስከ 1879 ዓ.ም. ድረስ የአቡነ ማሰያስ ረዳትና የአሮሞ ሀገረሰብከት ቀጥተኛ ተተኪ ጳጳስ ስለ ነበሩ ለአሥራ ሦስት ዓመት ከአቡነ ማሰያስ ጋር አብረው ኖረዋል። በየካቲት 14 ቀን 1875 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል እስክንድር ባርናቦ ከየሻ በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ቅብዑት ጽጽሱና የተቀበሉት ለሀገረሰብከታቸው ታላቅ የሐዋርያዊ ሕይወት አርአያ ከነበሩት ከአቡነ ማሰያስ እጅ መሆኑን ገልጾው ነበር። እንደ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ አመለካከት አቡነ ማሰያስ የሐዋርያዊ ግዴታቸውን ለመወጣት ሊሉ ማገኛቸውንም

ፈተና ለመቀበል የተዘጋጁ በጣም ብርቱ ሰው ነበሩ። አቡነ ማሰያስ በመንፈሳዊ ቀናት የተሞሉ፣ ለእግዚአብሔር ፍቅርና ለነፍሳት መዳን ትጉህ የነበሩ፣ እንዲሁም ለምስኪን ነፍሳት ከፍተኛ ርኅራኄ የነበራቸው ሚሲዮናዊ ነበሩ። የቅዱስ ሕይወታቸው አርአያነትና ይሰጡ የነበሩት ትምህርት ለነፍሳት ደኅንነት ጠቃሚ ነበሩ።

የካህናትና ድረው አባ ዶሚኒክ (1814-1890) ለሦስት ዓመት ማለትም ከ1866 እስከ 1869 ዓ.ም. ድረስ የፈረንሣይ ካፑቺኖች አውራጃዊ አለቃ ነበሩ። በ1879 ዓ.ም. የፈረንሣይ ካፑቺኖች በተለያዩ አውራጃዎች ከተከፋፈሉ በኋላም አባ ዶሚኒክ የቱሎዝ አውራጃ ካፑቺኖች አለቃ ሆነው ለአሥራ አንድ ዓመት አገልግለዋል። የአሮሞ ሀገረሰብከት ኮምሳርም ነበሩ። በየካቲት 2 ቀን 1873 ዓ.ም. ለካርዲናል እስክንድር ባርናቦ በጻፉት ደብዳቤ በወቅቱ ከነበረው ውስብስብና ተለዋዋጭ ሚሲዮናዊ ሁኔታዎች ምክንያት አባ ዶሚኒክ ጠንካር ያለ አስተያየት ለንገረው ነበር። ለአቡነ ማሰያስ ቅዱስ ሕይወት ከፍተኛ ግምት ነበራቸው። በተጨማሪም ስለ አቡነ ማሰያስ ታላቅ ጸጋ የላቀ ቅድስና እንዲሁም ስለ ጀግንነታቸውና ድፍረታቸው መላው ዓለም እንደ መሰከረ አባ ዶሚኒክ ጠቅሰው ነበር። ይሁን እንጂ ከዕድሜአቸው፣ ከዕውቀታቸውና ከአልበገር ባይነታቸው እንዲሁም ያንን በጣም ከፍተኛና አስቸጋሪ ሀገረሰብከት ለማስተዳደር ከሚጠቀሙባቸው ስልቶች የተነሣ ከጅምሩ አንሥቶ አንዳንድ የሐሳብ ልዩነቶች እንደ ነበሩአቸው አልሸሸጉም።

በአፄ ዮሐንስ 4ኛ ከኢትዮጵያ ተባርረው አቡነ ማሰያስ በየካቲት 9 ቀን 1880 ዓ.ም. ወደ ካይሮ ገቡ። እዚያም በቅድስት ሀገር ወደ ካይሮ በሄዱበት ፍራንሲስካውያን ገዳም ማረፊያ ተሰጥቶአቸው ነበር። ካይሮ መግባታቸው በተወራ ጊዜ ብዙ ሰዎች ሊጠይቁአቸው ወደ እርሳቸው ይሄዱ ነበር። በየካቲት 14 ቀን 1880 ዓ.ም. እሳቸውን በካይሮ ካገኙአቸው ሰዎች መካከል ሁለቱ ማለትም አሳሽና የጣልያን የጂዮግራፊ ማኅበር አባል የነበረው ፔሌግሪኖ ማቴሎቺ (1850-1881) እንዲሁም የግብፅ የጂዮግራፊ ማኅበር አባል የነበረው ፌዴሪክ ቦኖላ ስለ አቡነ ማሰያስ የነበራቸውን አስተያየት ጽፈው ነበር። ፔሌግሪኖ ማቴሎቺ አቡነ ማሰያስን ሲያገኛቸው የተሰማው ዐይነት ስሜት ከዚያ በፊት ፈጽሞ ተሰምቶት እንደማያውቅና ማሰያስ በአሮሞ ሀገር ጀግንነት የፈጸሙና በአፍሪቃ ሞቃታም አካባቢ ከነበሩት የጣልያን ሚሲዮናውያን ሁሉ በላይ

የተከበሩ ሰው እንደ ነበሩ በደብዳቤው ገልጾ ነበር። ማቴአቺ እንደ ገለጸው እቡን ማስያስ ወደ ካይሮ ሲገቡ ሚሊዮናውያን እንደ አንድ ሐዋርያ ሲቀበሉዋቸው በአፍሪቃ ውስጥ የሚደረጉትን ጉዳዮች ይከታተሉ የነበሩት ሰዎች ደግሞ እንደ ታሪካዊ ጀግና በክብር ተቀብሎዋቸው ነበር።

ቦናላ በበኩሉ እቡን ማስያስን ሲያገኙባቸው ልቡ እጅግ እንደ ተነካ ጽፎ ነበር። እንደ ቦናላ አገላለጽ በእቡን ማስያስ ባንድ ጊዜ የትልቅነትና ጥልቅ የሆነ የተራ ሰው ባሕርያት ይታዩባቸው ነበር። በተለያዩ ሕዝቦች ተሰቃይተው ሰማዕታት ከነበሩት ሁለት ሐዋርያት እንደ አንዱ እንደ ተመለከታቸውና እሳቸው ግን በእራቅሊሱስ ዕለት በመንፈስ ቅዱስ እንደ ተቃጠሉ ሐዋርያት ዐይነት ሆነው እንዳገኙባቸው ዘግቦ ነበር።

የትሮኢያው አባ ጃቺንቶ (1843-1896) በሕይወታቸው የመጨረሻዎቹ ስድስት ዓመታት ለእቡን ማስያስ ልዩ ጸሐፊያቸው ነበሩ። በተራራማዋ ኢትዮጵያ ውስጥ ለነበሩበት የሠላሳ አምስት ዓመታት ሚሊዮናዊ ሥራቸው እቡን ማስያስ የጻፉትን ባለ አሥራ ሁለት ጥራዝ መጽሐፍ ለሕትመት ያዘጋጁት አባ ጃቺንቶ ነበሩ። ለእቡን ማስያስ ታማኝና የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ የሚከታተሉ ነበሩ። አባ ጃቺንቶ በጥቅምት 10 1889 ዓ.ም. በሮም ስለ እቡን ማስያስ ሞት ከእቡን ከካኝ ጋር በተነጋገሩበት ወቅት ስለ ታላቁ ሐዋርያ ሞት ያልዘገበ አንድም የጣልያን ጋዜጣ እንዳልነበረ በመግለጽ ሰው ሁሉ እንደ ተመኘው የእቡን ማስያስ ቅድስና በቶሉ እንደሚታወጅ ፍላጎታቸው መሆኑን ተናግረው ነበር።

ክፍል ሁለት

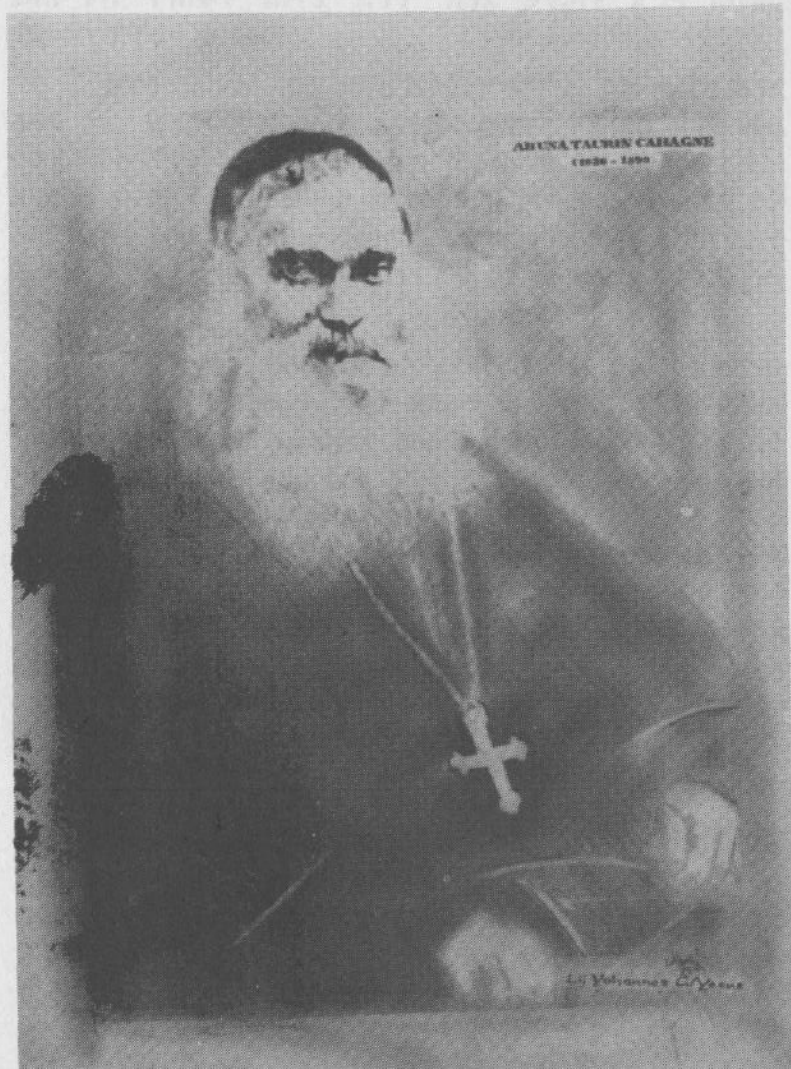
ምዕራፍ ሁለት

ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝና የኦርሞ ሀገረስብከት
(1880-1899)

በአንደኛው ምዕራፍ ስለ ብፁዕ አቡነ ጉሊኤልሞ ማስያስና ስለ ኦርሞ ሀገረ ስብከት አውስተናል። በዚህኛው ምዕራፍ ደግሞ ስለ ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝና ስለ ኦርሞ ሀገረ ስብከት እናያለን። የብፁዕ አቡነ ማስያስ ተተኪ የነበሩት የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት ዘመን ከአፄ ዮሐንስ 4ኛ የመጨረሻ አሥር የግዛት ዓመታት (1872 - 1889) እስከ አፄ ዳግማዊ ምኒልክ የመጀመሪያ አሥር የግዛት ዓመታት (1889-1913) ድረስ ነበር።

ሀ. ቶረን ከኻኝ (1826-1889)

ቶረን ከኻኝ በፈረንሳይ ሰሜናዊ ክፍል በምትገኘው ኖርማንዲ፣ በኤቨረ አውራጃ ሥር ባለቸው የኤኮስ ሽቤኩርት በምትባል ትንሽ መንደር በግንቦት 27 ቀን 1826 ዓ. ም. ተወለዱ። ሕፃኑ ከኻኝ በጥምቀታቸው ጊዜ የመጀመርያ የኤቨረ ሐዋርያ በነበሩት በቶረን ስም ተሰየሙ። ቶረን ከኻኝ ምን ጊዜም ቢሆን ለቅዱስ ቶረን ለየት ያለ ፍቅር ነበራቸው። ቶረን ከኻኝ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርታቸውን እንዳጠናቀቁ በቅዱስ አኩሊን በሚገኘው

ክፍል ሁለት

ምዕራፍ ሁለት

ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝና የኦሮሞ ሀገረሰብከት
(1880-1899)

በአንደኛው ምዕራፍ ስለ ብፁዕ አቡነ ጉሊኤልሞ ማስያስና ስለ ኦሮሞ ሀገረ ሰብከት አውስተናል። በዚህኛው ምዕራፍ ደግሞ ስለ ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝና ስለ ኦሮሞ ሀገረ ሰብከት እናያለን። የብፁዕ አቡነ ማስያስ ተተኪ የነበሩት የብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት ዘመን ከአፄ ዮሐንስ 4ኛ የመጨረሻ አሥር የግዛት ዓመታት (1872 - 1889) እስከ አፄ ዳግማዊ ምኒልክ የመጀመሪያ አሥር የግዛት ዓመታት (1889-1913) ድረስ ነበር።

ሀ. ቶረን ከኻኝ (1826-1889)

ቶረን ከኻኝ በፈረንሳይ ሰሜናዊ ክፍል በምትገኘው ኖርማንዲ፣ በኤቨረ አውራጃ ሥር ባለቸው የኤኮስ ኸቤኩርት በምትባል ትንሽ መንደር በግንቦት 27 ቀን 1826 ዓ. ም. ተወለዱ። ሕፃኑ ከኻኝ በጥምቀታቸው ጊዜ የመጀመርያ የኤቨረ ሐዋርያ በነበሩት በቶረን ስም ተሰየሙ። ቶረን ከኻኝ ምን ጊዜም ቢሆን ለቅዱስ ቶረን ለየት ያለ ፍቅር ነበራቸው። ቶረን ከኻኝ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርታቸውን እንዳጠናቀቁ በቅዱስ አኩሊን በሚገኘው

ትንሹ ዘርዓ ክህነት ት/ቤት ገቡ። ሃያ ሶስት ዓመት ሲሞላቸው በታኅሣሥ ወር 1849 ዓ.ም. የክህነት ማዕረግ ተቀበሉ። ከሰባት ዓመታት የክህነት አገልግሎት በኋላ በ1856 የካቲቹን ማኅበር አባል በመሆን በቪርሳይ በሚገኘው የተመክሮ ገዳም ገቡ። ከአንድ ዓመት በኋላም የምንኩስና መሐላቸውን ፈጸሙ። በመቀጠልም በስብከታቸው ዝናን ወዳተረፉበት ወደ ማርሴይ ተላኩ። አባ ቶረን ከኻኝ በደቡብ ፈረንሣይ በሚገኙ በቱሎን፣ በኒምና በሌሎች ከተሞችም እየተዘዋወሩ ይሰብኩ ነበር። በ1866 ዓ.ም. በአሮሞ ሀገር ለነበራቸው ሐዋርያዊ ተልእኮ ድጋፍ ይፈልጉ የነበሩትን ብፁዕ አቡነ ማስያስን ባገኙበት ወቅት አባ ቶረን ከኻኝ የማርሴይ ካቲቹን ገዳም ኃላፊ ነበሩ። የአቡነ መንፈሳዊ ስሜት ቀስቃሽ ጥሪ አባ ቶረን ከኻኝ በዚያ ተልእኮ ለመካፈል ፈቃደኛ እንዲሆኑ ገፋፋቸው።

1. የብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝ ወደ ኢትዮጵያ የመግባት ሙከራ (1879-1881)

በጥቅምት 3 ቀን 1879 ዓ.ም. አፄ ዮሐንስ 4ኛ ብፁዕ አቡነ ማስያስን ከኢትዮጵያ ባባረሩበት ወቅት ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝና አባ ሉዊ ደ ጉንዛግ ከማስያስ ጋር አብረው ነበሩ። ከኢትዮጵያ ከተባረሩ በኋላ ከጥቅምት 22 እስከ ኅዳር 3 ቀን 1879 ዓ.ም. ድረስ በካርቱም ቆይተው ማስያስና አባ ሉዊ ደ ጉንዛግ የከሰላን አቅጣጫ በመያዝ በሱላኪም በኩል አድርገው ወደ ግብፅ ሲሄዱ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ደግሞ ኢትዮጵያ ውስጥ ስላለው የአሮሞ ሀገረ ስብከት ሁኔታ ለማወቅና የተጀመረውን ተልእኮ ለመቀጠል የሚያስችል ሌላ መንገድ ካለ ለመመርመር በምፅዋ በኩል ወደ ኤደን ሄዱ።

በመጋቢት 20 ቀን 1880 ዓ.ም. ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ ለካርዲናል ስምዖን ከኤደን በጻፉት ደብዳቤ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ብፁዕ አቡነ ማስያስና አባ ሉዊ ደ ጉንዛግ ወደ እስክንድርያ በሰላም መድረሳቸውን ገልጸዋል። በዚሁ ደብዳቤ እንደ ገለጹት ከከሰላ ጉዞአቸውን ወደ ከረን እንዳመሩና በጣም አስቸጋሪ ሁኔታን አሳልፈው እዚያ ካሉት የቦንስ ካቶሊኮች ጋር ሊገናኙ መብቃታቸውን አስታውቀዋል። እዚያም ጥቂት ቀናት ከቆዩ በኋላ በመጋቢት 5 ቀን 1880 ዓ.ም. ወደ ኤደን መግባታቸውን ጠቅሰዋል።

2. ብፁዕ አቡነ ቶረን ከኻኝ የአሮሞ ሀገረስብከት ጸላስ (1880-1899)

በሰኔ ወር 1880 ዓ.ም. ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሌዮኔ 13ኛ (1878-1903) የአቡነ ማስያስን ሥልጣን የመልቀቅ ጥያቄ ሲያጸድቁ ብፁዕ አቡነ ከኻኝን የአሮሞ ሀገረ ስብከት አቡን አድርገው ሾሟቸው። ከዚያም በፊት ሁለቱ ሚሲዮናውያን በአፄ ዮሐንስ 4ኛ ትእዛዝ ፊንፊኒን ለቀው ወደ ደብረ ታቦር ሲጓዙ አቡነ ማስያስ እንደ ተልድ አድርገው የእሳቸው በኢትዮጵያ መቆየት ፋይዳ እንዳልነበረው እንደ ተገነዘቡና ከኻኝን የጉዞው ኃላፊና የቡድኑም አባት እንዲሆኑ እንደ ጠየቁቸው ይነገራል።

በ1880 ዓ.ም. ፓሪስ ከተማ ሳንቲ እየተባለ በሚጠራው ጎደና በሚገኘው የካቲቹኖች ገዳም በነበሩበት ወቅት ገዳማውያን ሁሉ ከፈረንሣይ እንዲወጡ አዋጅ ወጥቶ ነበር። በጊዜው የነበሩ ጋዜጠኞችም ከፈረንሣይና ከኢትዮጵያ ስለ ተባረሩት ፈረንሣዊ አቡን አሳዛኝ ዜናና ወደ ፊትም ስለሚገጥማቸው ዕጣ ፈንታ አጋነው አቅርበው ነበር። ሆኖም በሱማሌ ጠረፍ አድርገው ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት ተስፋ ያደረጉት ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በጥር ወር 1881 ዓ.ም. ጉዞአቸውን ወደ ኢትዮጵያ አቀኑ። በጥር 26 ቀን 1881 ዓ.ም. ከኤደን ለወንጌል ስብከትና ስርጭት ድርጅት ኃላፊ በጻፉት ደብዳቤ በጥር 22 ቀን 1881 ዓ.ም. ወደ ኤደን መድረሳቸውንና ቀድመዋቸው የተጓዙትን ስድስት ሚሲዮናውያን ማግኘታቸውን እንዲሁም ስለ በርበራ ያላቸውን እቅድና ወደ ሐረር ስለሚያደርጉት ጉዞም ገልጸዋል። በርበራ ላይ የሚመሠረተው የሚሲዮን ጣቢያም ዋና ዓላማ ለአሮሞ ሀገረ ስብከት በማዕከልነት ማገልገል ነበር። በየካቲት 26 ቀን 1881 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ከኻኝ አባ ጴጥሮስን አባ ካዚሚርን፣ አባ ኢያቂምንና ወንድም ስታንሳላስን በበርበራ እንዲሰፍሩ አደረጉአቸው።

ለ. የኢትዮጵያ ማኅበራዊና ፖለቲካዊ ሁኔታ (1880-1899)

ስለ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ሐዋርያዊ ተልእኮ የተለያየ የእድገት ደረጃ ከማውሳታችን በፊት በአፄ ዮሐንስ 4ኛ የመጨረሻ አሥር የግዛት ዓመታትና በአፄ ምኒልክ የመጀመሪያ አሥር የግዛት

ዓመታት ወቅት በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረውን አጠቃላይ ማክራዊና ፖለቲካዊ ሁኔታ አጠር ባለ መልኩ ልናስቀምጥ እንወዳለን።

1. አዲስ ዮሐንስ 4ኛ (1872-1899)

በ1881 ዓ.ም. የሱዳን ሃይማኖታዊ መሪ ሞሐመድ አህመድ (1848-1885) በአውሮጳ ቅጥር ወታደሮች ተደራጅቶ ከሚመራው ከቱርክና ከግብፅ ጦር ሠራዊት ጋር ተዋግቶ ድል በመገኘት የሱዳን መሀዲስትን ግዛት አውጆ ነበር (1881-1889)። በ1883 ዓ.ም. መጀመሪያ ላይ የእንግሊዝና የግብፅ ባለሥልጣናት የመሀዲስትን የአመፅ እንቅስቃሴ ለመቆጣጠር በጦር አዛዥ ዊልያም ሂክስ ፓሻ የሚመራ አሥር ሺህ የጦር ሠራዊት ከካይሮ ወደ ሱዳን ላኩ። ይሁንና በኅዳር ወር 1883 ዓ.ም. የሱዳን መሀዲስቶች የሂክስን ጦር ድል አደረጉ። እንዲሁም በየካቲት ወር 1884 ዓ.ም. የሱዳን መሀዲስቶች በእንግሊዛዊው ጦር መሪ ሳሙኤል ቤከር ፓሻ የሚመራውን የእንግሊዝና የግብፅ ኃይል ከመደምሰሳቸውም በላይ በምሥራቅ ሱዳን ይገኙ የነበሩትን ብዙ የእንግሊዝና የግብፅ የጦር ወታደሮችን ማረኩ።

በሰኔ 3 ቀን 1884 ዓ.ም. የእንግሊዙ ሴር ኤች ሄዌት የታላቋን ብሪታንያ፣ የግብፅንና የኢትዮጵያን የሦስትዮሽ የጋራ ስምምነት ውል አደረገ። በዚህ ስምምነት መሠረት ከሰላ፣ አሚዴብና ሠናሂት ላይ ሰፍረው የነበሩት የግብፅ ወታደሮች ለቀው መውጣት ነበረባቸው። በእንግሊዝ ሞግዚትነት ሥር ኢትዮጵያ ከውጭ ለምታስመጣውም ሆነ ወደ ውጭ ለምትልከው ማንኛውም ዕቃ፣ ትጥቅና መሣሪያን ጨምሮ የምፅዋ ነፃ የወደብ አገልግሎት የተፈቀደላት ሲሆን ቀድሞ የአዲስ ዮሐንስ 4ኛ ግዛት የነበረው በኢርትራ ቆላማ አካባቢ የሚገኘው የቦጎስ ክፍል (ከረን) ለገጥሡ እንዲመለስላቸው ተደርጎ ነበር። የግብፅ ወታደሮች ከሰላን፣ አሚዴብና ሠናሂትን ለቀው ከወጡ በኋላ፣ ቦጎስ አካባቢ ከስምምነቱ በፊት የግብፃውያን የነበሩትን ሕንፃዎች፣ መጋዘኖች፣ ስንቅና ትጥቅ አዲስ ዮሐንስ እንዲረከቡ ሲደረግ ከከሰላ፣ ከአሚዴብና ከሠናሂት በኢትዮጵያ በኩል ወደ ምፅዋ መውጣት ለነበረባቸው የግብፅ ወታደሮች ሁኔታዎችን ማመቻቸት ደግሞ የገጥሡ ነገሥቱ ግዴታ ነበር።

ከላይ በተጠቀሰው ስምምነት መሠረት በመስከረም 1884 ዓ.ም. አዲስ ዮሐንስ 4ኛ በራስ አሉላ መሪነት ወደ ምሥራቅ ሱዳን የላኩት ጦር ቁፊት ሜዳ ላይ ባደረገው ጦርነት የሁለት ሺህ ወታደሮች መሥዋዕትነት ከፍሎ የእንግሊዝና የግብፅን ወታደሮች ከሱዳን መሀዲስቶች ነፃ አውጥቷል። ነገር ግን የኢትዮጵያ አስተዳደር በስምምነቱ መሠረት የገባውን ግዴታ ከተወጣ በኋላ ግብፃውያን የያዟቸውን የኢትዮጵያ የወደብ ግዛቶች እንደያዙ ሲቆዩ፣ በየካቲት 1885 ዓ.ም. የእንግሊዝ አስተዳደር የምፅዋን ወደብ የባሕሩን አካባቢ ለያዘው ለጣልያን መንግሥት አስረከበ። በዚህ ምክንያት የሱዳን መሀዲስቶችና የጣልያን ኢምፔሪያሊስቶች የአዲስ ዮሐንስ 4ኛ ጠላቶች ሆኑ።

በጥቅምት 1886 ዓ.ም. የጣልያን ጄኔራል የነበረው ጆን ከምፅዋ አርባ ኪሎ ሜትር በስተደቡብ የምትገኘውን ውሉ የምትባል መንደር እንድትያዝ አዘዘ። በዘመኑ የሃማሲን ገዥ የነበሩት ራስ አሉላ ወደ ጊንዳ በመጓዝ በጥር 12 ቀን 1887 ዓ.ም. ለጄኔራል ጆን በላኩት መልእክት ጣልያኖች ይዘዋቸው የነበሩትን ውሉንና ዙላን እንዲለቁ ጠየቋቸው። ራስ አሉላ ጣልያኖቹ በሰላም ለቀው እንደማይወጡ በተገነዘቡ ጊዜ ሃያ ሺህ የሚሆን ጦር አስከትለው በጥር 25 ቀን 1887 ዓ.ም. በሳሃቲ የነበረውን የጣልያን ምሽግ አጠቁ። ይህንን የሰማው ኮሎኔል ዴ ክርስቶፎሪስ በጥር 26 ቀን 1887 ዓ.ም. ከአምስት መቶ የታጠቁ ወታደሮች ጋር በመሆን ወደ ሳሃቲ ገሠገሡ። ይሁንና ዕለቱን በዶጋሌ ላይ በራስ አሉላ ጦር ተመታ።

የዶጋሌው አልቂት ያስደነገጣቸውና ያስቆጣቸው ጣልያኖች ስለ ድርጊቱ በይፋ የጣልያንን መንግሥት ይቅርታ እንዲለምኑና በምፅዋ ወደብ ለሚከናወኑ የንግድ እንቅስቃሴዎች ምላሽ መሬት እንዲሰጧቸው አዲስ ዮሐንስ 4ኛን ጠየቁ። ገጥሡ ነገሥቱም በበኩላቸው ወደ ምፅዋ ወርደው ከራስ አሉላ ጋር በማበር ጠላት ካለምንም ቅድመ ሁኔታ ወደቡንም ሆነ የባሕሩን አካባቢ ግዛቶች ለቆ እንዲወጣ ጥያቄአቸውን አቀረቡ። በዚህም ምክንያት ሁኔታዎች አሳሳቢ ደረጃ ላይ በመድረሳቸው የእንግሊዝ መንግሥት በጥር ወር 1887 ዓ.ም. ወደ ወደቡ ፖርታል የተባለ መልእክተኛ ላከ።

የምኒልክ ድል ደግሞ ለብዙ ክፍለ ዘመን በእስልምና ሥር በምሥራቅ ሜዳማ አካባቢዎች ይኖሩ የነበሩት፤ የአፋርና የሱማሌ ጎሳዎች ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ግዛት እንዲጠቃለሉ አደረገ። ግብያች ሐረርን በለቀቁበት ወቅት (1884-1885) ኤሚር አብዱላሂ በግብፃዊው ፓሻና በእንግሊዝ ቆንሲል የሐረር ገዥ ሆኖ ተሹሞ ነበር። በ1886 ዓ.ም. ኤሚር አብዱላሂ ወደ ሸዋ ያቀና የነበረውን የጣልያን ተጓዥ ሱድን ጨፈጨፈ። ንጉሥ ምኒልክ ለመቀጣጫ እንዲሆን በራስ መኩንን መሪነት የላኩት ጦር የኤሚር አብዱላሂን አነስተኛ ኃይል በጨለንቆ ጦር ሜዳ ላይ በጥር 6 ቀን 1887 ዓ.ም. ድል መታ።

በ1888 ዓ.ም. በአፄ ዮሐንስ 4ኛና አፄ ምኒልክ መካከል አለመግባባት ተፈጠረ። የዮሐንስ 4ኛ ልጅ የንጉሠ ነገሥቱ ዙፋን ወራሽ እንዳይሆን የፈሩት አፄ ምኒልክ ፖለቲከኛና አሳሽ በነበረው ጣልያናዊ መስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊ አማካኝነት የጦር መሣሪያ ለማግኘት ከጣልያን መንግሥት ጋር የወዳጅነት ስምምነት በመፈረማቸው የሸዋን ግዛት ሊያጠናክሩ ችለዋል። ይህ የምኒልክ ድርጊት ያሳሰባቸው አፄ ዮሐንስ ወደ ሸዋ ለመዝመት ወሰኑ። ሆኖም ግን ጉንደርን ያወደሟትን የሱዳን መሀዲስቶች ለመግጠም በድንገት ተነሡ። በመተማም ላይ መሀዲስቶችን ገጥመው በጦርነቱ ከቆሰሉ በኋላ መጋቢት 10 ቀን 1889 ዓ.ም. ዐረፉ። ከአፄ ዮሐንስ 4ኛ ሞት በኋላ ዳግማዊ አፄ ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ዙፋን ለሸዋው ሰለሞናዊ ሥርወ መንግሥት እንዲሆን ለማድረግ ብቃት እንደ ነበራቸው አረጋገጡ።

2. አፄ ምኒልክ (1889-1913)

አፄ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱ ወሎ ውስጥ ውጫሌ ሚዳ በንግሥቲቱ ርስት ላይ እያሉ የአፄ ዮሐንስ 4ኛን ዕረፍት ለሙ። መስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊም ከእነርሱ ጋር በካምፑ ውስጥ ይገኝ ነበር። አፄ ምኒልክ ስለ ነበረው ሁኔታ በፔየትሮ አንቶኒሊ በኩል ለጣልያን መንግሥት በማስረዳት በራስ መንገሻ ዮሐንስና በራስ አሉላ የሚመሩትን የትግራይ ፖለቲካ ተቀናቃቻቸውን ለመመከት እርዳታ ጠየቁ። ይሁንና በጀኔራል አንቶኒዮ ባልዲሴራና በመስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊ የሚመሩት በምዕዋና በጣልያን የሚገኙት የጣልያን

ወታደራዊና ሊቪል ባለሥልጣኖች በኢትዮጵያ ላይ በነበራቸው የፖሊሲ አቋም ለሁለት ተከፍሎ ነበር።

በምዕዋው ገዥ በጀኔራል አንቶኒዮ ባልዲሴራ ሥር የነበሩት ወታደራዊ መኮንኖችና ባለሥልጣኖች የጣልያንን የቅኝ ግዛት ፍላጎት ለማራመድ ኢትዮጵያን በሁለቱ በሸዋና በትግራይ ኃይሎች መካከል ከፋፍሎ የመግዛቱን ቀጥተኛ የፖሊሲ መስመር ሲይዙ፤ በተቃራኒው መስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊ ደግሞ የጣልያንን ቅኝ አገዛዝ በተሻለ መልኩ ለማራመድ የሚያመቸውና ኢትዮጵያ ሙሉ በሙሉ ፈቃደኝነትን ልታሳይ የምትችለው በአፄ ምኒልክ አመራር ሥር የተጠናከረና ማዕከላዊ የሆነ መንግሥት ሲኖራት ነው የሚለውን ለየት ያለ ፖሊሲ አጥብቆ ይደግፍ ነበር። የኋላ ኋላ የጣልያን ባለሥልጣኖች የቅኝ ግዛታቸውን በኢትዮጵያ ውስጥ ለማስፋፋት የመስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊን አመለካከት ሲደግፉ በኢትዮጵያ ውስጥ ከ1889 እስከ 1890 ዓ.ም. በተከሠተው ውስጣዊ አለመግባባት ላይ ቀጥተኛና ፈጣን የሆነ ወታደራዊ ጣልቃ ገብነት ያስከትል የነበረውን የጀኔራል አንቶኒዮ ባልዲሴራን አመለካከት ተቃወሙ።

አፄ ምኒልክ ለጣልያን ንጉሥ በላኩት መልእክት ላይ የራስ መንገሻ ዮሐንስን የንጉሠ ነገሥትነት ይገባኛል ጥያቄ ለማክሸፍ ይረዳቸው ዘንድ ጣልያኖች አስመራን እንዲይዙ ጠይቀው ነበር። እንዲሁም ደግሞ ንጉሡ ለኢትዮጵያ ክፍለ ሀገሮች ገዢዎች በሙሉ መሐላ እንዲፈጽሙላቸው ጥሪ አድርገው ከትግራው ራስ መንገሻና ራስ አሉላ በቀር ከሌሎቹ ፈጣን የአዎንታ ምላሽ አግኝተዋል። ከዚህም በላይ የየጁ ገዥ የነበሩት የጣይቱ ወንድም ወሌ ግዛታቸው ሰፋ ያለ ቦታን እንዲያካትት ሲደረግ የራስነት ሹመትም ተሰጣቸው።

በሌላ በኩል ደግሞ በግንቦት 2 ቀን 1889 ዓ.ም. አፄ ምኒልክ የጣልያኑ ንጉሥ ግርማዊ ቀዳማዊ ኡሞበርቶ ወኪል ከነበረው ከመስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊ ጋር የውጫሌን ውል ተፈራረሙ። ይህ ውል በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል የሚኖር የወዳጅነትና የንግድ ውል ሲሆን በውስጡም ሃያ አንቀጾችን ያካተተ ነበር። ምንም እንኳን ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ተብለው ገና ያልተቀቡ ቢሆንም ውሉን የፈረሙት እንደ ኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ነበር። ከነዚህ የውጫሌ ውል ስምምነት ሃያ አንቀጾች

ውስጥ አንዱና በተራ ቁጥር 3 ላይ ተጠቅሶ የነበረው አንቀጽ ኤርትራ ተብላ የምትጠራውን አዲስ የቅኝ ግዛት ክፍል ድንበር ለመከለል የሚያስችል ነበር። በዚህ አንቀጽ መሠረት የጣልያን መንግሥት ካለምንም ደም መፋሰስ በጥቂት ወራት ውስጥ የክልሉን ማዕከላዊ ክፍሎች ከረንና አስመራን ለመያዝ ውሉ ይፈቀድለት ነበር። በርግጥ የጣልያን መንግሥት ከረንን በሰኔ 2 ቀን 1889 ዓ.ም. ሲይዝ አስመራን ደግሞ በነሐሴ 2 ቀን 1889 ዓ.ም. ያዘ። ዛሬ አንዳንድ ኢትዮጵያውያን ምኒልክን ከአስመራ እስከ ቀይ ባሕር ድረስ ለጣልያኖች በመሰጠታቸው ይኮንኟቸዋል። ይሁን እንጂ ለዚህ አስታራቂ ነጥብ ሆኖ የሚቀርበው ደግሞ በዘመኑ የትግራይን ክልል ለመቆጣጠር የሚያስችል አቅም ስላልነበራቸው በጣልያን አማካይነት ትግራይን ለመቆጣጠር ሁኔታው ያስገደዳቸው መሆኑ ነው።

የውጫሌን ውል ከተፈራረሙ ከጥቂት ወራት በኋላ ንጉሥ ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ተብለው ለመንገሥ ትክክለኛው ጊዜ አሁን ነው ብለው አሰቡ። ዳግማዊ ምኒልክ የንጉሠ ነገሥቱን ዙፋን ሲወርሱ በ1883 ዓ.ም. አፄ ዮሐንስ 4ኛ ከግብፅ አስመጥተዋቸው ከነበሩት ሦስት ጳጳሳት መካከል አንዱ አቡነ ማቴዎስ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ጳጳሳት ተብለው ተሾሙ። በኅዳር 3 ቀን 1889 ዓ.ም. ዛሬ የአዲስ አበባ ሰሜናዊ ክፍል በሆነው እንጦጦ በሚገኘው ኪዳነምሕረት ቤተክርስቲያን ዳግማዊ ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ተብለው በአቡነ ማቴዎስ እጅ ተቀቡ።

የምኒልክ አክስት ልጅ የሆኑት ደጃዝማች መኩንን ከመስፍን ፔየትሮ አንቱኒሊ ጋር በመሆን የውጫሌን ውል ለማጽደቅና ከጣልያን መንግሥት ጋር መልካም ግንኙነት እንዲመሠረት ለመደራደር በነሐሴ 20 ቀን 1889 ዓ.ም. ወደ ናፖሊ ወደብ ደረሱ። በውጫሌው ውል አንቀጽ 3 ላይ እንደ ተጠቀሰው የጣልያን መንግሥት ከሃላይ፣ ከሠንይቲ፣ ከአስመራ፣ ከአዲ ነፋሰና አዲ ዮሐንስ በመለስ ከነበረው ከኤርትራ ደጋማ ክልል ባሻገር የመያዝ መብት አልነበረውም። በሌላ በኩል ደግሞ ምንም እንኳን ጀኔራል ባልዲሰራ ደጃዝማች መኩንን ከላይ የተጠቀሰውን ውል ለማጽደቅ ወደ ጣልያን መሄዳቸውን ቢያውቅም መላውን የኤርትራ ደጋማ አካባቢ ማለትም ሐማሌንን፣ አካለጉዛይንና ሰራዩን በመያዝ መረብ

መላሸንና ትግራይን የሚለየውን የመረብ ወንዝ፣ በለሳና ሙናን የቅኝ ግዛቱና የኢትዮጵያ ድንበር ለማድረግ አቅዶ ነበር።

ደጃዝማች መኩንን ጣልያን ሀገር የነበራቸውን ተልእኮ ከፈጸሙ በኋላ በታኅሣሥ 4 ቀን 1889 ዓ.ም. ወደ ኢትዮጵያ ለመመለስ ጉዞአቸውን በመርከብ ወደ ናፖሊ አመሩ። በጉዟቸውም በምኒልክ ቤተመንግሥት ተቀማጭ ጀኔራል ሆነው የተመረጡት አውጉስቶ ሳሊምበኒና የሐረር የፖለቲካ ረዳት የነበረው ቴዛሬ ኔራዚ፤ አብረዋቸው ነበሩ። የሌት ማረፊያ ጣቢያ የፖለቲካ ረዳት የነበረው ሊዎፓልዶ ትራቪርሲ ከእነርሱ ጥቂት ቀናት ቀደም ብሎ ሲመጣ በጣልያንና በኢትዮጵያ መካከል ለነበረው የዲፕሎማሲ ግንኙነት ማንኛውንም አስፈላጊ ጉዳይ ይዋዋል የነበረው መስፍን ፔየትሮ አንቱኒሊ ደግሞ በታኅሣሥ ወር 1889 ዓ.ም. መጨረሻ አካባቢ ወደ ኢትዮጵያ ደረሱ። እነዚህን አራት ሰዎች በመጠቀም ነበር በጊዜው የጣልያን መንግሥት ጠቅላይ ሚኒስትር የነበረው ክሪስቲ በውጫሌ ውል ላይ የተነሡትን የሐሳብ ልዩነቶች በመጠቀም ኢትዮጵያን በጣልያን ሞግዚትነት ሥር ያለች ሀገር ሊያደርግ የሞከረው።

አፄ ምኒልክ ያጋጠሟቸው ውስጣዊና ውጫዊ ችግሮች፣ አፄ ምኒልክ ስለ ኢትዮጵያ ሥልጣኔ ያደረጉት ትግል የውጫሌ ውል አንቀጽ 17 የአድዋ ጦርነት ከዚህ ቀጥሎ እንመለከታለን።

2.1. ውጫዊና ውስጣዊ ችግሮች

አፄ ምኒልክ የንጉሠ ነገሥትነት ዘውድ ከደፉ በኋላ ብዙም ሳይቆዩ ራስ መንገሻ ዮሐንስ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መሆን ይገባኛል በማለት ጦር ሠራዊት አደራጅተው ይፋለሙ ጀመር። አፄ ዮሐንስ 4ኛም ከመሞታቸው በፊት ቀሳውስቶቻቸውና ሹማምንቶቻቸው ባሉበት ራስ መንገሻ አልጋ ወራሻቸው እንዲሆኑ ተናግረው ነበር።

አፄ ምኒልክ በጣም ብዙ የጦር ሠራዊት ይዘው በየካቲት 1890 ዓ.ም. ወደ ትግራይ ዘመቱ። በአጋጣሚውም ከመተማ ይመለሱ የነበሩት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ጳጳስ አቡነ ጴጥሮስና የጉጃሙ ጳጳስ አቡነ ሉቃስ ለንጉሡ ታማኝነታቸውን

ገለጽ። በዚህ ምክንያት ራስ መንገሽን የሚያገኝባቸው ጳጳስ ሰላሳ በረ ሲመኙት የነበረው ንጉሠ ነገሥትነት ሳይሆንባቸው ቀረ። ከዚህም በላይ በየካቲት 23 ቀን 1890 ዓ.ም. አዲስ ምኒልክ መቀሌ ሲደርሱ ትግራይ በትልቅ ውዥንጠር ውስጥ ወድቃ ነበር። በየአካባቢው የነበሩት አነስተኛ ሹማምንት ሽፍተው ለሠራዊታቸው ቀለብ ለማግኘት ሲሉ በየአቅራቢያቸው የሚገኙትን መንደሮች ይዘርፉ ነበር። እንዲሁም ከጠላቶቻችን ጋር አብሯል ያሉትን ሁሉ ያጠቁ ነበር።

በ1890 ዓ. ም. አዲስ ምኒልክ ሀገራቸውን በሚመለከቱ ልዩ ልዩ ጉዳዮች በዘመኑ ከነበሩ ኃያላን መንግሥታት ጋር የወዳጅነት ድርድር ይመሩ። በዚህ ያልተደሰተው የጣልያን መንግሥት ቅሬታውን እንዲያስረዳ መስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊን ወደ ኢትዮጵያ ላከ። ነገር ግን አዲስ ምኒልክ ከሌሎች የአውሮጳ ሀገሮች ጋር የሚያደርጉለቸው ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነቶች በጣልያን መንግሥት በኩል ይሆናሉ የሚል ግዴታ በውጫሌው ውል ውስጥ እንዲልተጨመረ አሳወቁ። የውጫሌ ውል ግን ንጉሡ ከሌሎች የአውሮጳ ሀገሮች ጋር የሚያደርጉት ግንኙነት በጣልያን መንግሥት በኩል እንዲሆን የሚሹ ከሆነ ለማድረግ የሚችሉበት ምርጫ እንዳላቸው የሚገልጽ ሲሆን በውሉ ላይ ይህንን የሚጠቅሰው አንቀጽ ወደ ጣልያን ሲተረጎም ትክክለኛውን የአማርኛ አገላለጽ እንዳልጠበቀም አስረዱ።

ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት በሆኑበት ዘመን ኢትዮጵያ በጣም አሳሳቢ ሁኔታ ላይ ነበረች። ከ1888 እስከ 1892 ረሀብና በሽታ መላዋን ኢትዮጵያ አጥቅቶ ስለ ነበረ ከሕዝቧ ሲሰው ያህል አልቆ ነበር። በ1892 ዓ.ም. መባቻ ላይ አዲስ ምኒልክና ንግሥት ጣይቱ ከጦር ሠራዊቶቻቸውና ከባለሟሉቻቸው ጋር በወሉ ዋና ከተማ ደሴ ላይ ሲሰፍሩ የክፍለ ሀገሩ ገዥና የምኒልክ አማች የነበሩት ራስ ሚካኤል መልካም መስተንግዶ አደረጉላቸው። ምንም እንኳን ከጣልያን መንግሥት ጋር ያደረጉት ስምምነትና ለአዲስ ምኒልክም ያሳዩት አፈንጋጭነት የሚያስቆጣ ቢሆንም ደሴ ላይ በተደረገው ውይይት በራስ መንገሻ የሐንስ ላይ ሲደረግ የነበረው የጦርነት ዘመቻ እንዲቀር ተወሰነ። በተጨማሪም ደግሞ በረሀብ በከፋኛ የተመታው የትግራይ ክልል በምንም ዓይነት ጦር ለመቋቋም የማይችል መሆኑን በመገንዘብም ጭምር ነበር።

ይህ በእንዲህ እንዳለ በ1891 ዓ.ም. መስፍን ፔየትሮ አንቶኒሊ ከአዲስ ምኒልክ ጋር ሌላ ስምምነት ሲያደርግ የአውሳው ሱልጣን የጣልያንን የበላይነት አምኖ ተቀበለ። በ1892 ዓ.ም. ጄኔራል ባራቲዬሪ የኤርትራ ገዥ ሆኖ ሲሾም ኮሎኔል አሪምንዲ ደግሞ እዚያ ለሚገኘው የጣልያን ሠራዊት አዛዥ ሆኖ ተሾመ። የጣልያኖቹ ዝግጅት ያስቆጣቸው አዲስ ምኒልክ በኢትዮጵያና በጣልያን መካከል ተደርጎ የነበረውን የውጫሌ ውል በ1893 ዓ.ም. አፈረሱ። ለዚህ አለመግባባት መነሻው የውሉ አንቀጽ 17 ሲሆን ይኸውም የአማርኛውና የጣልያንኛው ቅጂ ይዘቶች አለመመሳሰል ነበር። በአማርኛው ቅጂ ኢትዮጵያ ከሌሎች ኃያላን መንግሥታት ጋር የሚኖራትን ግንኙነት በጣልያን በኩልም ልታደርግ እንደምትችል ሲገልጽ የጣልያንኛው ቅጂ ግን «ኢትዮጵያ ከሌሎች ኃያላን መንግሥታት ጋር ለሚኖራት ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት ጣልያን ወኪሏ እንድትሆን ተስማምታለች» ይላል። በየካቲት ወር 1893 ዓ.ም. ምኒልክ ይህንን ሴራ ሲገነዘቡ ከጣልያን ተበድረው የነበረውን ገንዘብ ወዲያው በመመለስ በዘመኑ ለነበሩት ኃያላን በሙሉ ከጣልያን ንጉሥ፣ ከቀዳማዊ ኡምቤርቶ ጋር ምንም ዓይነት የገቡት ግዴታ እንዳልነበራቸው አስታወቁ።

2.2. አዲስ ምኒልክ ለኢትዮጵያ ሥልጣኔ ያደረጉት ትግል

በመጋቢት 9 ቀን 1894 ዓ.ም. አዲስ ምኒልክ ከፈረንሳይ መንግሥት ጋር ከጅቡቲ እስከ ሐረር፣ ከሐረር እስከ እንጦጦና ከእንጦጦ እስከ ከፋ ከዚያም እስከ ነጭ አባይ ድረስ የሚዘልቅ የባቡር መሥመር የመዘርጋት ስምምነት ተፈራረመ። ከዋና ዋና የስምምነቱ አንቀጾች ውስጥ ጥቂቶቹን ከዚህ በታች እንመለከታለን። በዚህ ስምምነት አንቀጽ 1 እንደ ተጠቀሰው ዳግማዊ አዲስ ምኒልክ ለፈረንሳይ መሃንዲስ ኢልግ «የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ኩባንያ» በሚል ስም ከጅቡቲ እስከ ሐረር፣ ከሐረር እስከ እንጦጦ፣ ከእንጦጦ እስከ ከፋና ከዚያም እስከ ነጭ አባይ ድረስ ለሚዘረጋው የባቡር መሥመር ግንባታ ኃላፊ የሚሆን ድርጅት እንዲያቋቁም ሥልጣን ሰጡት።

በስምምነቱ አንቀጽ 2 መሠረት የባቡር መሥመር የመዘርጋቱ ሥራ በሦስት ክፍል የተከፋፋለ ሲሆን፣ በመጀመሪያ

ከጅቡቲ እስከ ሐረር፣ በመቀጠል ከሐረር እስከ እንጦጦ፣ በመጨረሻም ከእንጦጦ እስከ ከፋ፣ ከዚያም እስከ ነጭ አባይ እንዲደርስ ነበር። የስምምነቱ አንቀጽ 3 የስምምነቱ ዘመን ለዘጠና ዘጠኝ ዓመት እንደሚሆን ሲወሰን በተሰጠው የጊዜ ገደብ ግንባታው እንደሚጠናቀቅ ያትታል። ይኸው አንቀጽ ማንኛውንም በሌላ ኩባንያ የሚካሄድ፣ ከሕንድ ውቅያኖስ እስከ ቀይ ባሕር ወይም ከኢትዮጵያ እስከ ነጭ አባይ የሚዘረጋ ተመሳሳይ የባቡር መሥመር ግንባታ ይታወቃል።

የስምምነቱ አንቀጽ 6 የባቡር መሥመር በሚዘረጋባቸው መሥመሮች ተጓዳኝ የቴሌግራም መሥመር እንዲዘረጋና ለእነዚህ ሥራዎች ብቁ የሆኑ ባለሙያዎችንም እንዲመድብ የምድር ባቡር ኩባንያውን ይጠይቃል። በምድር ባቡር ኩባንያው የሚዘረጋው የቴሌግራም መሥመር ለማንኛውም የኢትዮጵያ መንግሥት አስቸኳይ ጉዳይና አስተዳደር አገልግሎት የሚሰጥ መሆኑም ተገልጿል።

የዚህ ስምምነት አንቀጽ 7 ኩባንያው ያለ ንጉሠ ነገሥቱ ትእዛዝ ማንኛውንም የጦር ሠራዊት ሆነ የጦር መሣሪያ ወደ ሀገር ውስጥ ወይም ከሀገር ውጭ ማንኛውንም እንደማይፈቀድለት ሲያስቀምጥ ይህን የተከለከለ ተግባር ቢፈጽም ግን ኩባንያውን የኢትዮጵያ መንግሥት እንደሚወርሰው ያትታል። ኩባንያው ለንጉሡ አገልግሎት የሚያስከፍለው ዋጋ ከማንም ሌላ ግለሰብ ያነሰ ሆኖ በጦርነት ጊዜ ደግሞ የኢትዮጵያን ጦር ሠራዊት ከአስፈላጊው ትጥቅ ጋር ያለ ምንም ክፍያ እንደሚያጓጉዝ ይገልጻል።

የስምምነቱ አንቀጽ 14 ደግሞ የባቡር መሥመር የመዘርጋቱ ሥራ ውል ሲያበቃ የኩባንያው የማይንቀሳቀሱ ንብረቶች የኢትዮጵያ መንግሥት ይሆናሉ ይላል። ተንቀሳቃሽ ንብረትን በተመለከተ ግን የኢትዮጵያ መንግሥት ተመጣጣኝ ዋጋ ለኩባንያው እንደሚከፍል ይገልጻል። የዚህ ስምምነት የመጨረሻው አንቀጽ 15 ሲሆን፣ የባቡር መሥመሩን ለመሥራት ኃላፊነት የወሰደው ኩባንያ ለአፄ ምኒልክ አንድ መቶ ሺህ ታላቅ የመክፈል ግዴታ እንዳለበትና ክፍያውም ኩባንያው በሀገር ውስጥ ለሚያከናውናቸው ሥራዎች አስፈላጊ የሆኑትን ዕቃዎች ማስማጫ ወጪ መሸፈኛ እንደሚውል ይናገራል።

ሌላው አፄ ምኒልክ የኢትዮጵያን ሥልጣኔ በተመለከተ በግዛት ዘመናቸው ያከናወኑት ተጠቃሽ ተግባር ኢትዮጵያ የዓለም አቀፍ የፖስታ አገልግሎት ማኅበር አባል እንድትሆን ያቀረቡት ጥያቄ ነው። ግንቦት 22 ቀን 1894 ዓ.ም. በፈረንሣይ ቅኝ ግዛቶች ጉዳይ ሚኒስትር ለፈረንሣይ ምክር ቤት ፕሬዝዳንት በተጻፈ ደብዳቤ ስለ ፈረንሳያዊው ምሁር አቶ ሸፍኖ በአፄ ምኒልክ ቤተመንግሥት ተገኝቶ ንጉሡ መንግሥታቸውን ለዓለም አቀፉ የፖስታ ማኅበር ቢያሳውቁ መልካም እንደ ነበረ ሐሳብ ማትረቡን አውስቷል። ስለሆነም በኢትዮጵያ የመጀመሪያው የፖስታ ቴምብር በፓሪስ ታተሞ ለአፄ ምኒልክ ተላከ።

የሐረር ካቶሊክ ሚሲዮን ለኢትዮጵያ ዘመናዊ ፖስታ አገልግሎት ያደረገው አስተዋጽኦ ትልቅ ግምት የሚሰጠው ነው። እንዲያውም በ1887 ዓ.ም. ግብፆች ሐረርን ከለቀቁ በኋላ የኢትዮጵያን ፖስታ አገልግሎት በግልነት የተረከቡት የኦሮሞ ሀገረሰብነት ጳጳስ ብፁዕ አቡነ ከቫኝ ነበሩ። ይሁንና ከአቡነ ወደ ጅቡቲ፣ ከጅቡቲ ወደ ሐረር፣ ከሐረር ወደ አዲስ አበባ መደበኛ የፖስታ አገልግሎት የተጀመረው በከፍተኛ የመንግሥት ሹማምንቶች ማለትም የአቡነ ገዥ በነበሩት በአቶ ላጋርድ፣ የሐረር ገዥ በነበሩት በራስ መኩንንና በአፄ ምኒልክ ፈቃድ በ1892 ዓ.ም. ነበር። ስለሆነም በግንቦት 25 ቀን 1892 ዓ.ም. የጅቡቲ ነዋሪ የነበረው ፈረንሣዊ አቶ ቪሉንክል ለብፁዕ አቡነ ከቫኝ በጻፈው ደብዳቤ ለካቶሊክ ሚሲዮን የኢትዮጵያን ፖስታ አገልግሎት ኃላፊነት በይፋ ሲሰጥ ብፁዕነታቸውን ደግሞ ለመንግሥትና በኢትዮጵያ ለሚኖሩ አውሮጳውያን የሚመጡት ደብዳቤዎች ከሱማሌ ጠረፍ ተወስደው ለሚመለከታቸው የሚታደሉበትን መንገድ እንዲያመቻቹ ጠይቆቻቸዋል። ብፁዕነታቸው የቀረበላቸውን ጥያቄ ካለምንም ማመንታት ሲቀበሉ በሐምሌ ወር 1894 ዓ.ም. የመጀመሪያዎቹን የኢትዮጵያ ፖስታ ቴምብሮችና ሌሎች ለፖስታ አገልግሎት የሚውሉ ቁሳቁሶች የያዘውን ሳጥን ከፈረንሣይ በጅቡቲ በኩል እንደ ተቀበሉ ገልጸዋል።

በ1895 ዓ.ም. በሐረር፣ በእንጦጦና በጅቡቲ እንዲሁም በፈረንሣይና በሩሲያ መካከል ጥሩ የፖስታ አገልግሎት ነበር። እስከ 1898 ዓ.ም. ድረስ የፖስታ አገልግሎቱ እድገት ሲያሳይ ሥራውም ይካሄድ የነበረው በሐረር የካቶሊክ ሚሲዮን ለማካይነት ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ በ1898 ዓ.ም. በሐረር የካቶሊክ ሚሲዮን

ግቢ ውስጥ ለፖስታ አገልግሎት ለየት ያለ ቦታ ተዘጋጀ። በመጀመሪያ ላይ ከጅቡቲ ወደ ሐረር ፖስታ ይመላለስ የነበረው በግመል ሲሆን ከሐረር ወደ አዲስ አበባ ደግሞ በበቅሎና በእግረኛ ፖስተኞች ነበር። በግንቦት ወር 1898 ዓ.ም. በጅቡቲና በሐረር መካከል ይሠራ የነበረው የባቡር ሐዲድ መሥመር ግንባታ 34 ኪሎ ሜትሮችን ስለ ሸፈነ በተገለጸው ርቅት ውስጥ ፖስታን በባቡር ማንጓዝ ተችሎ ነበር። ስለሆነም የግመል አገልግሎት ተቋርጦ እስከ ሐረር ድረስ ፖስታን ያመላልሱ የነበሩ ኢሳዎች ነበሩ።

2.3. የውጫሌ ውል አንቀጽ 17

በመጋቢት 1 ቀን 1896 ዓ.ም. ለተደረገው የአድዋ ጦርነት ዋና ምክንያት የውጫሌ ውል አንቀጽ 17 ነበር። የውጫሌን ውል ሕጋዊ ተቀባይነት በተመለከተ ፕሮፌሰር ካርሎ ጂሊዮ በጣልያን የአፍሪካ ሚኒስቴር መዝገብ ቤት ይገኝ የነበረውን የውሉን የመጀመሪያ ቅጂ አንቀጽ 17 በመመርመር ከዚህ ቀጥሎ ያሉትን ሁለት ሐሳቦች ሰጥቷል። የመጀመርያው አቋም በ1888 ዓ.ም. ክረምት ላይ እንቱኔሊ ሆነ ክሪስፒ ውሉን ሲያረቁ ጣልያን የኢትዮጵያ ሞግዚት ትሆናለች የማለት ሐሳብ አልነበራቸውም። ነገር ግን ኢትዮጵያ ግንኙነቷን በጣልያን በኩል ማድረግ የምትችልበት ሁኔታ አለ የሚለውን ሐሳብ ባመዛኙ ማስቀመጥ የፈለጉ ይመስላል። በዚህም መሠረት በሸዋው ንጉሥ ምኒልክና በጣልያን መንግሥት መካከል ተደርጎ በነበረው ውል ላይ «በጣልያን መንግሥት በኩልም ከሌሎች የአውሮጳ ሀገሮች ጋር ግንኙነት ማድረግ የንጉሡ መብት ነው» ይል የነበረው አንቀጽ በጣልያን ትርጉሙ ተስማምተዋል በሚል አሻሚ አገላለጽ ተተክቷል። በተጨማሪም ከምኒልክ ጋር ውል በተደራጀበት ወቅት መስፍን ፔየትሮ አንቱኔሊ የውሉ አንቀጽ 17 ኢትዮጵያ ከሌሎች የአውሮጳ መንግሥታት ጋር የሚኖራት ግንኙነት በጣልያን በኩል ይሆናል በማለት የሚያስገድድ ይዘት እንዳለው አላመለከተም ነበር።

አለመግባባት የተፈጠረው ግን ክሪስፒ በጥቅምት 11 ቀን 1889 ዓ.ም. የውጫሌ ውል በየካቲት 26 ቀን 1885 ዓ.ም. በአውሮጳ መንግሥታት ሞግዚትነት ለሚተዳደሩ የአፍሪካ ሀገሮች ከወጣው

ከቤርሊን አጠቃላይ ደንብ አንቀጽ 34 ጋር የሚመሳሰል ነው ብሎ ከጻፈ በኋላ ነበር። መስፍን ፔየትሮ አንቱኔሊ በበኩሉ ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ ምንም ዓይነት የሞግዚትነት ሥልጣን ያላገኘች መሆኑን ስለሚያውቅ አተረጓጎሙን ሲቃወም በቅኝ ግዛት ቢሮዎች በኩል ነቀፌታ እንደ ገጠመው የሚታወስ ነው። በተጨማሪም የውጫሌ ውል አንቀጽ 17 በምንም መልኩ የሞግዚትነት ጠባይ የለውም። በመሆኑም በሁለቱ አፈሴላዊ ቋንቋዎች ማለትም በጣልያንኛና በአማርኛ የተሰጡት ትርጓሜዎች እስካልተጣጠሙ ድረስ ውሉ ሕጋዊነት ሊኖረው እንደማይችል ፕሮፌሰር ካርሎ ጂሊዮ አስረድቷል።

በጽሑፉ ሁለተኛ ክፍል በውጫሌ ውል አንቀጽ 17 መሠረት ጣልያን ሞግዚትነቱ ይታወቅልኝ ብላ ያቀረበችውን ጥሪ በቤርሊን አጠቃላይ ደንብ ፈራሚ ኃያላን መንግሥታት ዘንድ በዝምታም ሆነ በግልጽ ዕውቅና ማግኘቱን ካርሎ ጂሊዮ አመልክቷል። እንግዲህ በጊዜው በነበረው ዓለም አቀፋዊና አዎንታዊ ሕግ መሠረት ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ የነበራት የሞግዚትነት ጥያቄ ሕጋዊ እንዲሆን መሠረት የሆነው የውጫሌ ውል አንቀጽ 17 ሳይሆን አንቀጽ የቤርሊንን ስምምነት በፈረሙት ኃያላን መንግሥታት ዘንድ ዕውቅና መገኘቱ ነበር።

ጣልያን የኢትዮጵያ ሞግዚት ስለ መሆንዋ ተግባራዊነት በተመለከተ ሁለት ሊጤኑ የሚገባቸው ጉዳዮች አሉ። እነሱም ጣልያን ከኢትዮጵያ ጋር የነበራት ግንኙነትና ጣልያን ከሌሎች ሦስተኛ መንግሥታት ጋር የነበራት ግንኙነት ናቸው። ከመጀመሪያው ግንኙነት ተነሥተን ስናይ የውጫሌ ውል ለጣልያን ተግባራዊ የሞግዚትነት ሥልጣን በተግባር አልሰጠም ብሎ በእርግጠኝነት መደምደሙ ያስቸግራል። ከሁለተኛው ነጥብ ስንነሣ ደግሞ ሦስተኛ መንግሥታት ማለትም ፈረንሳይና ሩሲያ ቢያንስ እስከ 1894 ዓ.ም. ድረስ ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ ያላትን የሞግዚትነት ሥልጣን በተጨማሪ ተቀብለውት እንደ ነበር የሚታወስ ነው። ስለሆነም ካርሎ ጂሊዮ ጽሑፉን ሲደመድም የሞግዚትነት ሥልጣን ከሞግዚት ሀገሮችና በሞግዚትነት ሥር በነበሩ ሀገሮች መካከል ከነበረው ግንኙነት ይልቅ በሞግዚት ሀገሮችና በሦስተኛ ሀገሮች መካከል የነበረ ግንኙነት አይሉ የሚገኝበት ይፋ

ዓለም አቀፋዊ ሕግ አካል እስከሆነ ድረስ ከ1889 ዓ.ም. እስከ 1896 ዓ.ም. ድረስ ጣልያን በኢትዮጵያ ላይ የምግብነት ሥልጣን ነበራት ለማለት ይቻላል ብሏል።

2.4. የአድዋ ጦርነት (1894-1896)

በ1893 ዓ.ም. የአፄ ምኒልክ አቋም በጣልያኖች ተገምግሞ ነበር። በዚህም መሠረት የምኒልክ መንግሥት ደካማ ያልተረጋጋና ሥልጣኑም በንግሥቲቱ እጅ የነበረ ሲሆን የንጉሡ ሥልጣን መራዘም ሁሉንም ያሰለቸ፤ መውደቂያውም የተቃረበ ነው የሚል ግምገማ ነበር ያደረጉት። ይህ የተሳሳተ ግምገማ የተካሄደው በታኅሣሥ 15 ቀን 1893 ዓ.ም. ጠቅላይ ሚኒስትር ሆኖ የሀገሩን የውጭና የውስጥ ጉዳዮች ኃላፊነት በተረከበው በፍራንሲስኮስ ክሪስቲ ዘመን ነበር። አፄ ምኒልክ ያስተባበሉት የውጫሊ ውል አርቃቂ የነበረውን መስፍን ፒየትሮ እንቶኒኢን ክሪስቲ በ1894 ዓ.ም. የውጭ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር አድርጎ ሾመ። መስፍን ፒየትሮ እንደ ተሾመ ለአፄ ምኒልክ በጻፈው ደብዳቤ ስለ ተሰጠው አዲስ ሹመትና በጣልያንና በኢትዮጵያ መካከል የተፈጠረው ችግር ይቃላል የሚል ተስፋም እንደ ነበረው ገልጿል። ነገር ግን በዚያን ጊዜ ማንም ኢትዮጵያዊ ስለ ጣልያን ቅን አሳቢነት ሊያምን አይችልም ነበር። አፄ ምኒልክ ግን ከሥራቸው ካሉ ባለሥልጣኖች የቀረበላቸውን ጣልያንን ወግተን ከኢትዮጵያ ግዛት እናስወጣ የሚለውን ውትወታ አዘግይተውት ነበር።

በ1895 ዓ.ም. አፄ ምኒልክ ጣልያንን ለመውጋት አስፈላጊውን ዝግጅት ሲያደረጉ ጄነራል ባራቲየሪ ዘመዶቹን ለማየት ወደ ሀገሩ ሄደ ነበር። በሐምሌ 26 ቀን 1895 ዓ.ም. እዚያ ሲደርስ በተደረገለት አቀባበል ላይ በአፍሪቃ ይደረግ የነበረውን ወረራ ይቃወሙ ከነበሩ ግለሰቦችም ጭምር ብዙ የእንኳን ደስ አለህ ሞቅ ያለ ጭብጨባ ተደርጎለት ነበር። ንጉሥ ሉምብርቶም ጄነራሉን በአፍሪቃ ቀንድ ላይ ስለ ተቀዳጀው ድል ሲያወድሱ ባራቲየሪም ምኒልክን ይዞ ወደ ሮም እንደሚወስድ ጉራ ነዝቶ ነበር። አፄ ምኒልክ ወደ ሶሜን ጦር ግንባር ለመዝመት ሲያደርጉ የነበሩትን ዝግጅት እንዳጠናቀቁ በመስከረም 17 ቀን 1895 ዓ.ም. ለሕዝቡ የክተት ነጋሪት ተጉሰሙ።

ረዳቱ ከነበረው ጄነራል አሪሞንዲ ባገኘው መረጃ መሠረት ራስ መንገሻ የሐንስ አምስት ሺህ ከሚያህሉ ጭፍሮቻቸው ጋር ከአዲግራቱ የጣልያኖች ምሽግ በአንድ መቶ ሃምሳ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ በሚገኘው በደብረ ሃላይ መስፈራቸውን በተገነዘበ ጊዜ ጄነራል ባራቲየሪ የዕረፍት ጊዜውን በማሳጠር በፍጥነት ወደ ኤርትራ ለመመለስ ወሰነ።

በናፖሊ አጠገብ ዕረፍት ላይ የነበረው ጠቅላይ ሚኒስትር ክርስቲ በበኩሉ ደግሞ ጄነራል ባራቲየሪን ወደ ኤርትራ ሲሸኘው በእሱ ላይ የነበረውን ሙሉ እምነት አረጋገጠለት። ጄነራል ባራቲየሪም ወደ ምፅዋ እንደ ደረሰ ከአሮሞንዲ ጋር በቀጥታ ወደ አዲግራት በማምራት ራስ መንገሻን የሚወሩ ሁለት መደበኛ ጦሮችን ወደ ትግራይ ላከ። ይህንንም ያደረገው በነሐሴ ወር 1895 ዓ.ም. ከክሪስቲ የተቀበለውን የትግራይን ክፍለ ሀገር የመያዝ ሥልጣን በመጠቀም ነበር። ጦርነቱም ብዙ ሳይቆይ በጥቅምት 9 ቀን 1895 ዓ.ም. በደብረ ሃላይ ላይ የራስ መንገሻ መጠነኛ ጦር በጣልያን ጦር ድል ተመታ። ራስ መንገሻም ከትግራይ ሸሹ። አንደኛው የጣልያን መደበኛ ጦር ወደ አምባላጌ በመዝለቅ ቀድሞ የራስ መንገሻ የሐንስ እስረኛ የነበሩትን ራስ ስብከትን ከእስር ፈትቶ ከእነሱ ጋር በማበር ራስ መንገሻን እንዲወጉ ጠየቃቸው። ራስ ስብከትም ከጣልያን ወራሪ ጦር ጋር በማበር አስረዋቸው የነበሩትን ራስ መንገሻን ለመውጋት ፈቃደኛ ሆኑ። ቀድሞ እንደ ታቀደውም መቀሌና አድዋ በጣልያን የጦር ሠራዊት ተያዙ። በዚህም ትግራይ የጣልያን ቅኝ ከነበረችው ከኤርትራ ጋር ስትቀላቀል ጄነራል አሪሞንዲ የትግራይ ዋና አዛዥ ሆኖ ተሾመ። ጣልያን ከኢትዮጵያ ጋር ባደረገው ጦርነት ትግራይን ሲይዝ የጣልያንና የኢትዮጵያ የመጀመሪያው የጦርነት ምዕራፍ ተዘጋ።

የትግራይን ጦርነት በድል ያጠናቀቀው ጣልያን ሌላውን የኢትዮጵያ ክፍል ለመያዝ ዝግጅት ሲያደርግ አፄ ምኒልክም በበኩላቸው ጣልያንን ለመግጠም የጦር ሠራዊታቸውን ያደራጁ ነበር። በጥቅምት 1895 ዓ.ም. የመጀመሪያው ዙር የኢትዮጵያ ዘማች ጦር ወደ ትግራይ ተጓዘ። ራስ ሚካኤል፣ ራስ መኩንን፣ ራስ ወሌ፣ ራስ አሉላ፣ ራስ መንገሻና ሌሎችም የየራሳቸውን ጦር በመምራት አፄ ምኒልክንና የጎጃሙን ንጉሥ ተክለሃይማኖትን

በመቅደም ወደ ሰሜን ሲያቀኑ ንጉሠ ነገሥቱ የጎጃሙ ንጉሥና የያካባቢው ባላባቶችና ትልቅ ደጀን ጦር ይከተላቸው ነበር። በታኅሣሥ ወር 1895 ዓ.ም. መጀመሪያ አካባቢ እንደ መቶ ሺህ ወታደሮችን የያዘ ኃይል ከአሻንጌ ሐይቅ ሰሜናዊ ክፍል እንዲሰፍር ተደረገ። በንጉሠ ነገሥቱ በራሳቸው ይመራ የነበረውና ሠላሳ ሺህ ወታደሮችን የያዘ ሌላው ኃይል ደግሞ በዚሁ ሐይቅ ደቡባዊ ክፍል ሰፈረ።

በወራሪው ጣልያን በኩል ቅኝ ግዛት አስፋፊው ተነቃናቂ ወታደራዊ ኃይል በሦስት ማዕከል የተከፋፈሉ አሥር ሺህ ተዋጊዎች ነበሩት። እነሱም፣ በአምባላጌ በሻለቃ ቶዜሊ ሥር ከሁለት ሺ ሦስት መቶ ጠመንጃ ጋር፣ በመቀሌ በጀኔራል አሪሞንዲ ሥር ከሁለት ሺህ ስድስት መቶ ጠመንጃ ጋር፣ በአዲግራት ደግሞ በጦር ዝግጅት ላይ የነበሩ አምስት ሺህ ወታደሮች ነበሩ። ጣልያን ከአፄ ምኒልክ ጋር ያደረገው ጦርነት በይፋ የተጀመረው በታኅሣሥ 7 ቀን 1895 ዓ.ም. የኢትዮጵያ ወታደሮች በአምባላጌ የሚገኘውን የጣልያንን ምሽግ ሲያጠቁ ነበር። ቀድሞ በጠየቀው መሠረት ከጀኔራል አሪሞንዲ የደጀን ኃይል ይደርስልቸል ብሎ ተስፋ ያደረገው ሻለቃ ቶዜሊ የኢትዮጵያን ተዋጊዎች እስከ መጨረሻው ለመመከት ሞከረ። የሆነ ሆኖ በሁሉም አቅጣጫ ምሽጉ የተወረረበት ሻለቃ ከአብዛኞቹ ወታደሮቹ ጋር ሞተ።

ጀኔራል አሪሞንዲ በበኩሉ ከአምባላጌ ሃያ ኪሎ ሜትር አካባቢ ወደምትርቀው አዴራ በመሄድ ከሞት የተረፉትን ጥቂት የጣልያን ወታደሮች ሰብስቦ በዕለቱ ወደ መቀሌ ተመለሰ። የኢትዮጵያን ወታደሮች መጋፈጥ ሳይታለም የተፈታ ነገር መሆኑን የተገነዘበው ጀኔራል አሪሞንዲ በታኅሣሥ 8 ቀን 1895 ዓ.ም. ወደ አዲግራት አፈገፈ። የአምባላጌውን ጦርነት አለመሳካት ያዩት የጣልያን ወረራ ደጋፊ ኢትዮጵያውያን በጣልያኖች ላይ እምነት አጡ። ከየትኛው ወገን ጋር መቀላቀል እንደ ነበረባቸው ግራ ተጋብተው የነበሩት የአካባቢው መሪዎችም ጭፍሮቻቸውን በማሰባሰብ ከሸዋው ጦር ጋር ተደባለቁ። ለምሳሌ ብንወስድ ራስ መንገሻን ለማጥቃት በጣልያኖች ተታልለው የነበሩት ራስ ስብሐት ሰዎቻቸውን በመያዝ ከጣልያን ወገን ሾልከው በመውጣት ከአድዋው ጦርነት በፊት ከአፄ ምኒልክ ጎን ተሰለፉ። ከዚያች ቅጽበት ጀምሮ

የጣልያኖች ዋና ሐሳብ ቅኝ ግዛታቸውን ከሚወረው ከምኒልክ ጦር መከላከል ነበር።

በየካቲት 29 ቀን 1896 ዓ.ም. ጀኔራል ባራቲየሪ የጣልያን ጦር ሠራዊት በእንትጨው ከሚገኘው ከጣልያን የጦር ሰፈር ሠላሳ ኪሎ ሜትር ተንቀሳቅሶ በአድዋ የሰፈረው የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት ሰፈር መከላከያ መስመር የነበረውን አሻሽ ሰማያት እንዲይዝ ትእዛዝ ሰጠ። ነገር ግን የጣልያን ጦር አዛዦች፣ አልበርቶኒ፣ አሪሞንዲ፣ ዳቦርሚዳና ኤሌና የጀኔራላቸውን ትእዛዝ መፈጸም አልቻሉም። በሌላ በኩል ደግሞ በየካቲት 30 ቀን 1896 ዓ.ም. ሌሊቱን በጉዞ ላይ እንዳሉ ተንቀሳቃሹ የኢትዮጵያ ጦር መንገዳቸውን እንዲስቱና አንዱ ከሌላው ጋር እንዳይገናኙ ቆራረጣቸው። በመጋቢት 1 ቀን 1896 ዓ.ም. በተደረገው የአድዋ ጦርነት ላይ የሞቱትና የቆሰሉት ኢትዮጵያውያን ቁጥር አሥራ ሰባት ሺህ እንደሚሆን ሲገመት የጣልያኖቹ ደግሞ ወታደሮቹን፣ አዛዦቹንና በዚህ ጦርነት ሞቱ ወይም ቆሰሉ የተባሉትን ጀኔራል አሪሞንዲንና ዳቦርሚዳን ጨምሮ ወደ ሰባት ሺህ አምስት መቶ ስልሳ አንድ ይሆናሉ ተብሎ ይገመታል። ከዚህም በላይ የኢትዮጵያ ሠራዊት ሁለት ሺህ ስምንት መቶ ስልሳ አምስት የጣልያን ወታደሮችንና አዛዦቻቸውን እንዲሁም ጀኔራል አልበርቶኒን ከአምሳ ስድስት መድፎች ጋር ማርኳል። በሌላ በኩል ደግሞ የአድዋ ጦርነት የኢትዮጵያን ዘለዓለማዊ ነፃነትና ርካሹ የበርሊን ጉባኤ (1884-1885) በአፍሪቃ ላይ ያሳለፈውን ውሳኔ የሚሸርና የኢምፔሪያሊዝምን ፋይዳቢስት የሚያረጋግጥ ታሪካዊ ክንውን ሆነ።

ከአድዋ ድል በኋላ አፄ ምኒልክ ራስ መንገሻን የትግራይ ገዥ ሲያደርጓቸው በመካከላቸው መተማመንን ለማጠናከር ከጥንት ባለቤታቸው አለያይተው የእቲጌ ጣይቲን ወንድም የራስ ወሌን ልጅ፣ ከፋይን በመስጠት የጋብቻ ሐረግ በመካከላቸው ፈጠሩ። እንዲሁም ንጉሠ ነገሥቱ ራስ አሉላን በመረብና በተከቢ ወንዝ መካከል ለሚገኙት ለአድዋ፣ ለአክሱምና ለሰራዬ ገዥ አድርገው ሾሟቸው። የአጋሜ ግዛት ለራስ ስብሐትና ለራስ ሐገስ ተከፋፈለ። ይሁንና ለሁሉም አደራ የተሰጣቸው የአጋሜን ግዛት ከጣልያን ጦር ማጽዳት ነበር።

ሐ. የብፁዕ አቡነ ቶረን ከካኝ ሐዋርያዊ አገልግሎት
የመጀመሪያው ክፍል (1881-1888)

በመጋቢት 1881 ዓ.ም. ብፁዕ አቡነ ቶረን ከካኝ ከሁለት
ሚሊዮናውያን ጋር በመሆን ወደ ሐረር ከሚጓዙት ሁለት ፈረንሳይ
ነጋዴዎች ጋር ወደ ሐረር ለመጓዝ ወደ ዘይላ ሄዱ። ብፁዕነታቸው
ከፈረንሳይ ወደ ኢትዮጵያ ሲጓዙ እግረ መንግሥታቸውን በእስክንድርያ
ባደረጉት ቆይታ በዘመኑ በግብፅ መንግሥት ሥር ወደ ነበረችው
ሐረር ለመግባት ከግብፅ መንግሥት ከፍተኛ ባለሥልጣኖች የድጋፍ
ደብዳቤ እግኝተው ነበር። ከዚህም በላይ ብፁዕ አቡነ ከካኝ
በበርበራ ቆይታቸው ጊዜ ከሐረሩ ገዥ ከናዲ ጋር ጥሩ ወዳጅነት
ፈጥረው ነበር። እንደ ጋይታኖ ቤርናቪል አባባል አቡነ ከካኝ
በሚያዝያ 22 ቀን 1881 ዓ.ም. ወደ ሐረር ደርሰው ናዲ ዘንድ
ሲቀርቡ ምንም እንኳን ናዲ እስልምናን አጥባቂ የነበረ ቢሆንም
መልካም አቀባበል አድርገዋቸዋል። በርግጥ ይህ ሁሉ የተደረገው
በአፈሌላዊ ደረጃ ብቻ ነበር።

በሐረር የሚኖሩ የእስልምና ተከታዮች ለካቶሊክ
ሚሊዮናውያንና ለብፁዕ አቡነ ከካኝ ወደ ሐረር ከደረሱበት ቀን
ጀምሮ ያሳዩት ተቀባይነት እጅግም ነበር። ውኃ፣ እሳት፣ ዳግም
ሆነ ሌሎች ለዕለት ከዕለት ኑሮ የሚያስፈልጉ ነገሮች ለሚሊዮናውያን
ተከልክለው ነበር። ይህን የተገነዘቡት አቡነ ከካኝ በነበረው ሁኔታ
የሰብከት ሥራ መጀመሩ በራሳቸው ላይ ችግር እንደሚያስከትል
ስለ ተረዱ ለመቼ ጊዜ እስኪመጣ ድረስ በትዕግሥት መጠባበቅን
መረጡ። የከካኝ ግርማ ሞገስና እርጋታ ያስደነቀው ናዲ ለሳቸው
ከፍተኛ አክብሮትና አድናቆት ነበረው። ከዚህም በላይ ጥበቃ
ያደርግላቸው ነበር።

በግንቦት 20 ቀን 1881 ዓ.ም. አቡነ ከካኝ ከሐረር ለካቶሊክ
ማኅበር ጠቅላይ አለቃ በተጻፉት ደብዳቤ አብረዋቸው ሐረር ስለ
ነበሩት ሚሊዮናውያንና እዚያም ስለ ገጠማቸው ሁኔታ ገልጸዋል።
በሚያዝያ 22 ቀን 1881 ዓ.ም. ከብፁዕ አቡነ ከካኝ ጋር ወደ ሐረር
የደረሱት ሚሊዮናውያን አባ ሉዊ ደጎንዛግ፣ አባ ኤርነስት፣ አባ
ጁሊየን፣ አባ እስጢፋኖስና አባ ሚካኤል ነበሩ። በዚያው ደብዳቤ
የሕዝቡን አስተሳሰብ ለመቀየር ይረዳቸው ዘንድ አንድ ትንሽ
ትምህርት ቤት በሐረር ውስጥ ከፍተው ፈረንሳይኛ ማስተማር

መጀመራቸውንና ቃል በገቡት መሠረት ወደ አሮሞ ሀገረሰብከት
ለመዝለቅ በሚያመቻቸው በሉማሌ ክልል ጠረፍ ላይ አንድ የሚሊዮን
ጣቢያ ለማቋቋም መቻላቸውንም ጠቅሰዋል።

በዚህ ምዕራፍ የምናተኩርባቸው ሌሎች ነጥቦች ለሐረር
ካቶሊክ ሚሊዮን ብሩህ ተስፋ ሰጥተው የነበሩ ጀምሮችና ሌሎች
አስቸጋሪ ሁኔታዎች ሲሆኑ እነሱም፣ ተጨማሪ የሚሊዮናውያን
ቡድን መምጣት፣ ብፁዕ አቡነ ላሴር የብፁዕ አቡነ ከካኝ ረዳት
ጳጳስ ሆነው በመሾም ለሸዋ ሐዋርያዊ ተልእኮ ኃላፊ መሆን፣
ከ1884 ጀምሮ በተከሠቱት አዳዲስ የፖለቲካ ሁኔታዎች ምክንያት
በካቶሊክ ሚሊዮናውያን ላይ በ1885 ስለ ተቀሰቀሰው ስደት፣ የብፁዕ
አቡነ ከካኝ ከሐረር መባረር (1886)፣ የሐረር በሚሊዮክ መያዝ
(1887)፣ የአባ ኢያቂም ወደ ሐረር መምጣት (1887)፣ የብፁዕ
አቡነ ከካኝ ወደ ሐረር ከዚያም ወደ ሉማሌ ጠረፍ መመለስ
(1887)፣ በብፁዕ አቡነ ከካኝ ቀርቦ በካቶሊክ ማኅበር ጠቅላይ
አለቃ ስለ ጸደቀው የኤደንና የአሮሞ ተልእኮ አዲስ እቅድ (1888)፣
በመጨረሻም የብፁዕ አቡነ ከካኝ የአውሮጳ ጉብኝት (1888) የሚሉ
ናቸው።

1. ተስፋ ሰጭ ጀምሮች በሐረር (1881-1884)

በጥቅምት 6 ቀን 1881 ዓ.ም. ናዲ ሐረር ውስጥ ይገኙ
የነበሩትን አውሮጳውያንንና የካቶሊክ ሚሊዮናውያንን ለብስቦ
አፈሌላዊ የራት ግብዣ በማድረግ የአካባቢው ነዋሪዎች በመካከላቸው
ይኖሩ ከነበሩት ሚሊዮናውያን ጋር መተዋወቅ ጀመሩ። ብፁዕ
አቡነ ከካኝም ለተልእኮቸው ምቹ ጊዜ እስኪመጣ በትዕግሥት
ይጠባበቁ ነበር። አቡነ ከካኝ ከናዲ የተፈቀደላቸው ቀደም ብሎ
ሐረርን ለቅቆ የሄደውን ግብፃዊ መኩንን ቤት በኅዳር 13 ቀን 1881
ዓ.ም. ገዙ።

ብፁዕ አቡነ ከካኝ በሐረር አካባቢ በሚገኙ መንደሮች
ውስጥ እስከ 5 ሰዓት የእግር ጉዞ በማድረግ በጥንቃቄ መዘዋወር
ሲጀምሩ ከሐረር ገዥ ለየቀበሌዎቹ አለቆች የተጻፈላቸውን የድጋፍ
ደብዳቤ ይይዙ ነበር። እነዚህ የብፁዕ አቡነ ከካኝ ዝውውሮች
መልክዓ ምድሩን በደንብ ለማወቅና ሕዝቡና መሪዎቻቸውም ስለ

እነሱ ምን ስሜት እንደ ነበራቸው ለማጥናት ይረዳቸው ዘንድ የተደረጉ ስለ ነበሩ ከአሮሞው ሕዝብ ጋር ጥሩ መግባባትን እንዲመሠርቱና ጠቃሚ ግንኙነትን እንዲፈጥሩ ረድተዋቸዋል። ከእነሱ አስተሳሰብ ልማድና አሠራር ጋርም አስተዋውቀዋቸዋል። አቡነ ከኻኝ ብልህና አስተዋይ ስለ ነበሩ ድካማቸው ፍሬያማ ሊሆን ችሏል። በአንዳንድ የኅብረተሰቡ አባላት ልቡና ውስጥ የወንጌልን ቃል ለማሰረጽ መልካምና የሚቀበል ልብ የማግኘቱን ሥራ በትዕግሥትና በዘዴ አከናውነዋል። የኋላ ኋላ አቡነ ከኻኝ ውጤት አልባ ይመስላቸው የነበረው ድካማቸው ፍሬ አፍርቶ በማየት እርካታ አግኝተውበታል። በአሮሞ መንደሮች ውስጥ ሲዘዋወሩ የጎበኙትን፣ ያጋጠማቸውንና የተገነዘቡትን ሁሉ ከናዲ ጋር ይወያዩ ነበር። በዚህ ዐይነት ከሐረሩ ገዥ ጋር አስተማማኝ ግንኙነት ሲፈጥሩ ቻሉ። ይህ እንግዲህ የእሳቸው ብልህነት የተሞላበትና ውጤታማ የሆነ የወንጌልን መልእክት በሕዝቡ መካከል ለማስፋፋት ያስቻለ ዘዴ ነበር።

1.1. የአዳዲስ ሚሲዮናውያን ወደ ሐረር መምጣት (1882)

በታኅሣሥ ወር 1881 ዓ.ም. አዳዲስ የካፑቺን ሚሲዮናውያንን ማለትም የሳኒዮን አባ ዮሐንስ፣ አባ እንድርያስ ጃሮሶንና የቅድስት ማርያምን ወንድም ሮጐን ለመቀበል ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በዘይላ በኩል ወደ ኤደን ተጓዙ። በዚያ አጋጣሚ በርበራ የሚገኘው የአሮሞ ሀገረሰብነት ማዕከል የጠበቁትን ያህል እድገት እንዳላሳየም ተገነዘቡ። በርበራ በቀላሉ ሊደረስበት የማይቻልና የአየር ሁኔታውም ለኑሮ የማያመች አካባቢ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ በዘይላ የሚገኘው ሁኔታ እንዲህ ዐይነቱን ማዕከል ለማቋቋም ያመች ነበር። ስለሆነም ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በዘይላ አንድ ቤት ተከራይተው በበርበራ የነበሩትን ሚሲዮናውያን ወደዚያ አዛውሯቸው። ከዚያ በኋላ ጉዞአቸውን በመቀጠል በጥር 7 ቀን 1882 ዓ.ም. ወደ ኤደን የደረሱትን ከላይ የተጠቀሱትን ሦስት ሚሲዮናውያን በደስታ ተቀበሉ።

ከዘይላ በመጋቢት 16 ቀን 1882 ዓ.ም. ለካፑቺን ማኅበር ጠቅላይ አለቃ ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በጻፉት ደብዳቤ በጥር 7 ቀን 1882 ዓ.ም. የደረሱትን አዳዲስ ሚሲዮናውያን ጨምሮ በአሮሞ

ሀገረሰብነት ውስጥ በጊዜው የነበሩት ሚሲዮናውያን የት የት እንደሚመደቡ ያወጡትን አዲስ እቅድ አሳወቁዋቸው። በዚያ ደብዳቤ መሠረት አዲስ ከደረሱት ሚሲዮናውያን መካከል አንዱን ከአባ ካዚሚር ጋር ወዲያው ወደ ሐረር ሲልኩ፣ ሌላው የአሮሞ ሐዋርያዊ ተልእኮ ወኪል በመሆን ከወንድም እስታኒስላስ ጋር በዘይላ እንዲቆዩ ማድረጋቸውን ገልጸዋል። እንዲሁም አባ ጴጥሮስና አባ ኢያቂም ወደ ሸዋ ሲሄዱ ወንድም ሮጐን ደግሞ ከአባ ፍራንሷ ጋር በአዲስ እንዲቆዩ መደረጉን ገልጸዋል። ብፁዕ አቡነ ከኻኝ በዚያው ደብዳቤያቸው እንደ ጠቀሱት ሚሲዮናውያኑ ወደ ሸዋ የሚያደርጉት ጉዞ ጠቃሚነት አጠያያቂ ባይሆንም በጣም አስጊ ነበር። በዚያን ጊዜ አቡነ ማስያስ ከሀገር በተባረሩበት ወቅት በሸዋ የቀሩት ብቸኛ ሚሲዮናዊ አባ ፈርዲናንድ በፍጹም ከመገለላቸውም በላይ ከፍተኛ ስቃይ ደርሶባቸው ነበር።

አባ ፈርዲናንድ በሸዋ ሊቀሩ የቻሉት በሽተኛ ስለ ነበሩ ነው። የእሳቸው በሸዋ መቆየት አቡነ ማስያስ ከህነት ከሰጧቸው ስድስት ኢትዮጵያውያን ካሠናት ጋር ሆነው ሐዋርያዊ ሥራ እንዲቀጥሉ አስችሏል። ይሁን እንጂ ከጊዜ በኋላ የስቃይ ደመና በእሳቸውና በአጋሮቻቸው ላይ አግባብነት። በመሆኑም አባ ፈርዲናንድ ከሸዋ ተባረሩ፤ የካቶሊክ ሚሲዮን ጸሎት ቤቶችም ተዘጉ። ኢትዮጵያውያን የካቶሊክ ካሠናትም ሐዋርያዊ አገልግሎታቸውን በይፋ እንዳያካሂዱ ታገዱ።

ሌላው በ1882 ዓ.ም. የተከናወነውና ሳይጠቀስ የማይታለፈው ጉዳይ የግብፅ በእንግሊዞች መያዝ ነበር። ይህ ሁኔታ በሐረር ሕዝብ ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ አስከተለ፤ በሐረር ይኖሩ የነበሩ ግብፃውያን ሹማምንቶችም ሐረርን እንዲለቁ ተደርጎ በቦታቸው እንግሊዞች ተተኩ። እንግሊዞች ሐረርን እንደ ያዙ በዚያ በሚገኙ አውሮጳውያንም ሆነ በካቶሊክ ሚሲዮናውያን ላይ የነበራቸውን ጥላቻ አሳዩ። በዚያን አስቸጋሪ ወቅት ነበር ብፁዕ አቡነ ከኻኝ ወደ ምኒልክ ግዛት ወደ ሸዋ እንደገና የመዝለቅ እቅዳቸውን የነደፉት። ምክንያቱም ምኒልክ በበኩላቸው ለካቶሊክ ሚሲዮን ድጋፋቸውን ከመስጠት ምንም ጊዜ አይቆጠቡም ነበርና። እንዲሁም ደግሞ በተደጋጋሚ ወደ ደቡብ ባደረጉት ዘመቻዎች ምክንያት ከአፄ ዮሐንስ ተፅዕኖም ነፃ ነበሩ።